

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

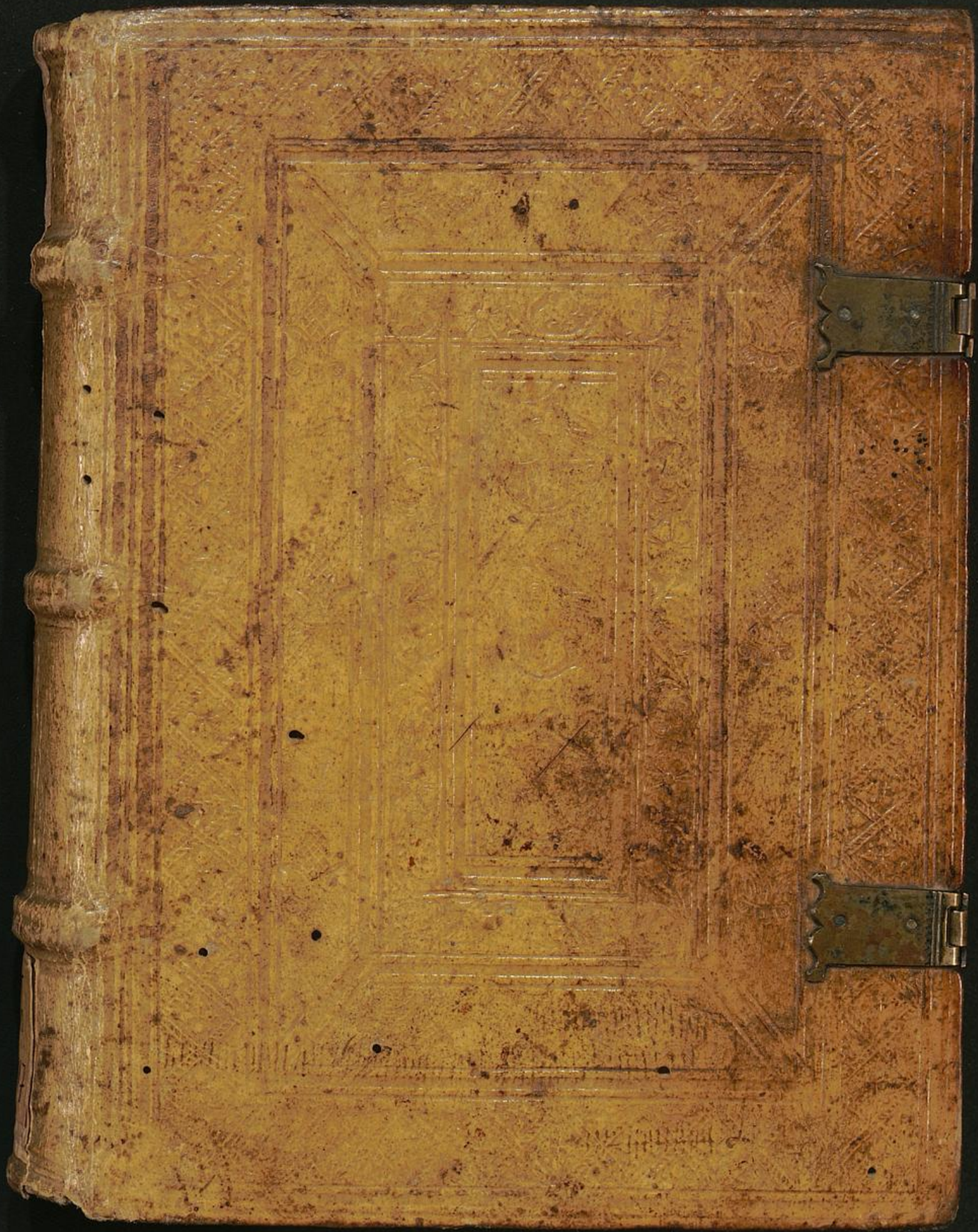
**De Captivitate Babylonica Ecclesiae. præludium Martini
Lutheri**

Luther, Martin

Vuittembergæ, [1520]

VD16 L 4190

urn:nbn:de:hbz:466:1-33353

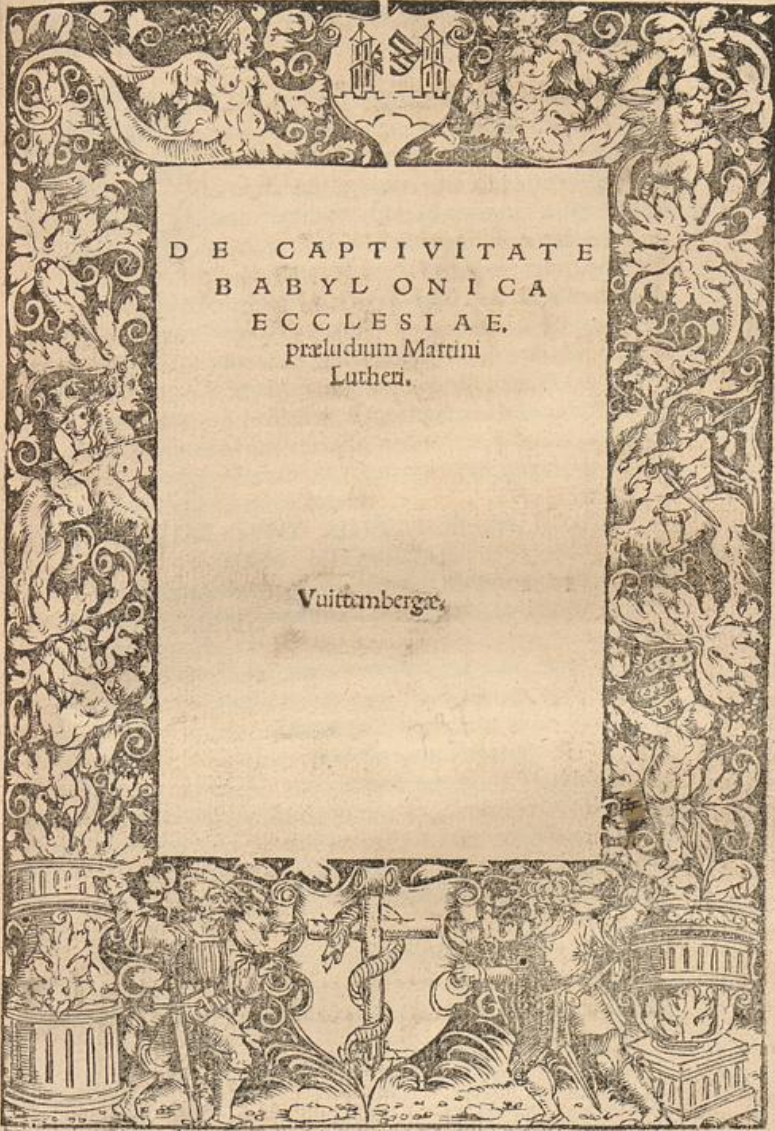
Th. 6117.

27 II
13

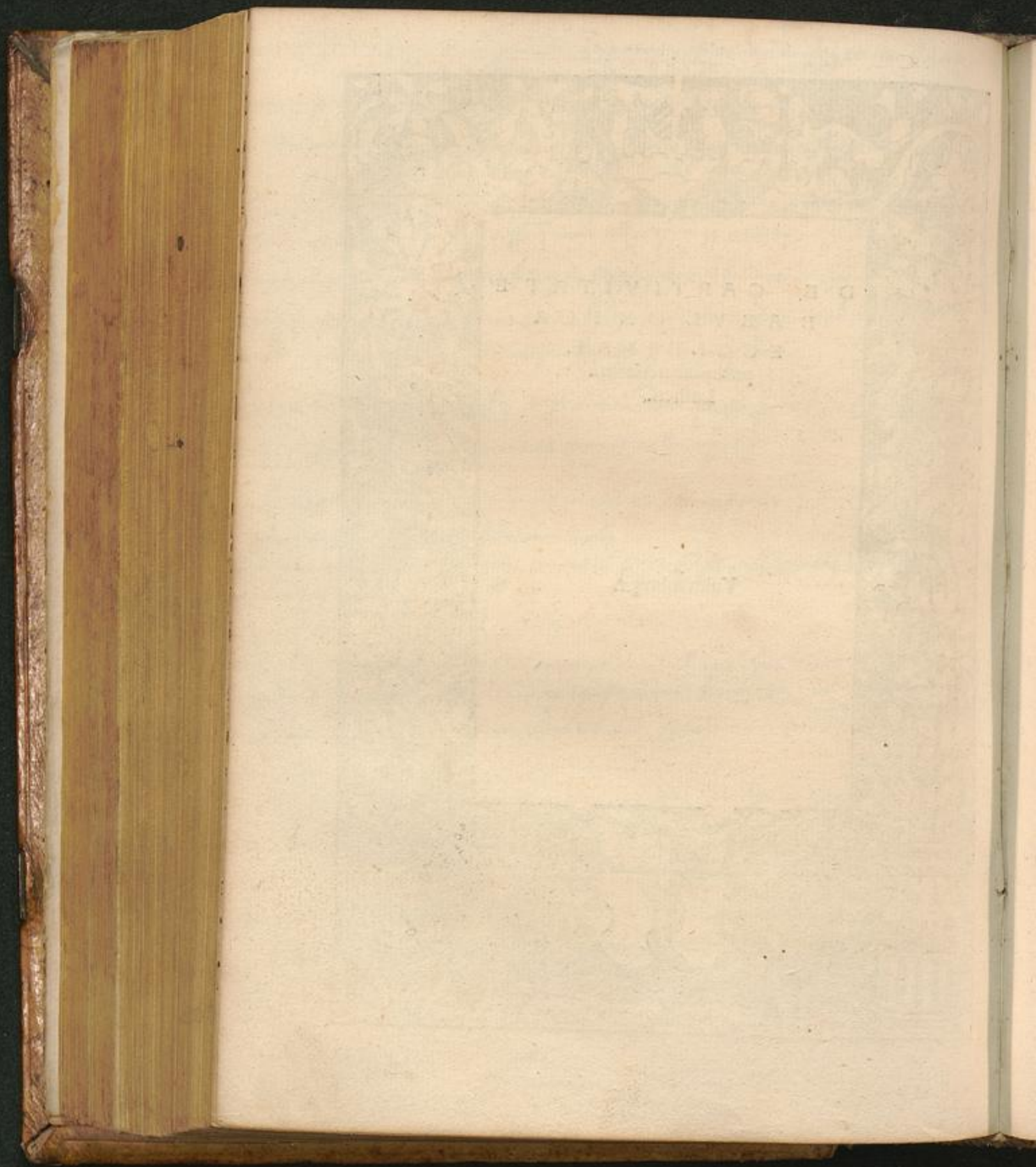
10. 2. 18

ERZBISCHÖFL.
AKADEMISCHE
BIBLIOTHEK
LEOSTR. 21
PADERBORN

DE CAPTIVITATE
 BABYLONICA
 ECCLESIAE,
 præludium Martini
 Lutheri.

Vuittembergæ.

Martinus Lutherus, August. Hermanno Tulichio suo Salutem.

VELIM, nolim, cogor indies eruditior fieri, tot tantisque magistris certatim me urgentibus, & exercetibus. De indulgentiis ante duos annos scripsi, sed sic, ut me nunc mirum in modum poeniteat editi libelli. Hærebam enim id temporis magna quadam superstitione Ro. tyrannidis, unde & indulgentias non penitus reiiciendas esse censebam, quas tanto hominum consensu cernebam comprobati. Nec mirum, quia solus tum uolebam hoc faxum. At postea, beneficio Syluestri & fratrum adiutus, qui strenue illas tutati sunt, intellexi, eas aliud non esse, queam meras adulatorum Romanorum imposturas, quibus, & fidem dei, & pecunias hominum perderent. Atque utinam a Bibliopolis quem impetrare, & omnibus qui legerunt, persuadere, ut uniuersos libellos meos de indulgentiis exarant, & pro omnibus, quæ de eis scripsi, hanc propositionem apprehendant.

INDVLGENTIAE SVNT ADVLATORVM ROMANORVM NEQVICIAE.

Post hæc, Eccius & Emser cum cõiuratis suis, de primatu Papæ, me erudire cœperunt, Atque hic etiam, ne hominibus tam doctis ingratus sim, confiteor me ualde promouisse eorum opera. Nempe, cum Papatum negassem diuini, admisi esse humani iuris. Sed ut audiui & legi subtilissimas subtilitates istorum Trosculorum, quibus suum Idolum fabre statuunt (est enim mihi ingenium in his rebus non usquequaque indocile) scio nunc & certus sum, Papatum esse regnum Babylonis, & potentiam Nimroth robusti uenatoris. Proinde & hic, ut amicis meis omnia prosperrime cedant, oro librarios, oro lectores, ut iis, quæ super hac re edidi, exustis, hanc propositionem teneant.

PAPATVS EST ROBUSTA VENATIO RO. EPISCOPI.
 Probatur, ex rationibus, Eccianis, Emseranis, & Lipsensis Lectoris Bibliici.

¶ Nunc de utriusque speciei communionem mihi schola luditur, & de nonnullis aliis maximis rebus, hic labor est, ne & hos frustra Cratippos meos audiam. Scripsit quidam frater Cremonensis Italus,

renocationē Martini Lutheri, ad sanctā sedē. Hoc est, quā nō ego, at
uerba sonāt) sed quā ipse me reuocat (sic enim Itali hodie incipiūt
latīnifare) Scripsit in me de utraq; specie sacramēti, frater alius Lip-
sensis Germanus, lector ille (ut nosti) totius Canonis Bibliici, factu-
rus (ut audio) adhuc maiora & mira mirabilia. Italus sane cautus,
nomen suū obtinuit, forte exemplum Caietani & Syluestri ueritus.
Lipsensis contra, sicut deceat strenuū & ferocem Germanū, multis ti-
tali uerbis, nomen suū, uitā suā, sanctitatē suā, scientiā suā, officiū
suū, gloriā suā, honorē suum, pene & Calopodia sua celebrauit.
Hic procul dubio nō mediocria discam, quādoquidē ad ipsum filiū
dei scribitur nuncupatoria Epistola. tam familiares sunt hi sancti
Christo regnāti in cœlis. Deinde, tres mihi picæ hic uidentur loqui,
una, bene latina, altera, melius græca, tertia optime Hebraica. Quid
hic mihi, Hermānemi, agendū putas aliud, quā, ut aures arrigam?
Res Lipsiæ agitur per obseruantiam sanctæ Crucis.

Hactenus ego stultus sensi, pulchrum fore si pro laicis utraq; spe-
cies sacramenti porrigenda statueretur Concilio generali. Hanc sen-
tentiam frater plus quam doctissimus correcturus, dicit. Neq; præ-
ceptum esse, neq; consultū, siue a Christo, siue Apostolis, ut utraq;
species porrigatur laicis. Ideoq;, Ecclesiæ relictū iudicio, quid hic fa-
ciendum omittendumue sit, cui necesse sit obedire. Hæc ille.

Rogas forte, quæ intemperiæ hominem agitent, aut cōtra quem
scribat. cum ego, non damnarim unius speciei usum, & Ecclesiæ iur-
ditio reliquerim, utriusq; usum statuendū. Id quod & ipse conatur
asserere, eo ipso contra me pugnaturus. Respondeo, id genus dispu-
tandi omnibus familiare esse, qui contra Lutherum scribūt, ut hoc
asserant quod impugnant, aut fingant quod impugnent. Sic Sylue-
ster, sic Eccius, sic Emser, sic Colonienū quoq; & Louanienū. a quorū
ingenio si hic frater recessisset, contra Lutherū non scripsisset.

Sed accidit huic homini aliqd præ cæteris scelicitus. Cū enim esset
probaturus, neq; præceptū, neq; cōsultū, sed arbitrio Ecclesiæ relictū
utrius speciei usum, inducit scripturas, quibus probet, præcepto
Christi esse unam pro laicis statutam speciem. Ut sic uerum sit, no-
uo hoc scripturæ Interprete, unam speciem, non præceptam, & si-
mul præceptā esse a Christo. Huius genere disputationis nouæ, scis,
ut Lipsenses isti Dialectici, peculiariter utantur. Nonne & Emser, cū

priore suo libello profiteretur, sese candidè de me loqui, & a me cõ-
uictus de teterrima inuidia, foedisq; mendacijs, in posteriore me
confutaturus, utruq; plane confitetur, & nigro & candido animo
se se scripsisse. Bõnus scilicet uir, ut nosti.

Sed audi nostrum speciosum speciatiorem, apud quem idem est,
arbitrium Ecclesiæ, & præceptum Christi. Rursus, idem præceptum
Christi, & non præceptum Christi. qua dexteritate probet, unam
tantum speciem laicis, præcepto Christi, id est, arbitrio Ecclesiæ,
dandam. Literis enim maiusculis signat in hunc modum, FVN-
DAMENTVM INFALLIBILE. Deinde, tractat c. vi. Iohan. in-
credibili sapientia, ubi Christus, de pane cœli & pane uitæ, qui est
ipse, loquitur. quæ uerba, homo doctissimus, non modo ad sacra-
mentum altaris trahit, uerum & hoc facit, ut quia Christus dixerat,
Ego sum panis uiuus. & non, Ego sum calix uiuus, concludat, non
nisi unam speciem sacramenti pro laicis eo loco institutam. Quod
uero sequit, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus.
Itē, Nisi mâducaueritis carnē filii hominis, & biberitis eius sangui-
nē, cū pro utraq; specie uideretur fraterno cerebro inuictè cõtra unā
pugnare. Hui quā sceleriter & doctè eludit, in hunc modum, Quod
Christus his uerbis aliud nõ uoluit, quā qui unā specie acciperet, sub
eadē utruq; carnē & sanguinem acciperet. Hæc ille, pro fundamēto
suo infallibili, tam digne sancta, cœlestiq; obseruantia struere.

Ex isto nunc discet tu queso mecū, Christū c. vi. Iohan. præcipe-
re unam speciem, sic tamē, ut hoc ipsum præcipere, sit id, quod re-
linquit arbitrio Ecclesiæ. Ad hæc, Christum in eodē capitulo loqui
dūtaxat de laicis, nõ de presbyteris. Nā, ad hos non pertinet panis
uiuus de celo, id est, una species sacramēti, sed forte panis mortis de
inferno. Iā, quid de diaconibus & hypodiaconibus fiet? qui neq; lai-
ci sunt, neq; sacerdotes. hos oportet, hoc eximio autore, neq; una,
neq; utraq; specie uti. Intelligis mi Tulichi, morem tractada scriptu-
re obseruanticū & nouū. Sed & hoc discet, Christū Iohan. vi. de sa-
cramento eucharistiæ loqui, cum ipse doceat, se loqui de fide incar-
nati uerbi, dicens, Hoc est opus dei, ut credatis in eum quē ille misit.
Verum, huic Lipsensi Bibliorum professori, hoc donandū est, ut e
quolibet scripturæ loco, probet quodlibet. Est enim Theologus
Anaxagoricus, immo Aristotelicus, cui nomina & uerba trāspõsita

eadem & omnia significant. Sic enim aptat scripturæ testimonia, per totum librum, ut si uelit probare, Christum esse in sacramento, ausit incipere, Lectio libri Apocalypsis beati Ioannis Apostoli, quæ enim hoc uerbum apte diceretur, tam sua dicuntur omnia, & existimat homo prudens, copia allegatorum, se hanc suam maniam ornaturum.

Præterea cætera, ne te enecem sentina huius graueolentissimæ cloacæ. In fine Paulum. i. Corint. xi. adducit, qui accepisse a domino se & tradidisse Corinthiis, & panis, & calicis usum dicit. Hic iterum noster speciator, sicut ubiq; scripturas egregie tractans, docet, Paulum ibidem permisisse utranq; speciem, non tradidisse. Quærit unde probet? E capite suo, sicut & illud Iohan. vi. Nam hunc lectorem nõ decet rationem reddere eorum quæ dicit, cum sit de professione eorum, qui uisionibus suis omnia probant & docent. Docemur ergo & hic, Apostolum eo loci non ad uniuersos Corinthios scripsisse, sed ad laicos tantum, ideo sacerdotibus illic nihil permisisse, sed priuatos esse uniuerso sacramento. Deinde, quod nona grammatica, Accepi a domino, idem sit, quod permissum est a domino. Et tradidi uobis, id est, permisi uobis. Hoc rogo insigniter nota. Nam, hinc non modo Ecclesiæ, sed cuiuslibet passim nebuloni licebit, hoc magistro, permissionem facere, ex uniuersis præceptis, institutis, ordinationibus Christi & Apostolorum.

Video itaq; hominem hunc, angelo Satanæ agitatum, & eos qui collidunt, hoc quætere, ut per me nomen aucupentur in mundo, quasi digni fuerint cum Luthero congregari. sed frustrabitur eos spes sua, & contempti non nominabuntur a me imperpetuum. Vna hac contentus ero responsione ad uniuersos eorum libros. Quod si digni sunt, quos Christus ad sanam mentem reducat, oro, ut id faciat misericordia sua. si digni non sunt, precor, ut non cessent scribere tales libros, & hostes ueritatis, ut non alios mereantur legere. Vulgo & uere dicitur, Hoc scio pro certo, quod si cum stercore certo, Vinco uel uincor, semper ego maculor. Deinde, quia uideo, illis otium & chartas abundare, dabo operam, ut negotium scribendi habeant copiosum. Præcurram enim, ut dum gloriosissimi uictores, de una aliqua mea hæresi (ut eis uidetur) triumphant, ego interim nouam moliar. Cupio enim & ego hos insignes bellorum duces, multis titulis ornari. Itaq; dum illi murmurant, a me laudari utriusq;

speciei cōmunionem, & in maxima ista seq̄ dignissima re, foecis-
sime occupantur. Ego procedam, & iam conabor ostendere, om-
nes esse impios, qui utriusq̄ speciei communionem laicis denegant.
Quod, ut commodius faciam, praeludam de captiuitate Ecclesiae
Romanae, suo tempore daturus plurima, ubi Papistae doctissimi,
hunc librum superauerint.

Hoc autem facio, ne si pius aliquis lector mihi fuerit obuius, offen-
datur stercoribus istis a me tractatis, & iuste queratur, sese nihil lege-
re, quod aut ingenium colat & erudiat, aut saltem occasionem det
eruditis cogitationibus. Scis enim, quam iniquo animo ferant ami-
ci, me occupari, istorum hominum fordidis strophis, quas ipsa le-
ctione dicunt abunde confutari, a me uero, meliora expectari, quae
Satan per eos tentet impedire. Horum consilia tandem statutum est
sequi, & rixandi inuehendiq̄ negotiū, crabronibus istis relinquere.

De illo Italo, fratre Cremonensi, nihil dicam, Quod homo sim-
plex & Idiota, aliquot locis rhetoricis, me conatur ad sanctam se-
dem reuocare, a qua, nondum me recessisse, mihi conscius sum, nec
ullus commonstrauit. Agit enim, potissimum locis illis ridiculis, q̄
gratia professionis meae, & Imperii ad Germanos translati, debeam
commoueri. Videturq̄ omnino, non tam mei reuocationem, quā
laudes Gallorum & Romani Pontificis scribere uoluisse. cui permit-
tendum est, ut hoc, qualicumq̄ opusculo, obsequium suū testetur.
nec meretur dure tractari, cum nulla malitia uideatur agi. nec erudi-
te confutari, cum mera incitia & imperitia, nugetur omnia.

¶ PRINCIPIO, neganda mihi sunt, septem sacramenta, & tan-
tum tria, pro tempore ponenda, Baptismus, Pœnitentia, Panis &
haec omnia, esse per Romanam curiam, nobis in miserabilem capti-
uitatem ducta, Ecclesiamq̄, sua tota libertate spoliata. Quanquā,
si usu scripturae loqui uelim, nō nisi unum sacramentum habeam,
& tria signa sacramentalia, de quo latius suo tempore. Nunc de sa-
cramento panis omnium primo.

Dicam itaq̄, quid & in hoc sacramenti ministerio meditatus, pro-
mouerim. Nam, quo tempore sermonem de Eucharistia edebam,
in usu cōmuni harebam. nihil de Papae, siue iure, siue iniuria, sol-
licitus. At nūc, prouocatus & exercitatus, immo, per uim raptus in
hanc harenam, dabo libere, quae sentio. Rideant siue plorent Pa-
pistae, uel uniuersi in unum.

C PRIMVM, c.vi. Iohannis in totū est seponendum, ut quod nec syllaba quidem de sacramēto loquitur, non modo quod sacramentum nondum esset institutū, sed multo magis, quod ipsa sermōnis & sententiarum consequentia, de fide (ut dixi) incarnati uerbi Christum loqui clare ostendunt. Dicit enim, uerba mea spiritus & uita sunt, ostendens se de manducatione spirituali loqui, qua, qui comedit, uiuit, cum Iudæi de carnali eum intelligerent, id eoq; litigarent. At nulla manducatio uiuificat, nisi fidei. hæc enim est uere spiritualis & uiua manducatio. Sicut & August. dicit, ut quid paras uentrem & dentem? crede, & manducaſti. Sacramentalis enim non uiuificat, cum multi manducent indigne, ut non possit de sacramēto intelligi hoc loco locutus.

Sunt sane quidam, his uerbis ad sacramentum docendū abusi, ut & Decretalis dudum, & multi alii. Sed aliud est, abusue scripturas, aliud legitime intelligere, alioquin, cum dicit, Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meū, non habebitis uitam, omnes infantes, omnes infirmos, omnes abſentes, aut quoquo modo impeditos, a sacramentali manducatione, damnaret. quacunq; fide præstarent, si sacramētalem manducationē ibi præcepisset. Sic August. li. ii. contra Iulian. ex Innocentio probat, etiam infantes, citra sacramentum manducare carnem, & bibere sanguinem Christi, id est, eadē fide Ecclesiæ cōmunicare. Sit ergo rata hæc sententia, c.vi. Iohannis nihil ad rem facere. Vnde & alias scripsi, Boemo: nō posse pro utraq; specie tuēda, huic loco fideliter inmitti.

Duo itaq; sunt loci, qui de hac re clarissime tractant, Scriptura Euangelica in cena domini, Et Paulus. i. Corint. xi. Quos uideamus. Consonant enim sibi Mattheus, Marcus, & Lucas, Christum dedisse discipulis omnibus totum sacramentū, Et Paulum, utrang tradidisse partem certum est. ita, ut nullus tam impudentis frontis unquā fuerit, qui aliud diceret. His adde, quod Mattheus refert, nō de pane Christum dixisse, manducate ex hoc omnes, sed de calice, bibite ex hoc omnes. Et Marcus item nō dicit, manducauerūt omnes, sed biberunt ex eo omnes, uterq; uniuersitatis notam ad calicē, non ad panem ponens, quasi spiritus futurum hoc schisma præuiderit, quod calicis cōmunionem prohiberet aliquibus, quem Christus omnibus uoluerit esse cōmunem. Quanta putas furia in nos in-

famitent, si uocabulum, omnes, ad panem, & non ad calicem, presertim inuenissent, nullum nobis prorsus effugium relinquerent, clamarent, haereticos decernerent, schismaticos damnarent. At cum a nostra parte stet, contra ipsos, nullo sinunt sese claudi syllogismo, homines libertini arbitrii, etiam in iis quae dei sunt, mutandis, re-mutandis, & omnibus confundendis.

Sed finge me ex aduerso stare, & dominos meos papistas interrogare. Totum sacramentum, seu utraq; species, in coena domini, aut datū est solis presbyteris aut simul laicis. Si solis presbyteris (id enim uolunt) iam nullo modo licet ullam speciem dari laicis. non enim temere dandum est, cui Christus, prima institutione non dedit. Alioquin, si unam Christi institutionem permittimus mutari, iam uniuersas eius leges fecimus irritas, & quilibet audebit dicere, se non ligari ulla eius lege aut institutione. Vna enim indiuidua tollit in scripturis maxime, uniuersalem. Si simul & laicis, iam ineuitabiliter sequitur, laicis nō debere negari utraq; speciem. Quod si denegetur dari petentibus, impie & contra Christi factum exemplum & institutionem agitur.

Ego fateor, ista me ratione, mihi inuisa, superatum nec legisse, nec audiuisse, nec inuenisse, quid contra dicam, Cum hic Christi uerbum & exemplū stet firmissime, ubi non permittendo, sed precipiendo dicit, Bibite ex eo omnes. Si enim omnibus bibendum est, & illud non possit solis presbyteris dictum intelligi, certe impium est, laicos petentes ab eo arceri, etiam si angelus de caelo hoc faceret. Nam, quod dicunt, Ecclesiae arbitrio relictum esse, distribuendam utram speciem, sine ratione dicitur, sine autoritate producitur, & eadem facilitate contemnitur, qua probatur. nec contra aduersariū aliquid facit, qui uerbum & factum Christi nobis opponit, quare uerbo Christi est referendus, at hoc non habemus.

Si autem utra species potest negari laicis, poterit eis & pars baptismi & poenitentiae tolli, eodem arbitrio Ecclesiae, cū ubiq; sit par ratio & potestas. Quare, sicut totus baptismus, totaq; absolutio, ita totum sacramentum panis est, omnibus laicis dandum, si petant. Satis autem miror, eos asserere, presbyteris nullo modo licere, in missa unam speciem accipere, sub peccato mortali, nulla alia causa, nisi quod (ut omnes unanimiter dicunt) utraq; species, sit unā

E.

plenum sacramentum, quod non debeat diuidi. Dicant ergo mihi
quæso, cur laicis licet diuidi, & solis eis non dari integrum sacra-
mentum? Nonne suomet testimonio consentitur, aut laicis dandâ
utraq; speciem, aut una specie non dari eis, legitimû sacramentû?
Quomodo in presbyteris non est sacramentum plenum, una spe-
cies, & in laicis est plenum? Quid mihi arbitrium Ecclesiæ & pote-
stas Papæ hic iactatur? Non per hæc soluuntur uerba dei, & testimo-
nia ueritatis.

Ultra sequitur, si uini speciem potest Ecclesia tollere laicis, potest
& panis speciem tollere, ergo poterit totum sacramentum altaris lai-
cis tollere, & Christi institutionem penitus in eis euacuare, Sed qua
rogo autoritate? Si autem nõ potest panem aut utraq; tollere, nec
uinum potest, nec potest haberi, quod hic dici potest aduersario,
cum eandem in utra, quæ in utraq; specie, potestatem esse oporteat,
si non in utraq; nec in utra. Opto audire, quid hic adulatores Ro-
mani uelint dicere.

Sed quod maxime omnium urget, penitusq; me concludit, Chri-
stus dicit, Hic est sanguis meus, qui pro uobis, & pro multis effun-
detur, in remissionem peccatorum. Hic clarissime uidetur, sanguinem
dari omnibus, pro quorum peccatis fusus est. Quis uero audeat di-
cere, pro laicis non esse fusum? An nõ uidetur, quos alloquitur dans
calicem? Nonne omnibus dat? Nonne pro omnibus fusus dicit?
pro uobis (inquit) esto sint ii sacerdotes, & pro multis, ii nõ possunt
esse sacerdotes, & tamẽ dicit, Bibite ex eo omnes. Vellem & ego hic
nugari facile, & uerbis meis illudere uerba Christi, ut meus nugator
facit. Sed scripturis redarguendi sunt, qui scripturis nituntur contra
nos. Hæc sunt, quæ me prohibuerunt Boemos damnare, qui siue
sint mali siue boni, certe uerbum & factum Christi habent pro se,
nos autem neutrum, sed tantum inane illud hominum commentum,
Ecclesia sic ordinauit, cum non Ecclesia, sed tyranni Ecclesiarum, ci-
tra consensum Ecclesiæ (id est, populi dei) ista ordinarint.

Obsecro autem, quæ est necessitas? quæ religio? quæ utilitas? lai-
cis negari utraq; speciem, id est, signum uisibile, quando omnes
concedunt eis, rem sacramenti, sine signo, si rem concedunt quæ
maior est, cur signum, quod minus est, non concedunt? In omni
enim sacramento, signum, in quantum signum, incomparabiliter mi-

nus est quā res ipsa. Quid ergo prohibet inquā, minus dari, quādo
maius datur, nisi quod mihi hac permissione irati dei uidetur con-
trigisse, ut esset occasio schismatis in Ecclesia, qua significaretur, nos
re sacramenti iam dudum amissa, propter signum, & id quod mi-
nus est, contra rem maximā & solam pugnare, sicuti quicquam pro
cerimoniis pugnant contra charitatem. immo, ceptum uidetur hoc
monstrum, eo tempore, quo pro diuitiis mundi cepimus contra
Christianam charitatem insanire, ut deus ostenderet hoc terrifico
signo, nos signa maioris ducere, quam res ipsas. Quā peruersitas,
si baptizando concedas fidem dari baptismi, neget autem signū fi-
dei eiusdem, id est, aquam?

Ultimo, stat inuictus Paulus, omnium obstruens ora. i. Corint. ii.
Ego accepi a domino, quod & tradidi uobis. Non dicit, ut e suo ce-
rebro frater mentitur, permisi uobis. Nec est uerum, propter cōten-
tionem illorum, utraq; speciem donasse. Primo, quod textus ipse
indicat, non de utraq; specie fuisse contentionem, sed de contemp-
tu & inuidia abundantium & egentium, ut clārus est textus, dicens,
Alter esurit, alter ebrius est, & confunditis eos qui non habent. De-
inde, quod nō loquitur de prima sua traditione. non enim dicit,
accepi a domino & do uobis, sed accepi & tradidi, scilicet in ini-
tio predicationis, longe ante hanc contentionē, significans utraq;
speciem is tradidisse, quod tradidisse est præcepisse, sicut alibi uti-
tur eodem uerbo. Nihil ergo sunt, quæ fraternalis sumus hic de per-
missione, sine scripturis, sine ratione, sine causa conglomerat. Ad-
uersarii non querunt, quid ipse somniat, sed quid scriptura in his
iudicet, ex qua nec apicem potest producere pro suo somnio, cum
illi tanta fulmina pro sua fide proferant.

Surgite ergo hic uniuersi aduatores Papæ in unum, satagite, de-
fendite uos ab impietate, tyrannide, laesa maiestate Euangelii, in-
iuria fratrum opprobrii, qui hæreticos iactatis eos, qui non secundū
metam capitis uestri somniū, contra tam patentes & potentes scrip-
turas sapiunt. Si utri sunt hæretici & schismatici nominandi, non
Boemi, non Greci (quia Euangeliis nituntur) sed nos Romani estis
hæretici, & impii schismatici, qui solo uestro figmento præsumitis,
contra euidentes dei scripturas. Eluite hæc uiri.

Quid uero magis ridiculum, & fraterno isto capite dignius dici

B ii

potuit, quā Apostolum, particulari Ecclesie, scilicet Corinthiorū,
ista scripsisse & permisisse, non autem uniuersaliū unde hæc probatur.
Ex solito penū, nempe, proprio & impio capite. cum uniuersalis
Ecclesia, Epistolā hanc pro se acceptat, legit, sequitur in omnibus,
cur nō etiam in hac parte? Quod si demus unam Epistolam aliquā
Pauli, aut unum alicuius locum, nō ad uniuersalem Ecclesiam per-
tinere, iam euacuata est tota Pauli autoritas. Corinthii enim dicēt,
ea quæ de fide ad Ro. docet, nō ad se pertinere. Quid blasphemius
& infanias hæc infania fingi possit? Absit, absit, ut ullus apex in toto
Paulo sit, quem non debeat imitari & seruare tota uniuersalis Eccle-
sia, Non sic senserunt patres usq; in hæc tempora periculosa, in qui-
bus prædixit Paulus, futuros esse blasphemos & cæcos & insensatos.
Quorum unus hic frater, uel primus est.

Sed demus infaniam hanc intolerabilem, Si particulari Ecclesie
permisit Paulus, recte ergo Græci, recte Boemi faciunt, etiam te au-
rore, sunt enim particulares Ecclesie. quare satis est eos non agere cō-
tra Paulum, saltem permittentem. Porro, Paulus permittente nō po-
tuit aliquid contra Christi institutum. Oppono igitur Roma tibi,
& omnibus tuis adulatoribus, hos Christi & Pauli sermones, pro
Græcis & Boemis, nec poteris uno pilo monstrare, potestatem tibi
esse datam, hæc mutandi, multo minus alios propter tuā presump-
tionem neglectam, hæreticos criminandi. sed tu digna es, impieta-
tis & tyrannidis crimine accusari.

Ad hæc legimus in Cypriano, qui unus, contra omnes Roma-
nistas satis potens est, qui lib. v. sermone de lapsis, testatur, multis in
Ecclesia illa usum fuisse laicis, etiam pueris, utraq; speciem, immo
corpus domini in manu dari, ut per multa exempla docet. Inter cæ-
tera e uulgo quosdam sic increpat, Et quod non statim domini cor-
pus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto domini sanguinē
bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Vides hic de laicis eum lo-
qui, sacrilegis, qui a sacerdotibus, corpus & sanguinem accipere uo-
luerunt. Habes hic adulator miser quod gannias dic & hunc sanctū
martyrem, unum in Ecclesia, apostolico spiritu doctorem, esse hæ-
reticum, & in particulari Ecclesia permissione usum.

Recenset ibidem historiam, se teste ac presente factam, ubi Dia-
conus calicem infanti puellæ dedisse, immo relictū, eidem infu-

diffuſe ſanguinem domini, apertiffime ſcribit. Idem de ſancto Dona-
to legitur, cuius calicem fractum, O miſer adulator, quã frigide elu-
dit, fractum (inquit) calicem lego, ſanguinem datum non lego.
Quid mirum? qui in ſacris ſcripturis intelligit quod uult, etiam in
hiſtoriis legat, quod uult. Sed nunquid per hoc ſtabiliet arbitrium
Eccleſiæ, aut confutantur hæretici? Verum, hæc abunde ſatis, non
enim ut illi reſponderem hæc cæpi, qui dignus nõ eſt reſponſione,
ſed ut rei ueritatem aperirem.

Concludo itaq; Negare utraq; ſpeciem laicis, eſſe impium & ty-
rannicum, nec in manu ullius angeli, nedum Papæ & Concilii eu-
iſcunq; nec moror Concilium Conſtantienſe, cuius autoritas ſi ua-
let, cur nõ ualet & Baſilienſ. quod contra ſtatuit, Boemis licere utraq;
ſpeciem ſuſcipere, quod multa diſputatione illic obtentum eſt, ut
extantes annales, & literæ Concilii probant. quod Adulator iſte ig-
norans, adducit pro ſuo ſomnio, adeo prudenter omnia tractat.

¶ Prima ergo captiuitas huius ſacramenti, eſt, quo ad eius ſub-
ſtantiam, ſeu integritatem, quam nobis abſtulit Romana tyrannis,
Non quod peccent in Chriſtum qui una ſpecie utuntur, cum Chri-
ſtus non preceperit ulla uti, ſed arbitrio cuiuſlibet reliquit dicens,
Quotieſcunq; hæc feceritis, in mei memoriam facietis. Sed quod
illi peccant, qui hoc arbitrio uolentibus uti, prohibent utraq; dari,
culpa non eſt in laicis, ſed ſacerdotibus. Sacramentum non eſt ſacer-
dotum, ſed omniũ, nec domini ſunt ſacerdotes, ſed miniſtri, debẽ-
tes reddere utraq; ſpecie petentibus, quotieſcunq; pecierint. Quod
ſi hoc ius rapuerint laicis & ui negauerint, tyranni ſunt, laici ſine
culpa, uel una uel utraq; carent. fide interim ſeruandi, & deſyderio
integri ſacramenti. Sicut baptiſmum & abſolutionem debent petẽ-
ti, tanquã ius habenti, ipſi miniſtri, quod ſi non dederint, petens
plenum habet fidei ſuæ meritum, ipſi coram Chriſto ſerui nequam
accuſabuntur. Sicut olim in Eremo ſancti patres, in multis annis nõ
communicauerunt ulla ſpecie ſacramenti.

Itaq; non hoc ago, ut ui rapiatur utraq; ſpecies, quaſi neceſſitate
precepti, ad eam cogamur, Sed conſcientiam inſtuo, ut paciatur
quiſq; tyrannidem Romanam, ſciens ſibi raptum per uim ius ſuum
in ſacramento, propter peccatum ſuum. tantum hoc uolo, ne quis
Romanam tyrannidem iuſſificet, quaſi recte fecerit, unam ſpeciem

laicis prohibens, sed detestemur eam, nec consentiamus ei, tamen
seruamus eam non aliter, ac si apud Turcam essemus captiuus, ubi neu-
tra specie liceret uti. Hoc est, quod dixi mihi pulchrū uideri, si gene-
ralis Concilii statuto ista captiuitas solueretur, & nobis Christiana
illa libertas e manibus Romani tyranni restitueretur, & cuius suum
arbitriū petendi utendiq; relinqueretur, sicut in baptismo & poeni-
tētia relinquitur. At nunc cogit singulis annis unam speciem accipi
eadem tyrannide, adeo extincta est libertas nobis a Christo donata,
sic meruit impia nostra ingratitude.

¶ Altera captiuitas eiusdem sacramenti mitior est, quod ad conscie-
ntiā spectat, sed quā multo omniū periculosissimū sit tangere, ne-
dū damnare. Hic Viglephista, & sexcētis nominibus hæreticus ero.
Quid tum? postquā Romanus Episcopus, Episcopus esse desuit, &
tyrannus factus est, non formido eius uniuersa decreta, cuius scio
nō esse potestātē, articulos nouos fidei condendi, nec Concilii qui-
dem generalis. Dedit mihi quondā, cū Theologiam scholasticam
haurirem, occasione cogitandi, D. Card. Camera. libro sententiarū
quarto, acutissime disputans, multo probabilius esse, & minus su-
perflorū miraculorū poni, si in altari uerus panis, uerūq; uinum,
non autē sola accidētia esse astruerentur, nisi Ecclesia determinasset
contrariū. Postea uidens, quæ esset Ecclesia, quæ hoc determinasset,
nempe Thomistica, hoc est Aristotelica, audacior factus sum, & qui
inter saxum & sacrum hærebam, tandem stabiliui cōscientiā meā, sen-
tentia priore, Esse uidelicet, uerū panem, uerūq; uinū, in quibus
Christi uera caro, uerūq; sanguis, non aliter nec minus sit, quā illi
sub accidentibus suis ponunt. quod feci, quia uidi Thomistarū opi-
niones, siue probentur a Papa, siue a Concilio, manere opiniones,
nec fieri articulos fidei, etiā si angelus de cœlo aliud statueret. Nam,
quod sine scripturis asseritur, aut reuelatione probata, opinari licet,
credi non est necesse. Hæc autem opinio Thomæ, adeo sine scriptu-
ris & ratione fluctuat, ut nec philosophiam, nec dialecticā suam no-
uisse mihi uideatur. Longe enim aliter Aristoteles de accidentibus &
subiecto, quā sanctus Thomas loquitur. ut mihi dolendum uidea-
tur, pro tanto uiro, qui opiniones in rebus fidei, non modo ex Ari-
stotele tradere, sed & super eum, quem non intellexit, conatus est
stabilire, infœlicissimi fundamenti infœlicissima structura.

Permitto itaq; qui uolet utranq; opinionem tenere, hoc solum
nunc ago, ut scrupulos conscientiarū de medio tollam, ne quis se
reum hæreseos metuat, si in altari uerū panem, uerumq; uinum esse
crediderit. Sed liberum esse sibi sciat, citra periculū salutis, alterutrū
imaginari, opinari & credere, cum sit hic nulla necessitas fidei. Ego
tamen meā nunc prosequor sententiam. Primum, nolo eos auctore
nec tantilla facere, qui clamantur sunt, hoc esse Viglephisticū, Hussi-
ticum, hæreticam, & contra Ecclesiæ determinationem. cū hoc nō
faciant nisi ii, quos multis modis hæreticos esse conuicti in re indul-
gentiarum, lib. arb. & gratia dei, operibus bonis & peccatis &c. ut si
Viglephus semel fuit hæreticus, ipsi decies hæretici sunt. & pulchrū
sit ab hæreticis & peruersis sophistis culpari & criminari, quibus pla-
cuisset summa impietas est. Præterea, quod suas sententias non alia
re probare, nec contrarias alia ratione improbari possunt, quā dicē-
do, hoc est Viglephisticū. Hussiticum, hæreticū. Hoc enim elumbe
in summa semper natat salina, atq; aliud nihil, ubi si petas scriptu-
ram dicunt, Nos sic sentimus, & Ecclesia (id est, nos ipsi) sic deter-
minauit, adeo homines reprobi citra fidem & incredibiles, nobis sua
phāta smata, autoritate Ecclesiæ, pro articulis fidei audēt proponere.

Est autem meæ sententiæ ratio magna, imprimis illa, quod uer-
bis diuinis, non est ulla facienda vis, neq; per hominem, neq; per an-
gelum, sed quantum fieri potest, in simplicissima significatione ser-
uanda sunt, & nisi manifesta circumstantia cogat, extra gramma-
ticam & propriam accipienda non sunt, ne detur aduersariis occa-
sio, uniuersam scripturam eludendi. Quo consilio, recte Origenes
olim repudiatus est, quod ligna & omnia quæ de paradiso scribuntur,
grammatica locutione contempta, in allegorias uerterit. cum
hinc possit duci, ligna non esse creata a deo. Ita & hic, cum Euan-
gelistæ clarescribant, Christum accepisse panem ac benedixisse, &
& actum liber & Paulus Apostolus, panē deinceps appellent, uerū
oportet intelligi panem, uerumq; uinum, sicut uerum calicem. nō
enim calicem transsubstantiari etiam ipsi dicunt. Transsubstantia-
tionem uero, potestate diuina factam, cum non sit necesse poni pro
figmento humanæ opinionis haberi, quia nulla scriptura, nulla ra-
tione nititur, ut uidebimus.

Absurda est ergo & noua uerborum impositio, panem pro

specie uel accidentibus panis, uinum pro specie uel accidentibus uini accipi. Cur non & omnia alia, pro speciebus & accidentibus accipiunt? Quod si cetera omnia constarent, non tamen liceret, uerba dei sic eleuare, & cū tāta iniuria suis significatiōibus exinaniri.

Sed & Ecclesia ultra mille ducētos annos recte credidit, nec usquā nec unquam de ista transubstantiatione (portentoso scilicet uocabulo & somnio) meminerunt sancti patres, donec cepit Aristotelis simulata philosophia in Ecclesia grassari, in istis trecentis nouissimis annis. in quibus & alia multa, perperam sunt determinata. quae se est, Essentiam diuinam, nec generari, nec generare. Animā esse formā substantialē corporis humani, & iis similia, quae nullis profusū asseruntur rationibus aut causis, ut ipsemet cōfiteatur Card. Camera.

Dicent fortassis, periculum Idolatriae cogere, ut non sit panis & uinum uere. Ridiculum hoc ualde, cum subtilem philosophiam de substantia & accidentibus laici, nunquā cognouerint, nec si docerentur, capere possint, & idem sit periculum, saluis accidentibus, quae uident, quod in substantia, quam non uident. Si enim accidentia non adorant, sed latentem ibi Christum, cur adorarent panem, quem non uident?

Cur autem non possit Christus, corpus suum, intra substantiam panis continere, sicut in accidentibus? Ecce ignis & ferrum duae substantiae, sic miscentur in ferro ignito, ut quaelibet pars sit ferrum & ignis. Cur non multo magis, corpus gloriosum Christi, sic in omni parte substantiae panis esse possit?

Quid facient? Christus ex utero matris natus creditur, illeso. Dicant & hic, carnem illam uirginis interim fuisse annihilatam, seu ut aptius dici uolunt, transubstantiatam, ut Christus, in accidentibus eius inuolurus, tandem per accidentia prodiret. Idem dicendū erit, de ianua clausa, & ostio monumenti clauso, per quae illesa intrauit & exiuit. Sed hinc nata est Babylonia illa, philosophiae istius, de qua ritate continua distincta a substantia, donec eo uentum sit, ut ignorent & ipsi, quae sint accidentia, & quae substantia. Nam, quis certo monstrauit unquam, calorem, colorem, frigus, lucem, pondus, figuram, esse accidentia? Denique, accidentibus illis in altari, coacti sunt fingere, nouum esse, accreari a deo, propter Aristotelem, qui dicit, Accidentis esse est inesse. Et infinita monstra, quibus omnibus essent

liberi, si simpliciter panem ibi esse uerum sinerent. Et plane gaudeo, saltem apud uulgū, relictam esse simplicem fidē sacramenti huius. Nam, ut non capiunt, ita nec disputant, an accidentia ibi sint sine substantia, sed simplici fide, Christi corpus & sanguinem, ueraciter ibi contineri credunt, dato ociofis illis negotio, de eo, quod continer disputandi.

At dicent forte, Ex Aristotele doceri, subiectum & predicatum propositionis affirmatiue, debere pro eodē supponere, seu (ut bestie ipsius uerba ponam) ex. vi. metaphysicorum. Ad affirmatiuam requiritur extremorum compositio, quam illi exponunt, pro eodē suppositionem. Quare, dum dico, hoc est corpus meum, subiectū non posse pro pane supponere, sed pro corpore Christi.

Quid hic dicemus? quando Aristotelem & humanas doctrinas facimus tam sublimium & diuinarum rerum censors? Cur nō explorata ista curiositate, in uerbis Christi simpliciter haremus, parati ignorare, quicquid ibi fiat, contentiq; uerum corpus Christi, uirtute uerborum illic adesse? An est necesse modos operationis diuinę omnino comprehendere?

Verum, quid ad Aristotelem dicunt? Qui subiectum omnibus predicamentis accidentium tribuit, licet substantiā uelit esse primū subiectum. Vnde apud eū, hoc album, hoc magnum, hoc aliquid sunt subiecta de quibus aliquid predicatur. Quę si uera sunt, Quęro, si ideo est transsubstantiatio ponenda, ne corpus Christi de pane uerificetur, cur non etiam ponitur transfaccidentatio, ne corpus Christi, de accidente affirmetur? Nam, idem periculum manet, si per subiectum intelligat quis, hoc album, uel hoc rotundū est corpus meū. & qua ratione transsubstantiatio ponitur, ponenda est & transfaccidentatio, propter suppositionē istam extremorū pro eodē.

Si autem, intellectu excedens, eximis accidens, ut non uelis subiectum pro eo supponere, cum dicis, Hoc est corpus meum. cur nō eadem facilitate transcendis substantiam panis? ut & illam uelis nō accipi per subiectum, ut non minus in substantia, quā accidente sit, hoc corpus meum. præsertim, cum diuinum illud sit opus, uirtutis omnipotentis, quę tantum & taliter in substantia, quantum & qualiter in accidente potest operari?

Sed ne nimium philosophemur, Nonne Christus uidetur huic.

C.

curiositati pulchre occurrisse, cum non de uino dixerit, hoc est sanguis meus, sed hic est sanguis meus. Et multo clarius, cum calicis misceat nomen, dicens, Hic calix noui testamenti, in meo sanguine, Nonne uidetur nos uoluisse in simplici fide continere, tantum ut crederemus sanguinem suum esse in calice? Ego sane, si non possum consequi, quo modo panis sit corpus Christi, captiuabo tamen intellectum meum in obsequium Christi, & uerbis eius simpliciter inherens, credo firmiter, non modo corpus Christi esse in pane, sed panem esse corpus Christi. Sic enim me seruabunt uerba, ubi dicit, Accipit panem, gratias agens, fregit & dixit, Accipite, manducate hoc (id est, hic panis, quem acceperat & fregerat) est corpus meum. Et Paulus, Nonne panis, quem fragimus participatio corporis Christi est? Non dicit, in pane est, sed ipse panis est participatio corporis Christi. Quid si Philosophia hac non capit? Maior est spiritus sanctus quam Aristoteles, Nunquid capit transsubstantiationem illorum, cum & ipsi fateantur, hic uniuersam philosophiam rueret? Quod autem in graeco & latino, pronomen hoc, ad corpus refertur, facit similitudo generis, sed in haebreo, ubi neutrum genus non est, refertur ad panem, ut sic liceat dicere, Hic est corpus meum, quod & ipse usus loquendi & sensus communis probat, subiectum scilicet esse materialem panis, & non corporis, dum dicit, Hoc est corpus meum, das ist meyn leyp, id est, iste panis est corpus meum.

Sicut ergo in Christo res se habet, ita & in sacramento. Non enim ad corporalem inhabitationem diuinitatis necesse est transsubstantiari humanam naturam, ut diuinitas sub accidentibus humanae naturae teneatur. Sed integra utraque natura, uere dicitur, Hic homo est deus, hic deus est homo. Quod & si philosophia non capit, fides tamen capit. Et maior est uerbi dei autoritas, quam nostri ingenii capacitas. Ita in sacramento, ut uerum corpus, uerumque sanguis sit, non est necesse, panem & uinum transsubstantiari, ut Christus sub accidentibus teneatur. sed utroque simul manente, uere dicitur, hic panis est corpus meum, hoc uinum est sanguis meus, & e contra. Sic interim sapiam, pro honore sanctorum uerborum dei, quibus per humanas ratiunculas non patiar uim fieri, & ea in alienas significationes torqueri. permitto tamen aliis opinionem alteram sequi, quae in decretali firmiter statuitur. Modo non urgeant, suas opinio-

nes (ut dixi) pro articulis fidei a nobis acceptari.

¶ Tertia captiuitas eiusdem sacramenti, Est longe impiissimus ille abusus, quo factum est, ut fere nihil sit hodie in Ecclesia receptius ac magis persuasum, quam Missam esse opus bonum & sacrificium. Qui abusus deinde inundauit infinitos alios abusus, donec fide sacramenti penitus extincta, meras nundinas, cauponationes, & quæstuarios quosdam contractus, e diuino sacramento fecerint. Hinc participationes, fraternitates, suffragia, merita, anniuersaria, memorie, & id genus negotiorum in Ecclesia uenduntur, emuntur, paciscuntur, componuntur, pendetq; in his uniuersa alimonia sacerdotum & monachorum.

Rem arduam, & quam forte sit impossibile conuelli, aggredior, ut quæ tanto seculorum usu firmata, omniumq; consensu probata, sic insident, ut necesse sit maiorem partem librorum, qui hodie regnant, & pene uniuersam Ecclesiarum faciem tolli & mutari, penitusq; aliud genus cerimoniarum induci, seu potius reduci. Sed Christus meus uiuit, & maiori cura uerbum dei oportet obseruare, quam omnium hominum & angelorū intelligentias. Ego mea uice fungar, rem ipsam in lucem producturus, gratisq; sicut accepi, ueritatem, sineq; inuidia cōmunicaturus. ceterum, quisq; suæ salutis rationē habeat, incredulitatis suæ & ignoratæ ueritatis culpā, in me ne ullus torquere possit, corā iudice Christo, fideliter operā dabo.

¶ PRINCIPIO, ut ad ueram liberamq; huius sacramenti scientiam tuto & foeliciter perueniamus, curandum est ante omnia, ut omnibus iis sepositis, quæ ad institutionem huius sacramenti primitiua & simplicem, humanis studiis & feruoribus sunt addita. Quæ sunt, uestes, ornamenta, cantus, preces, organa, lucernæ, & uniuersa illa uisibilia rerum pompa, ad ipsam solam & puram Christi institutionem, oculos & animum uertamus, nec nobis aliud proponamus, quam ipsum uerbum Christi, quo instituit & perfecit ac nobis commendauit sacramentum. Nam, in eo uerbo & profus nullo alio, sita est uis, natura, & tota substantia Missæ. Cetera omnia, sunt humana studia, uerbo Christi accessoria, sine quibus missa optime potest haberi & subsistere. Verba autem Christi, quibus sacramentum hoc instituit, sunt hæc.

Conantibus autem eis, accepit Ihesus panem & benedixit,

C.ii.

ac fregit, deditq; discipulis suis & ait, Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Et accipies calicem gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in mea commemoratione.

Quae uerba & Apostolus. i. Corint. xi. tradit & latius explicat, quibus nos oportet nitri, & super ea aedificari, ceu supra firmam petram, si non uolumus omni uento doctrinae circumferri, sicut haecenus circumlati sumus, per impias doctrinas hominum auersantium ueritatem. Nihil enim in his omissum, quod ad integritatem, usum, & fructum huius sacramenti pertinet. nihilq; positum, quod superfluum, & non necessarium sit nobis nosse. Qui enim omissis his uerbis, de Missa uel meditatur, uel docet, monstra impietatis docebit, ut factum est, per eos, qui opus operatum, & sacrificium ex eo fecerunt.

Stet ergo primum & infallibiliter, Missam seu sacramentum altaris, esse testamentum Christi, quod moriens post se reliquit, distribuendum suis fidelibus. Sic enim habent eius uerba, Hic calix noui testamenti, in meo sanguine. Stet inquam ista ueritas, ut fundamentum immobile, super quod omnia struemus, quae dicenda sunt, hoc enim uidebis, ut subuertemus, omnes hominum impietates, in hoc dulcissimum sacramentum inuectas. Verax ergo Christus uere dicit, Hoc esse nouum testamentum in sanguine suo, pro nobis fuso. Non frustra haec inculco, res est non parua, & in sensibus reponenda.

¶ Quæramus ergo quid sit testamentum, & simul habebimus, quid sit missa, quis usus, quis fructus, quis abusus eius. Testamentum absq; dubio, Est promissio morituri, qua nuncupat hereditatem suam, & instituit haeredes. Inuoluit itaq; testamentum, primo mortem testatoris, deinde hereditatis promissionem, & haeredis nuncupationem. Sic enim Paulus Ro. iiii. & Gal. iii. & iiii. & Heb. ix. diffuse testamentum tractat. Quod & in uerbis istis Christi clare uidemus. Mortem suam Christus testatur, dum dicit, Hoc est corpus meum, quod tradetur, Hic sanguis meus, qui effundetur. Haereditatem nuncupat & designat, cum dicit, In remissionem peccatorum. Haeredes autem instituit, cum dicit, pro uobis & pro multis, id est, qui acceptant & credunt promissioni testatoris. fides enim hic haeredes facit, ut uidebimus.

Vides ergo, quod Missa (quam uocamus) sit promissio remissionis peccatorum, a deo nobis facta. & talis promissio, quae per mortem filii dei firmata sit. Nam, promissio & testamentum, non differunt alio, quā quod testamentum simul inuoluit mortē promissoris. Et testator, idem est, quod moriturus promissor, promissor autem uicturus (ut sic dicam) testator. Hoc testamentum Christi, praefiguratum est in omnibus promissionibus dei, ab initio mundi. immo, omnes promissiones antiquae, in ista noua futura in Christo promissione ualuerunt, quicquid ualuerunt, in eaq; pependerunt. Inde usitatissima sunt illa in scripturis uerba, pactum, foedus, testamentū domini. Quibus significabatur, deus olim moriturus. Nam, ubi testamentum est, mors testatoris intercedat necesse est. Heb. x. Deus autem testatus est, ideo necesse fuit eum mori. mori autē non potuit, nisi esset homo, ita in eodem testamenti uocabulo, compendiosissime, & incarnatio, & mors Christi comprehensa est.

Ex quibus iam sua sponte patet, quis sit usus & abusus Missae, quae digna uel indigna praeparatio. Si enim promissio est, ut dictum est, nullis operibus, nullis uiribus, nullis meritis ad eam acceditur, sed sola fide. Vbi enim est uerbum promittentis dei, ibi necessaria est fides acceptantis hominis, ut clarum sit, initium salutis nostrae esse fidem, quae pendeat in uerbo promittentis dei, qui citra omne nostrum studium, gratuita & immerita misericordia nos praeuinit, & offert promissionis suae uerbum. Misit enim uerbum suum & sic sanauit eos. Non autē accepit opus nostrum, & sic saluauit nos. Verbum dei omnium primum est, quod sequitur fides, fidem charitas, Charitas deinde facit omne bonum opus, quia non operatur malum, immo est plenitudo legis. Nec alia uia potest homo cum deo, aut conuenire aut agere, quam per fidem. id est, ut non homo operibus ullis, sed deus sua promissione sit autor salutis. ut omnia pendeant, portentur, seruenturq; in uerbo uirtutis suae, quo genuit nos, ut essemus initium aliquod creature eius.

Sic Adae post lapsum erigendo, dedit hanc promissionem, dicens ad serpentem, Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter sementum & semen illius, Ipsa conteret caput tuū, & tu insidiaberis calcaneo illius. In hoc promissionis uerbo, Adam cum suis, tanquā in gremio dei portatus est, & fide illius seruatus, expectans lōganimitē

mullierem, quæ conteret caput serpentis, sicut deus promisit. Et in hac fide & expectatione etiam mortuus est, ignarus, quâdo, & qualis esset futura, futuram tamen nō diffidens. Nam, talis promissio, cum sit ueritas dei, etiam in inferno seruat credentes, & expectantes eam. Post hanc secuta est promissio alia facta Noe, usq; ad Abraham, dato pro signo fœderis arcu nubium, cuius fide, ipse & posterii eius, propitium deum inuenerunt. Post hunc, Abraham promisit benedictionem omnium gentium, in semine eius. Et hic est sinus Abraham, in quē recepti sunt posterii eius. Deinde, Mose & filiis Israel, præcipue Dauid, apertissimâ de Christo promissionem dedit, quo reuelauit tandem, quæ fuerit patris facta promissio.

Sic uentum est ad promissionem omnium perfectissimam noui testamenti, in qua apertis uerbis, uita & salus gratuito promittuntur, & credentibus promissioni donantur. Et insigni nota discernitur, hoc testamentum a ueteri, dum dicit, Nouum testamentum. Vetus enim testamentum per Mosen datum, erat promissio, non remissionis peccatorum, seu æternarum rerum, sed temporalium. nempe, terræ Canaan, per quam nemo renouabatur spiritu, ad hereditatem cœlestem capescendam. unde & irrationalem pecudem in figura Christi, oportebat occidi, in cuius sanguine idem testamentum confirmabatur, ut qualis sanguis, tale testamentum, qualis hostia, talis promissio. At hic dicit, Testamentum nouum in meo, non alieno, sed proprio sanguine, quo gratia per spiritum, in remissionem peccatorum, ad hereditatem capiendam promittitur.

Est itaq; Missa, secundū substantiam suam, proprie nihil aliud, quam uerba Christi prædicta, Accipite & manducate &c. ac si dicat, Ecce o homo peccator & damnatus, ex mera gratuitaq; charitate, qua diligo te, sic uolente misericordiarum patre, his uerbis promitto tibi, ante omne meritum & uotum tuum, remissionem omnium peccatorum tuorum, & uitam æternam. Et ut certissimus de hac mea promissione irrevocabili sis, corpus meum tradam, & sanguinem fundam, morte ipsa hanc promissionem confirmaturus, & utraq; tibi in signum & memoriale eiusdem promissionis reliqueris. Quod cum frequentaueris, mei memor sis, hanc meam in te charitatem & largitatem prædices & laudes, & gratias agas.

Ex quibus uides, ad Missam digne habendam, aliud non requiri.

ri quam fidem, quæ huic promissioni fideliter nitatur, Christum in his suis uerbis ueracem credat, & sibi hæc immensa bona esse donata, non dubitet. Ad hanc fidem mox sequetur sua sponte, dulcissimus affectus cordis, quo dilatatur & impinguatur spiritus hominis (hæc est charitas, per spiritum sanctum in fide Christi donata) ut in Christum, tam largum & benignum testatorem rapiatur, fiatque penitus alius & nouus homo. Quis enim nõ dulciter lachrymetur, immo præ gaudio in Christum pene exanimetur, si credat fide indubitata, hanc Christi promissionem inestimabilem ad se pertinere? Quomodo non diliget tantum benefactorem, qui indigno & longe alia merito, tantas diuitias & hereditatem hanc ætemam, præueniens offert, promittit, & donat?

Quo circa, una & sola miseria nostra, quod multas Missas in orbe habemus, & nulli uel pauci, has promissiones & diuitias propositas agnoscimus, consideramus, & apprehendimus. Cum reuera in missa aliud agi non oporteat maiori, immo unico studio, quam ut hæc uerba, has promissiones Christi, quæ uere sunt ipsa Missa, ante oculos uersarem, meditarem, & ruminarem, quo fidem in ea exerceremus, nutremus, aueremus, & roborarem, hac quotidiana commemoratione. hoc est enim quod præcipit, dicens, Hoc facite in meam commemorationem, hoc ipsum agere deberet Euangelista, ut promissionem istam fideliter populo inculcasset, & commendaret ad prouocandam fidem eorum in eandem. At nunc, quota pars nouit Missam esse promissionem Christi (ut taceam impios fabulatores, qui humanas traditiones uice tantæ promissionis docent) Quod si etiam hæc uerba Christi docent, non tamen nomine promissionis aut testamenti, ac per hoc non ad obtinendam fidem, docent.

Quin quod deploramus, in hæc captiuitate, omni studio cauetur hodie, ne uerba illa Christi, ullus laicus audiat, quasi sacra tiora, quam ut uulgo tradi debeant. Sic enim insanimus, & uerba consecrationis (ut uocant) nobis sacerdotibus solis arrogamus occulte dicenda, sic tamen, ut ne nobis quidem profint, cum nec ipsi ea, ut promissiones seu testamentum, habeamus ad fidem nutriendam. sed nescio, qua superstitione & impia opinione ea reuertemur potius, quam eis credimus. Qua miseria nostra, quid aliud

Satan in nobis operatur, quam ut nihil de missa in Ecclesia reliquū
faciat, curet tamen interim omnes angulos orbis, Missis plenos esse,
hoc est, abusionibus, & irrisionibus testamenti dei, grauisimiq; ido-
latria peccatis, mundum assidue magis ac magis onerari ad dam-
nationem maiorem augendam. Quod enim idolatriæ peccatū gra-
uius esse potest, quam promissionibus dei, peruersa opinione abuti,
& fidem in easdem, uel negligere, uel extinguere?

Neq; enim deus (ut dixi) aliter cū hominibus unquā egit aut agit,
quā uerbo promissionis. Rursus, nec nos cū deo unquā agere aliter
possumus, quam fide, in uerbum promissionis eius. Opera ille nihil
curat, nec eis indiget, quibus potius erga homines & cum homini-
bus & nobis ipsi agimus. Indiget autem, ut uerax in suis promissis
a nobis habeatur, talisq; longanimiter sustineatur, ac sic fide, spe &
charitate colatur. Quo fit, ut gloriam suam in nobis obtineat, dum
non nobis currentibus, sed ipso miserente, promittente, donante,
omnia bona accipimus & habemus. Ecce hic est uetus cultus dei &
latria, quam in missa debemus persoluere. Sed quum promissionis
uerba non traduntur, quæ fidei exercitatio haberi potest? At sine fi-
de quis sperat? quis amat? sine fide, spe, & charitate quæ latria? Nō
est itaq; dubiū, uniuersos hodie sacerdotes & monachos cū Episco-
pis & omnibus suis maioribus esse idolatras, in statu periculosissimo
agentes, ob hanc missæ seu sacramenti, seu promissionis dei igno-
rantiam, abusionem, irrisionem.

Quilibet enim facile intelligit, quod hæc duo sunt simul necessæ-
ria, promissio & fides. sine promissione enim credi nihil potest, sine
fide autem promissio inutilis est, cum per fidem stabiliatur & im-
pleatur. Ex quibus itidem facile quiuis colligit, Missam, cū sit aliud
nihil, quam promissio, hac fide sola adiri & frequentari. sine qua,
quicquid preclarum, preparatoriorum, operū, signorum, gestuū,
affertur, irritabula sunt impietatis magis, quam officia pietatis. cum
fere fiat, ut his paratis, existiment sese legitime altaria accedere, & re-
uera non fuerint ullo tempore uel opere magis inepti, propter infi-
delitatem quam secum afferunt. Quantos passim uideas & quotidie
sacrificulos, qui si uel inepte uestiti, uel illotis manibus, uel inter pre-
candum titubantes, quid leuiusculè errauerint, ingenti sese miseri-
cordiæ reos faciunt. At, quod missam ipsam, id est, diuinam pro-

missionem, neq; obseruant, neq; credunt, prorsus, ne tantillum quidem habent conscientia. O indigna religio nostro saeculo, omnium impiissimum & ingratisimum.

Preparatio itaq; digna & usus legitime non est, nisi fides, qua creditur Missae, id est, diuinae promissioni. Quocirca, accessurus ad altare, siue sacramentum accepturus, caueat, ne uacuu appareat in conspectu domini dei. Vacuus autem erit, si fidem non habuerit in Missam seu testamentum hoc nouum. Qua impietate, quid posset grauius committere in diuinam ueritatem, quam hac incredulitate sua. quantum est in se, mendacem arguit, & uane promittentem. Tutissimum itaq; fuerit, ad Missam non alio animo accedere, quam si ad audiendam quamlibet aliam promissionem dei uelis accedere. hoc est, ut paratus sis, non multa operari & afferre, sed omnia credere & accipere, quae tibi illic promittuntur, seu promissa pronunciantur, per ministerium sacerdotis. Hoc animo si non ueneris, caue accesseris, in iudicium, sine dubio, accedes.

Recte itaq; dixi, totam uirtutem Missae consistere in uerbis Christi, quibus testatur remissionem peccatorum donari omnibus, qui credunt, corpus eius tradi, & sanguinem eius fundi, pro se. Atq; ob hanc rem, nulla re magis opus esse auditoris Missam, quam ut ipsa uerba, sedulo & plena fide meditentur. quod nisi fecerint, frustra omnia alia fecerint. Hoc sane uerum est, in omni promissione sua deus fere solitus est adiacere signum aliquod, seu monumentum, seu memoriale promissionis suae, quo fidelius seruaretur, & efficacius moneret. Sic in promissione Noe data, de non perdenda terra alio diluuiis, dedit arcum suum in nubibus, quo dixit, sese recordaturum foederis sui. Et Abrahae, post promissionem hereditatis in semine suo, dedit circumcisionem in signaculum iustitiae fidei. Sic Gedeoni dedit uellus aridum & rotundum, ad firmandam promissionem suam super uincendo Madianitis. Sic Achas per Elaiam obtulit signum, pro uincendo rege Syriae & Samariae, quo promissioni suae fidem in eo firmaret. Talia multa legimus signa promissionum dei in scripturis.

Sic & in Missa, hac omnium principe promissione, adiecit signum memoriale tantae promissionis, suum ipsius corpus & suum ipsius sanguinem, in pane & uino, sicut dicit, Hoc facite in meam commemorationem. Sic in Baptismo, uerbis promissionis, adiecit signum

D

missionis in aquam. Ex quibus intelligimus, in qualibet promissione dei duo proponi, uerbum & signum, ut uerbum intelligamus esse testamentum, signum uero esse sacramentum. ut in Missa, uerbum Christi est testamentum, panis & uinum sunt sacramentum. Atque ut maior uis sita est in uerbo quam signo, ita maior in testamento quam sacramento, Quia potest homo uerbum seu testamentum habere & eo uti, absque signo seu sacramento. Crede, inquit Aug. & manducaisti, Sed cui creditur, nisi uerbo promittentis? Ita possum quotidie, immo omni hora, Missam habere, dum quoties uoluero, possum uerba Christi mihi proponere, & fidem meam in illis alere & roborare. hoc est reuera, spiritualiter manducare & bibere.

Hic uides, quid & quantum Theologi sententiarum in hac re praestiterint. Primum, id quod summum & capitale est, nempe, testamentum & uerbum promissionis, nullus eorum tractat, atque ita fidem & totam missae uirtutem nobis oblitterarunt. Deinde, alteram eius partem, scilicet signum seu sacramentum, solum uersant, sed ita, ut nec in hac fidem doceant, sed suas preparationes, & opera operata, participationes & fructus, missam, donec in profundum uenerint, & de transubstantiatione, aliisque infinitis metaphysicis nugis, nugarentur, & scientiam uerumque usum, tam testamenti quam sacramenti, cum uniuersa fide abolerent. facerentque, ut populus Christi (ut propheta dicit) obliuisceretur dei sui diebus innumeris. Tu uero, si ne alios percensere uarios fructus auditae missae, & animam tuam huc intende, ut cum Propheta dicas & credas, hic tibi a deo paratam esse mensam coram te, aduersus omnes qui tribulant te, in qua pascatur & pinguescat fides tua. Non autem pascitur fides tua, nisi promissionis diuinae uerbo. Homo enim non in solo pane uiuit, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Quare, in missa ante omnia uerbi promissionis te obseruatorem esse curiosissimum oportet, tanquam opulentissimi conuiuii, omnimodae pascuae & sanctae refectiois tuae, ut hoc praeter omnibus maxime facias, plurimum in id confidas, & firmissime in eo hareas, etiam per mortem & omnia peccata, Quod si feceris, non solum stillas istas, & minutias fructuum missae, quas quidam etiam superstitiose finxerunt, sed ipsum fontem principalem uitae obtinebis, fidem scilicet uerbi, ex qua omne bonum fluit, sicut Iohan. iiii. dicit, Qui in me credit, de uentre eius fluent

aquæ uiuæ. Item, Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, fiet in eo
fons aquæ uiuæ, salientis in uitam æternam.

Iam duo sunt, quæ solent nos tentare, ne fructus missæ perci-
piamus. Alterum est, nos esse peccatores & indignos præ nimia uili-
tate, rebus tantis. Alterum, etiam si digni essemus, magnitudo ta-
men rerum tanta est, ut natura pusillanimis non audeat ea petere
aut sperare. Nam, remissionem peccatorum & æternam uitam,
quis non stupefeat potius quam optet, si digne pensetur magnitu-
do bonorum, quæ per ea ueniunt habere scilicet deum patrem, esse
filium, hæredem omnium bonorum dei. Aduersus hanc gemi-
nam pusillanimitatem, oportet, ut uerbum Christi apprehendas,
ipsumq; multo fortius intuearis, quã has cogitationes infirmitatis
tuæ. Magna enim sunt opera domini, exquisita in omnes uolunta-
tes eius, qui potens est dare, supra quam petimus aut intelligimus.
Nisi enim superarent nostram dignitatem, nostram capacitatem,
nostrum deniq; omnem sensum, diuina non essent. Sic & Christus
nos animat dicens, Nolite timere pusillus grex, placuit enim patri
uestro, dare uobis regnum. Hæc ipsa enim exuberantia incõprehen-
sibilis dei in nos per Christum effusa, facit, ut eum rursus super omnia
ardentissime diligamus, summa fiducia in eum feramur, omnia
contemnamus, prompti simus omnia pro eo pati. unde & recte
fons dilectionis hoc sacramentum est appellatum.

In qua re, exemplum tibi sume ex hominibus, Si enim cuiquam
mendico, aut etiam indigno & malo seruo legaret ditissimus do-
minus, mille aureos, certe cum fiducia eos postularet & acciperet,
nec indignitatis suæ, nec magnitudinis testamenti habita ratione.
Quod si quis ei resistens obiiceret indignitatem suam, & magnitu-
dinem testamenti, quid putas dicturus est? scilicet, quid ad te non
ego merito meo, nec iure ullo proprio accipio quod accipio, Scio
me indignum, & maiora accipere, quam merear, immo, contraria
merui, sed iure testamenti & alienæ bonitatis, peto quod peto, si
illi non fuit indignum tanta tam indigno legare, cur ego propter
indignitatem meam contemniam acceptare? quin hæc ipsa causa
magis amplector, gratuitam & alienam gratiam, qua ego sum in-
dignior. Eadem cogitatione amari oportet & cuiusq; conscientia,

aduersus omnes scrupulos & morfus suos, ad hanc Christi promissionem indubitata fide obtinendam summopere cauendo, ne fiducia confessionis, orationis, preparationis quisquam accedat, sed his omnibus desperatis, in superba fiducia promittentis Christi. Quia, ut dictum est satis, uerbum promissionis hic solum regnare debet, in fide pura, quae est unica & sola sufficiens preparatio.

Videmus ex his, quam grandi ira dei, factum sit, ut uerba testamenti huius nos celarint impii ductores, atque per hoc ipsum fidem extinxerant, quantum in eis fuit. Jam pronum est uidere, quid ad fidem extinctam sequi fuit necesse. Nempe, superstitiones operum impiissimas. Vbi enim fides occidit, & uerbum fidei obmutescit, ibi mox surgunt opera in locum eius, & traditiones operum. Quibus teu captiuitate Babylonica translati sumus de terra nostra, capitis omnibus desiderabilibus nostris. Ita de missa contigit, quae impiorum hominum doctrina mutata est in opus bonum, quod ipsi uocant opus operatum, quo apud deum sese omnia presumunt posse. Inde processum est, ad extremum insaniam, ut, quia Missam ex opere operati ualere mentiti sunt, adiecerunt, eam non minus ualere esse ceteris, etiam si ipsi impio sacrificio noxia sit. atque in hanc harenam fundauerunt suas applicationes, participationes, & fraternitates, anniuersaria, & id genus infinita lucri & quaestus negotia.

Contra has laruas, quia ualidae sunt & multae penitusque insederunt, nisi constantissima cura obseruaueris, quid sit Missa, & praecedentium fortiter memineris, uix subsistes. Audiisti enim, Missam aliud non esse, quam promissionem diuinam seu testamentum Christi, sacramento corporis & sanguinis sui commendatum. quod si uerum est, intelligis. Non posse ipsum esse opus ullo modo, nec quicquam in ipso fieri, nec alio studio a quoquam tractari, quam sola fide, fides autem non est opus, sed magistra & uita operum. Quis enim est usquam tam insanus, ut promissionem acceptam, aut testamentum donatum, uocet opus bonum, quod suo testatori faciat accipiens? Quis est haeres, qui patri suo testatori existimet benefacere, dum instrumenta testamenti cum hereditate testata accipit? Quae est ergo impia temeritas nostra, ut diuinum testamentum accepturi, ueniamus ut bonum opus ei facturi? Est ne ista ignorantia testamenti & captiuitas tanti sacramenti, omnibus lachrymis superiorum ubi de ae

ceptis grati esse debemus, uenimus superbi daturi accipienda, irri-
dentes, inaudita pueritate, donatoris misericordiam, dum hoc
donamus ut opus, quod accipimus ut donum. ut testator iam non
suorum largitor bonorum, sed nostrorum sit acceptor, Ve impietati isti.

Quis uero unquam fuit tam demens, ut baptismum duceret esse
bonum opus? aut baptizandus crederet, sese opus facere, quod pro
se & aliis deo offerret & communicaret? Si ergo in uno aliquo sacra-
mento & testamento nullum est opus bonum communicabile aliis,
nec in Missa erit, cum & ipsa non sit nisi testamentum & sacramen-
tum. Unde manifestus & impius error est, Missam, pro peccatis, pro
satisfactionibus, pro defunctis, aut quibuscumque necessitatibus suis
aut aliorum offerre seu applicare. Quod facillime intelligis esse eui-
dentissime uerum, si firmiter teneas, Missam esse promissionem di-
uinam, quæ nulli prodesse, nulli applicari, nulli suffragari, nulli cõ-
municari potest, nisi ipsi credenti soli propria fide. Quis enim pro-
missionem dei, quæ uniuscuiusque singulatim exigit fidem, potest
pro alio acceptare aut applicare? Nunquid possum alteri promissio-
nem dei dare, etiam non credenti? aut possum pro alio credere? aut
possum facere, ut alius credat? At hæc fieri oportet, si Missam po-
ssum aliis applicare & communicare, cum in Missa non sint nisi ista
duo, promissio diuina, & fides humana, quæ accipiat, quod illa
promittit. Quod si uerum est, potero etiam pro aliis audire Euange-
lium & credere, potero pro alio baptizari, potero pro alio absolui a
peccatis, potero & pro alio cõmunicare de altaris sacramento, pote-
ro, ut & illorum sacramenta percenseam, pro alio ducere uxorem,
pro alio fieri sacerdos, pro alio confirmari, pro alio inungi.

Denique, cur Abraham non pro omnibus Iudæis credidit? cur exi-
gitur a Iudæis singulis fides, in eandem promissionem Abrahamæ cre-
ditam? Stet ergo insuperabilis ueritas, ubi promissio diuina est, ibi
unusquisque pro se stat, sua fides exigitur, quisque pro se rationem red-
det, & suum onus portabit, sicut dicit Marci ult. Qui crediderit &
baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem non crediderit, condemna-
bitur. Ita & Missam unusquisque tantum sibi potest utilem facere, fide
propria, & pro nullis profus communicare. Sicut sacerdos, nulli
pro alio potest sacramentum ministrare, sed cuiuslibet seorsum idem
sacramentum ministrat. Sunt enim sacerdotes consecrando & mi-

ministrando, ministri nostri, per quos non offerimus bonum opus,
aut communicamus actiue, sed per eos, promissiones & signum accipi-
mus, & communicamur passiuè, id quod in laicis hastenus permāsit.
Nā, hi nō dicuntur bonū facere, sed accipere. Sacerdotes uero abie-
rūt in impietates suas, facto sibi bono opere, qđ comunicēt & offe-
rant ex sacramento & testamento dei, quo bonū acceptū oportuit.

Sed dices, Quid? Nunquid subvertes; omnium Ecclesiarum &
Monasteriorum usum & sensum, quibus per tot secula inualuerūt,
fundatis super Missam, anniuersariis, suffragiis, applicationibus, cō-
municationibus &c. hoc est, pinguiſſimis redditibus? Respondeo,
Hoc est, quod de captiuitate Ecclesiæ scribere me compulit, Sic enī
uenerabile testamentum dei in impiissimi quæstus seruitutem co-
actum est, per impiorum hominum opiniones & traditiones, qui
omisso uerbo dei, sui cordis nobis cogitationes proposuerūt, & or-
bem seduxerunt. Quid mihi de multitudine & magnitudine erran-
tium? Fortior omnium est ueritas, Si potes Christum negare qui do-
cet, Missam esse testamentum & sacramentum, uolo illos iustifica-
re. Deinde, si potes dicere, eum facere opus bonū, qui recipit bene-
ficioſum testamenti, aut utitur in hoc ipsum sacramēto promissio-
nis: uolo mea libens damnare. cum autem neutrum possis, quid
dubitas, contempta turba ad malam eunte, dare gloriam deo, &
ueritatem eius confiteri? Esse scilicet hodie sacerdotes omnes in sen-
tentia peruersa, quicunq; Missam pro opere ducunt, quo succurrūt
suis aut aliorum, siue mortuorum, siue uiuorum necessitatibus. In-
audita & stupenda dico, Sed Missam si intuearis, quid sit, uera me
esse locutum cognosces. Hoc fecit illa nimia securitas, qua iram dei
in nos grassantem non intelleximus.

Hoc autem facile admitto, Orationes, quas ad Missam percipi-
endam congregati, coram deo effundimus, esse bona opera, seu be-
neficia, quæ nobis mutuo impartimus, applicamus & communi-
camus, & pro inuicem offerimus, Sicut Iacobus nos docet, orate p-
inuicē, ut saluemur. Et Paulus. i. Timot. ii. præcipit fieri obsecratio-
nes, orationes, postulationes, pro omnib; hominibus, pro regibus &
omnibus qui in sublimitate sunt cōstituti. Hæc enī nō sunt missa, sed
opera missæ, si tamen opera uocari debent, orationes cordis & oris,
quæ sūt ex fide in sacramēto percepta uel aucta. Non enī Missa uel

promissio dei impletur orando, sed solū credendo. Credētes autem oramus & quodlibet opus bonū facimus. Sed quis sacerdotum hoc nomine sacrificat, ut solas orationes arbitretur sese offerre? Omnes imaginantur sese offerre ipsum Christū deo patri, tanquā hostiam sufficientissimā, & bonū opus facere omnibus, quibus proponunt prodesse, quia cōfidūt in opere operati, quod orationi nō tribuūt. Sic paulatim errore crescente, id quod orationū est, tribuerūt sacramento, Et quod recipere beneficiū debent, id obtulerunt deo.

Quare, acute discernendū est, inter testamentū sacramentūq; ipsum, & inter orationes, quas simul oramus, Nec id solum, sed scire quoq; oportet, orationes pro se nihil ualere, nec oranti ipsi, nec iis pro quibus orantur, nisi primū testamentū fide perceptum sit, ut fides oret, quæ sola exauditur, sicut Iacobus. i. c. docet, adeo longe aliud est oratio quā Missa. orationē possum extendere in quotquot uoluerō, Missam nemo accipit, nisi qui per seipsum credit, & tantū quantū credit, nec potest dari, siue deo siue hominibus, Sed solus deus, per ministeriū sacerdotis dat eam hominibus, qui accipiūt eā fide sola, sine ullis operibus aut meritis. Neq; enī ullus audeat tantū insanire, ut dicat bonū opus facere eum, qui pauper & indigens uenit, accepturus de manu diuitis beneficiū. At missa (ut dixi) beneficium est promissionis diuinæ, per manū sacerdotū omnibus hominibus exhibitum.

Est ergo certū, Missam non esse opus aliis cōmunicabile, sed obiectū (ut dicitur) fidei, propria cuiusq; alenda & roboranda, iam & alterū scandalū amouendū est, quod multo grandius est & speciosissimū, Id est, quod Missa creditur passim esse sacrificiū, quod offertur deo. In quā opinionē, & uerba Canonis sonare uidentur, ubi dicitur, hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia. Et infra, hanc oblationē. Item, clarissime, postulatur ut acceptū sit sacrificiū, sicut sacrificiū Abel &c. Inde Christus hostia altaris dicitur. Accedūt his, dicta sanctorū patrum, tot exempla, tantusq; usus per orbem constanter obseruatus.

His oibus, quæ pertinacissime insederūt, oportet cōstātissime opponere, uerba & exēplū Christi. Nisi enī missam obtinuerim⁹, esse pmissiōnē Christi, seu testamētū, ut uerba clare sonāt, totū euāgelium & uniuersum solatiū amittim⁹. Nihil cōtra hæc uerba permittamus pualere,

etiam si angelus de caelo aliud docuerit, Nihil enim de opere uel sacrificio in illis continetur. Deinde, & exemplum Christi pro nobis stat, Non enim Christus in cena nouissima, cū institueret hoc sacramentum, & conderet testamentum, ipsum obtulit deo patri, aut ut opus bonum pro aliis perfecit, sed in mensa sedens, singulis idē testamentum proposuit, & signum exhibuit. Iam Missa quanto uicinior & similior, primæ omnium Missæ, quam Christus in cena fecit, tanto Christianior. At Missa Christi, fuit simplicissima, sine ulla uestium, gestuum, cantuum, aliarumq; cerimoniarum pompa, ubi si necesse fuisset eam offerri ut sacrificiū, non plene eam instituisset.

Non quod calūniari debeat ullus, uniuersam Ecclesiā, quæ multis aliis ritibus & cerimoniis Missam ornauit & ampliauit, sed hoc uolumus, ne quis cerimoniarū specie falsus, ac multitudine pompæ impeditus, simplicitatem Missæ amittat. & reuera, transsubstantiationem quandam colat, si amissa substantia simplici Missæ, in accidentibus multiplicibus pompæ hæreat. Nam, quicquid ultra uerbum & exemplum Christi accessit, accidens Missæ est, quorū quodlibet nō alio loco ducere debemus, quam quo loco nunc ducimus, Monstrantias (quas uocant) & pallia altaris, quibus ipsa hostia continetur. Quare, sicut repugnat, testamentum distribui, seu promissionem accipere, & sacrificare sacrificium, Ita repugnat Missam esse sacrificium, cum illam recipiamus, hoc uero demus. idem autem simul recipi & offerri non potest, nec ab eodem simul dari & acceptari. Non magis certe, quam oratio & impetrata res queunt idem esse, nec idem sit orare, & orata accipere.

Quid ergo dicemus ad Canonem & auctoritates patrum? Primū respondeo, Si nihil habetur quod dicatur, tutius est, omnia negare, quam Missam concedere, opus aut sacrificium esse, ne uerbū Christi negemus, fidem simul cum Missa pessundantes. Tamen, quo seruemus & eos, Dicemus ex Apostolo. i. Corint. xi. non doceri, solitos fuisse fideles Christi ad Missam congregatos, secum afferre cibum & potum, quas collectas uocabāt, quæ distribuerebantur in omnes egenos, & exemplo Apostolorum. 1. Cor. xiii. e quibus sumebatur id, quod consecrabatur panis & uini, pro sacramento. Et quia hac omnia sanctificabantur per uerbum & orationem ritu hebraico, quo leuabantur sursum, ut in Mose legimus, relicta sunt uerba & ritus leuandi, sem

offerendi, abolito iã du ðu usu conferendi & colligendi, ea quæ offerrentur seu leuaretur. Sic Ezechias Esa. xxxvii. Iubet Elaiã leuare oratione in conspectu dei pro reliquiis. Et psal. Extollite manus uestras in sancta. Itẽ, Ad te leuabo manus meas. i. Timot. ii. Leuãtes puras manus in omni loco. Quare, uocabula sacrificii seu oblatiõis, referri debent, nõ ad sacramentũ & testamentũ, sed ad collectas ipsas. Unde & reliquum est, uocabulũ collectæ, pro precibus in Missa dictis.

Idem facit, quod sacerdos mox consecrato pane & calice, eleuat eundem, quo non sese offerre aliquid deo ostendit, cum nullo uerbo tum meminerit hostiæ seu oblationis. Sed est & ipsum, uel reliquum ritus hebraici, quo leuabantur, quæ cum gratiarum actionibus accepta deo referebantur. Vel admonitio nostri, quo prouocemur ad fidem testamenti huius, quod tum uerbis Christi protulit & exhibuit, ut simul & signum eiusdem ostendat, & oblatio panis proprie respondeat, huic demonstratio, Hoc est corpus meũ, nosq; circumstantes, ceu alloquatur hoc ipso signo. Sic oblatio calicis, proprie respondeat huic demonstratio, Hic calix noui testamenti &c. Fidem enim in nobis sacerdos excitare debet, ipso eleuãdi ritu. Atq; utinam ut in oculis nostris, manifeste eleuat signũ seu sacramentum, ita simul auribus nostris aperta altaq; uoce pronunciet & uerbum seu testamentum, idq; in qualibet populorum lingua, quo fides excitaretur efficacius. Cur enim liceat Græce & latine & hebraice Missam perficere, & non etiam Alemanice aut alia quacunq; lingua?

Quocirca, obseruent sese sacerdotes, hoc perditio periculosissimoq; seculo, qui sacrificant. Primũ ut uerba Canonis maioris & minoris cum collectis, quæ aperte nimis sacrificium sonant, dirigant, non ad sacramentum, sed uel ad ipsum panem & uinum cõsecrandum, uel ad orationes suas. Panis enim & uinum antea offeruntur ad benedicendum, ut per uerbũ & orationem sanctificent. Postquã autem benedictus & consecratus est, iam non offertur, sed accipitur dono a deo. Et in hoc negotio, cogitet, Euangeliũ esse præferendum omnibus Canonibus & collectis, per homines compositis, Euangeliũ autẽ, non sinit Missam esse sacrificium, ut audisti.

Deinde, publice Missam perficiens, præstituat sibi non aliud facere, quã se & alios cõmunicare per Missam, simultamen oratio-

E.

nes suas pro se & aliis offerre cauens, ne Missam offerre præsumat. Qui uero priuatim missas parat, præstuat sibi, ut seipsum cõmuniceat. Profus, nihil differt nec pius facit missa priuata, quã simplex cuiusq; laici de manu sacerdotis sumpta cõmunio, exceptis orationibus, & quod sibi ipsi consecrat & ministrat, Re ipsa missæ & sacramenti omnes sumus æquales, sacerdotes & laici.

Quod si postulatur ab aliis, uotiuas (quas uocant) celebrare, caueat, ne mercedem accipiat pro Missa, aut præsumat ullam uotiã sacrificare, sed studeat, hoc totum ad orationes referre, quas, siue pro defunctis, siue uiuentibus offerat, sic cogitans. Ecce ibo & mihi soli sacramentum suscipiam, sed inter suscipiendum pro illo & illo orabo, sic, ut orationis non Missæ mercedem pro uictu & amictu recipiat. Nec moueat, quod totus orbis cõtrariũ, & sensum, & usum habeat. Euangelium certissimum habes, quo fretus, facile contemnes hominum sensus & opiniones. Quod si, me contemnens, pergas Missam offerre, non solas orationes, scito me fuisse monitõre tibi fidelem, & in die iudicii excusatum, tuum portabis ipse peccatum. Dixi, quæ tibi dicere tenebar frater fratri in salutem, tibi proderunt seruata, tibi nocebunt neglecta. Quod si aliqui etiam damnarint hæc, illud Pauli respondeo, Mali uero homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes.

Ex isto nunc facile illud quiuis intelligit, quod uisitatissimum ex Grego. dicitur, Missam mali sacerdotis non minoris ducendam, quã boni cuiuscunq; Nec sancti Petri meliorem fuisse, quã Iudæ traditoris, si sacrificassent. Hoc enim operculo, suas impietates quidam uelant, & hinc distinctionem operis operati, & operis operantis inueniant, quo secure ipsi male uiuere, & aliis tamen benefacere præsumerent. Verum, Gregorius recte dicit, at illi peruerse eum intelligant. Verissimũ est enim per impios sacerdotes, non minus de testamento & sacramento dari & accipi, quam per quosq; sanctissimos. Quis enim dubitat, Euangeliũ predicari per impios? At missa, est pars Euangelii, immo summa & cõpendiũ Euangelii, Quid est enim uniuersum Euangeliũ, quã bonũ nuntiũ remissionis peccatorũ? At quicquid de remissione peccatorũ & misericordia dei, latissime & copiosissime dici potest, breuiter est in uerbo testamẽti cõprehensum. Unde, & cõciones populares aliud esse nõ deberent, quã expositiões

Missæ, id est, declaratōes promissionis diuinæ huius testamēti, hoc enim esset fidē docere, & uere Ecclesiā edificare. At, qui nūc Missam exponant, in allegoriis humanarū ceremoniarū ludū & illudunt.

Igitur, sicut impius potest baptizare, id est, uerbū promissionis & signum aquæ super baptisandum ferre, ita potest & promissionē huius sacramēti proferre & ministrare uescētibus, & simul ipse uesci, sicut Iudas traditor in cœna domini, manet tamen semper idem sacramentū & testamētū, quod in credente operatur suum opus, in incredulo operatur alienū opus. Verum, in offerendo lōge aliud agitur. Cū enim nō Missa, sed orationes offeratur deo, clarū est, oblationes impii sacerdotis nihil ualere. Sed (ut idē Grego. ait) cū is, q̄ indignus est ad deprecandū mittitur, animus iudicis ad deterius prouocatur. Nō ergo sunt cōfundenda illa duo, Missa & oratio, sacramentū & opus, testamētū & sacrificiū, quia alterū uenit a deo ad nos per ministriū sacerdotis, & exigit fidē. Alterū procedit a fidē nostra ad deū per sacerdotem, & exigit exauditionem. Illud descendit, hoc ascendit. ideo, illud nō requirit necessario dignū & piū ministrū, hoc uero requirit, quia deus peccatores nō exaudit, q̄ nouit per malos benefacere, sed nullius mali acceptat opus, sicut monstrauit in Cayn, & Prouer. xv. dicitur, Victimæ impiorū abominabiles domino. Roma. xiiii. Omne, quod non est ex fide, peccatum est.

Vt autem finem huius primæ partis faciamus, reliqua producturi, ubi impugnator insurrexerit, Concludimus ex omnibus his, quibus nam Missa sit parata, & qui digne cōmunicent. Nempe, soli ii, qui tristes, afflictas, perturbatas, confusas & erroneas habent conscientias. Nam, uerbum diuinæ promissionis huius sacramenti, cū exhibeat peccatorum remissionem, secure accedit, quicumq; peccatorū suorū uexatur, siue mortu, siue titillatiōe. Est enim testamētū hoc Christi, medicina unica, præteritorū, præsentū, & futurorū peccatorū. modo indubitata fide ei adhaeris, & credideris tibi gratuito dari id, quod uerba testamēti sonāt. Quod si nō credideris, nusquā, nūquā, nullis operibus, nullis studiis, cōscientiā poteris pacare. Fides enim sola est pax cōscientiæ, infidelitas autē sola, turbatio cōscientiæ.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

☉ Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum diuitias misericordiæ suæ saltem hoc unicum sacramentū

E ii.

seruauit in Ecclesia sua, illibatum & incontaminatum a constitutionibus hominum, liberumque fecit omnibus gentibus, omniumque hominum ordinibus. nec passus est, & ipsum teterrimis quaestibus & impiissimis superstitionum portentis opprimi, eo scilicet consilio usus, quod paruulos, qui auaritia & superstitionis capaces non sunt, eo uoluit initiari, & simplicissima fide uerbi sui sanctificari, quibus & potissimum hodie prodest baptismus. Nam, si adultis & maioribus donandum esset hoc sacramentum, non uideretur potuisse, & eius perseverari uirtus & gloria, praeter tyrannide Auaritia & superstitionis, quae omnia diuina nobis supplantauit. Inuenisset sine dubio & hic, prudentia carnis suas preparationes & dignitates, deinde seruaciones, restrictiones, & si qua sunt similia rhetia pecuniarum, quibus aqua non uilior, quam nunc membranae, uenderetur.

Verum, ubi uirtutem Baptismi in paruulis non potuit Satan extinguere, preualuit tamen, ut in omnibus adultis extingueret, ut iam fere nemo sit, qui sese baptisatum recordetur, nedum gloriatur, tot repertis aliis uicis remittendorum peccatorum, & in caelum ueniendi. prebuit his opinionibus occasionem, uerbum illud periculosum diui Hieronymi, siue male positum, siue male intellectum, quo poenitentiam appellat secundam post naufragium tabulam, quasi baptismus non sit poenitentia. Hinc enim, ubi in peccatum lapsi fuerint, de prima tabula seu naue desperantes uelut amissa, secundae tantum incipiunt niti & fidere tabulae, id est, poenitentiae. Hinc nata sunt, uotorum, religionum, operum, satisfactionum, peregrinationum, indulgentiarum, sectarum infinita illa onera, & de iis, matia illa librorum, quaestionum, opinionum, traditionum humanatarum, quas totus mundus iam non capit, ut incomparabiliter peius habet Ecclesiam dei ea tyrannis, quam unquam habuit synagoga aut ullam nationem sub caelo.

At pontificum erat, haec omnia tollere, & Christianos omnia cura ad sinceritatem baptismi reuocare, quo intelligeret, quid essent, & quid facere Christianos oporteat. Verum, unum est hodie eorum officium, populos quam longissime abducere a baptismo, & diluio tyrannidis suae omnes immergere, & facere, ut populus Christi (sicut Propheta ait) obliuiscatur eius imperpetuum. O infelices omnes, qui hodie Pontificum nomine censentur, qui non modo nihil sciunt

nec faciunt, quod Pōtīfices decet, sed ignorant quoq; quid scire & facere eos oporteat. Et implent illud Esa. lvi. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt uniuersi, ipsi pastores ignorauerūt intelligentiā, oēs declinauerunt in uia suam, unusquisq; ad auaritiā suam.

¶ Primum itaq; in Baptismo obseruāda est, diuina promissio, quæ dicit, Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit, Quæ promissio præferenda est incomparabiliter uniuersis pompis, operū, uotorum, religionum, & quicquid humanitus est introductum. Nam, in hac pendet uniuersa salus nostra, sic autem est obseruanda, ut fidem exerceamus in ea, prorsus non dubitantes, nos esse saluos, postquā sumus baptisati. Nam, nisi hæc assit aut pareatur fides, nihil prodest baptismus, immo obest, non solum tum, cum suscipitur, sed toto post tempore uitæ. incredulitas enim eiusmodi, mendacem arguit promissionem diuinā, quod est summum omnium peccatorum. Hoc exercitinm fidei, si apprehenderimus, statim intelligemus, quam arduum sit credere promissioni huic diuinæ. Humana enim imbecillitas, peccatorum suorū sibi consciā, difficillime omnium credit se esse saluam aut saluandam, & tamē nisi id credat, saluari non poterit, quia non credit ueritati diuinæ promittenti salutem.

Hæc erat prædicatio sedulo inculcanda populo, assidue recitanda ista promissio, semper repetendus baptismus iugiter excitanda, fouendaq; fides. Sicut enim semel super nos lata diuina hac promissione, usq; ad mortē ueritas eius perseverat, ita fides in eandē, nunquā debet intermitteri, sed usq; ad mortem ali & roborari, perpetua memoria promissionis eiusdē in baptismo nobis factæ. Quare, dum a peccatis resurgimus siue pœnitemus, nō facimus aliud, quā quod ad baptismi uirtutem & fidē unde cecideramus, reuertimur, & ad promissionem tunc factam redimus, quam per peccatum deserueramus. Semper enim manet ueritas promissionis semel factæ, nos extenta manu susceptura reuersos. Atq; id, ni fallor, uolunt, q̄ obscure dicunt, Baptismū esse primum & fundamentum omnium sacramentorum, sine quo nullum queat aliorum obtineri.

Proinde, non parum profuerit, si pœnitens, primo omniū baptismi sui memoriā apprehendat, & promissionis diuinæ quā deseruit, cum fiducia recordatus, eandem confiteatur domino, gau-

dens se tantum adhuc in presidio habere salutis, quod baptisatus sit, de
testansque suam impiam ingratitude, quod a fide & ueritate eiusdem de
fecerit. Mire enim cor eius confortabitur, & ad spem misericordie
animabitur, si consideret, diuinam promissionem sibi factam, quam im-
possibile est mentiri, adhuc integram & non mutatam, nec mutabi-
lem ullis peccatis esse, sicut Paulus dicit. ii. Timot. ii. si non credimus
ille fidelis permanet, seipsum negare non potest. Hec inquam ueritas
dei, eum seruabit, ita ut si cetera omnia ruant, haec tamen eum cre-
dita non derelinquet. Habet enim per hanc, quod insultanti aduer-
sario opponat, habet, quod turbantibus peccatis conscientia obui-
ciat, habet, quod horrore mortis & iudicii respondeat. Habet denique,
quod uniuersis tentationibus solatium sit. Nempe, hanc unam ue-
ritatem, dicens, Deus est uerax in promissionibus suis, cuius signum
in baptismo suscepi, Si deus pro me, quis contra me?

Si enim filii Israel ad poenitentiam reuersuri, primo omnium,
exitum de Aegypto memorabant, & hac memoria ad deum, qui
eduxerat eos, reuertebantur, quae memoria & hoc ipsum presidium
eis toties a Mose inculcatur, & a Dauid repetitur, quanto magis nos
nostrum de Aegypto nostrum exitum debemus memorare, & eius
memoria redire ad eum, qui nos eduxit, per lauacrum regeneratio-
nis nouae, cuius memoria in hoc ipsum nobis commendata est. Id
quod omnium comodissime fieri in sacramento panis & uini po-
test. Sic enim olim tria ista sacramenta, poenitentia, baptismus, pa-
nis, simul eodem officio frequentabantur, & alterum alterum iura-
bat. Ita legitur de quadam sancta uirgine, quae quoties tentabatur,
non nisi baptismum suo repugnabat, dicens breuissime, Christiana
sum, Intellexit enim hostis statim uirtutem baptismi & fidei, quae
in ueritate dei promittentis pendeat, & fugit ab ea.

Ita uides, quam diues sit homo Christianus siue baptisatus, qui
etiam uolens non potest perdere salutem suam quantiscumque pecca-
tis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata eum possunt damnare,
nisi sola incredulitas. cetera omnia, si redeat uel stet fides in pro-
missionem diuinam, baptisato factam, in momento absorbentur
per eandem fidem, immo ueritatem dei, quia seipsum negare non
potest, si tu eum confessus fueris, & promittenti fideliter adhaerens.
Contritio autem & peccatorum confessio, deinde & satisfactio, &

omnia illa hominū excogitata studia, subito te deferent, & infœ-
liciores reddent, si oblitus ueritatis huius diuinæ, in ipsis tete disten-
deris. Vanitas enim uanitatum & afflictio spiritus est, quicquid ex-
tra fidem ueritatis dei laboratur.

Simul uides, quā periculofum immo falsum sit, opinari, pœni-
tentiam esse secundam tabulam post naufragium, & quā pernitio-
sus sit error, putare, per peccatum excidisse uim baptismi, & nauem
hanc esse illam. Manet illa una, solida, & inuicta nauis, nec unquā
dissoluitur in ulla tabulas, in qua omnes uehantur, qui ad portū
salutis uehantur, quæ est ueritas dei in sacramentis promittens. Hoc
sane fit, ut multi e nauē temere in mare profiliant & pereant, hi sunt
qui deserta promissionis fide, in peccatum sese precipitant. Verum,
nauis ipsa permanet & transit integra cursu suo, quod si qua gratia
ad nauem reuerti potest, nulla tabula, sed solida ipsa nauē feretur ad
uitā. hic est, qui ad promissionē dei stabilem & manentē per fidē re-
uertitur. Vnde Petrus. i. Pet. i. arguit eos qui peccāt, quod obliuionē
accipiant, purgationis ueterū delictorū suorū, sine dubio, ingratitu-
dinem accepti baptismi, & impietatem infidelitatis eorum taxans.

Quid ergo prodest, de baptismo tam multa scribere, & hanc fidē
promissionis nō docere? omnia sacramenta ad fidem alendā sunt
instituta, & hanc ipsam adeo non tangunt, ut etiam asserant impij
homines, non debere hominem esse certum de remissione pecca-
torum, seu gratia sacramentorum, qua impietate orbem totum
dementant, & sacramentum baptismi, in quo stat prima gloria cō-
scientiæ nostræ, funditus extinguunt nedum captiuant, interim
insanientes in miseris animas, suis contritionibus, anxiiis confessio-
nibus, circumstantiis, satisfactionibus, operibus, & id genus infini-
tis nugis. Esto ergo prudens lector, immo contemptor Magistri sen-
tentiarum libro quarto, cum omnibus suis scribentibus, qui tantū
de materia & forma sacramentorum scribūt, dum optime scribūt.
id est, mortuam & occidentem literam sacramentorū tractant. Cæ-
terum, spiritum, uitam & usum, id est, promissionis diuinæ uerita-
tem & nostram fidem, prorsus intactas relinquunt.

Vide itaq, ne te fallant operum pompæ, & humanarum tradi-
tionum fallaciæ, ut ueritati diuinæ & fidei tuæ non facias iniu-
riam. A fide sacramentorū tibi incipiendum est, sine ullis operibus,

si saluus fieri uoles, fidem autem ipsa sequentur opera, tantū ne uilem habeas fidem, quæ opus est omnium operum excellentissimū & arduissimam, quo solo, etiam si cæteris omnibus carere cogere-
ris, setuaberis. Est enim opus dei, non hominis, sicut Paulus docet. Cætera, nobiscum & per nos operatur, hoc unicum in nobis, & sine nobis operatur.

Ex his perspicue discernere possumus, quid inter ministrum hominem, & autorem deum intersit, in baptizando. Homo enim baptizat & non baptizat, baptizat, quia perficit opus, dum mergit baptizandum: Non baptizat, quia non fungitur in eo opere, sua autoritate, sed uice dei. Vnde oportet nos baptismū de manu hominis non aliter suscipere, quā si ipse Christus, immo ipse deus, nos suis propriis manibus baptisaret. Non enim hominis est, sed Christi & dei baptismus quē recipim⁹, per manū hominis. Sicut quælibet alia creatura, qua utimur per manū alterius, nō est nisi dei. Caue ergo sic discernas baptismum, ut externū homini, internū deo tribuas, utrumq; soli deo tribue, nec conferentis personā aliam, quā instrumentum uicarium dei accipe, per quod dominus in celo sedens, te in aquam suis manibus propriis mergit. & remissionem peccatorū promittit in terris, uoce hominis tibi loquens per os ministri sui.

Hoc & ipsa uerba tibi dicunt, cum dicit, Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti Amen. Non dicit, Ego baptizo te in nomine meo, quasi dicat, id quod facio, nō mea autoritate, sed uice & nomine dei facio, ut non aliter habeas, quā si ipse dominus uisibiliter fecisset. autor & minister diuersi sunt, sed opus idē utriusq; immo solius auctoris, per ministeriū meum. Sic enim ego arbitror, In nomine, referre personam auctoris, ut non tantum sit, nomen domini præterdere & inuocare in opere, sed ipsum opus tanquam alienum, alterius nomine & uice implere. Quo tropo, Matt. xxiii. Christus dicit, Multi uenient in nomine meo, Et Ro. i. per quē accipimus gratiam & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius.

Hanc sententiam ego libentissime sequor, quod sit plenissimum solacii & efficax fidei adiutorium, nosse se esse baptizatum, non ab homine, sed ab ipsa trinitate per hominem, qui nomine eius remittat apud nos. Quo cessat illa ociosa contentio, qua de forma bap-

tismi (quã appellant ipsa uerba) litigant. Græcis dicentibus, Bapti-
setur seruus Christi. Latinis, Ego baptiso. Item, alii rigidissime nu-
gantes, damnant sic dici, Ego baptiso te in nomine Iesu Christi,
quo ritu certum est Apostolos baptisasse, ut in actis. Apostolicis le-
gimus, uoluntq; nullam aliã deinceps ualere quã istam. Ego bap-
tiso te in nomine patris & filii & spiritus sancti Amen. Sed frustra cõ-
tendunt, nihil enim probant, sua somnia duntaxat asserunt. Quo-
cunq; modo tradatur baptismus, modo non in nomine hominis,
sed in nomine domini tradatur, uere saluum facit, immo non du-
bitem, si quis in nomine domini suscipiat, etiam si impius minister
non det in nomine domini, uere baptisatũ esse in nomine domini.
Nõ enim in cõferentis tantũ, quantũ in suscipiẽtis fide uel usu, sita
est uirtus baptismi. Sicut legitur exemplum de quodam Mimo, per
iocam baptisato. Istas & similes disputationum & quæstionum an-
gustias, fecerũt nobis ii, qui fidei nihil, operibus autem ritibusq; om-
nia tribuerant, cum soli fidei omnia & nihil ritibus debeamus, quæ
nos facit liberos spiritu, ab omnibus istis scrupulis & opinionibus.

¶ Alterum, quod ad baptismum pertinet, est signum seu sacra-
mentum, quod est, ipsamersio in aquam, unde & nomen habet.
Nam baptiso græce, mergo latine, & baptismamersio est. Dictum
est enim, iuxta promissiones diuinas dari & signa, quæ id figurent,
quod uerba significant, seu ut recentiores dicunt, sacramentum effi-
caciter significat, quod quale sit uidebimus. Arbitrati sunt quam
plurimi, esse aliquam uirtutem occultam spiritualem, in uerbo &
aqua quæ operetur in anima recipientis gratiam dei. His alii contra-
dicentes statuunt, nihil esse uirtutis in sacramentis, sed gratiam a
solo deo dari, qui assistit ex pacto sacramentis a se institutis. Omnes
tamen in hoc concedunt, sacramenta esse efficaciam signa gratiæ, ad
quod hoc unico mouentur argumento. Non uideri alioqui qua ra-
tione, nouæ legis sacramenta præstarent uetustis, si solum significa-
rent. Et hinc impulsusunt tantum tribuere sacramentis nouæ legis,
ut prodesse ea statuerent, etiam iis, qui in peccatis mortalibus sunt,
nec requiri fidem aut gratiam, sed sufficere, non posuisse obicem,
hoc est, actuale propositum, denuo peccandi.

Hæc autem, quia sunt impia & infidelia, contra fidem & naturã
sacramentorũ pugnantia, diligenter sunt cauenda & fugienda. Ex-

F

ror enim est, sacramenta nouæ legis differri a sacramentis ueteris legis, penes efficaciam significationis, utraq; æqualiter significabant. Idem enim deus, qui nos nunc per baptismū & panem saluat, saluauit Abel per sacrificiū. Noe per arcum, Abraham per circumcissionem, & alios omnes, per sua signa. Nihil itaq; differt sacramentum ueteris & nouæ legis, quo ad significationem, modo ueterem legem appelles, quicquid in patriarchis & aliis patribus tempore legis operatus est deus. Nā ea signa, quæ in patriarchis & patribus facta sunt, longe sunt discernenda, a figuris legalibus, quas Moses in lege sua instituit, quales sunt, ritus sacerdotales, in uestibus, uasis, cibis, domibus & similibus, ab his enim nō modo longissime differunt nouæ legis sacramenta, sed & ipsa signa, quæ pro tempore, deus patribus dedit, in lege uiuentibus, quale fuit Gedeonis in uellere, Manue in sacrificio, quale & Isaias obtulit Achas, Isa. vii. in iis enim simul promittebatur aliquid, quo fides in deum exigebatur.

In hoc ergo differunt legales figuræ, a signis nouis & uetustis, quæ legales figuræ, non habent annexum uerbū promissionis, quod fidem exigat, unde non sunt signa iustificationis, quia non sunt sacramenta fidei, quæ sola iustificat, sed sunt sacramenta operis tantum. Tota enim eorū uis & natura erat, opus, non fides. Qui enim ea faciebat, implebat ea, etiam sine fide operans. At nostra & patrum signa seu sacramenta, habent annexum uerbum promissionis, quod fidem exigat, & nullo opere alio impleri potest, ideo sunt signa seu sacramenta iustificationis, quia sunt sacramenta iustificationis fidei & non operis, unde & tota eorum efficacia est, ipsa fides, nō operatio. Qui enim eis credit, is implet ea, etiam si nihil operetur. Inde prouerbiū illud, Non sacramentū sed fides sacramenti iustificat, Sic circumcisio, non iustificauit Abrahamā & semen eius, & tamen Apostolus eam appellat signaculū iustitiæ fidei, Quia fides in promissionem, cui iuncta fuit circumcisio, iustificabat & implebat id, quod circumcisio significabat. Fides enim fuit circumcisio præpucii cordis in spiritu, quam figurabat circumcisio carnis in litera. Sic sacrificiū Abel plane non eum iustificabat, sed fides, qua se deo totum obtulit, quam sacrificiū externum figurabat.

Ita baptismus neminem iustificat, nec ulli prodest, sed fides in uerbum promissionis, cui additur baptismus, hæc enim iustificat,

& implet id, quod baptismus significat, Fides enim est submersio
ueteris hominis & emerſio noui hominis. Quare fieri non poteſt, ut
ſacramenta noua, differant ab antiquis ſacramentis, Habent enim
æque promiſſiones diuinas & eundem ſpiritum fidei, licet a figuris
antiquis incomparabiliter differant, propter uerbum promiſſionis,
quod eſt medium unicum & efficaciffimū differentiæ. Sicut & nunc
pompa, ueſtium, locorum, ciborum & infinitarum cerimoniarum
ſine dubio figurat egregia in ſpiritu implenda, & tamen, quia nullū
adeſt eis uerbū diuinæ promiſſionis, nulla ratione, cum ſignis bap-
tiſmi & panis conferri poſſunt, nec iuſtificant aut profunt ullo mo-
do, cum impletio eorum, ſit ipſe uſus ſeu opus eorum ſine fide, dū
enim fiunt, ſeu aguntur, implentur. Sicut & Apoſtolus Colof. ii. de
eis dicit, quæ omniā ipſo percunt uſu, iuxta præcepta & doctrinas
hominū &c. At ſacramēta nō implentur dū fiunt, ſed dū credūtur.

Ita nec uerum eſſe poteſt, ſacramentis in eſſe uim efficacem iuſti-
ficationis, ſeu eſſe ea ſigna efficacitæ gratiæ. Hæc enim omnia dicuntur
in iacturam fidei, ex ignorantia promiſſionis diuinæ, niſi hoc
modo efficacitæ dixeris, quod ſi aſſit fides indubitata, certiffime &
efficaciffime gratiam conferant. At non hoc modo efficacitæ illis
tribui, probat quod ea prodeſſe dicunt omnibus etiam impiis & in-
credulis, modo non ponant obiecem, quaſi ipſa incredulitas, non
ſit omnium obſtinatiſſimus & hoſtiliſſimus obex gratiæ, adeo ex ſa-
cramento præceptum, ex fide opus facere moliti ſunt. Nam, ſi dat
gratiam mihi ſacramentum, quia ſuſcipio, iam uere ex opere meo,
non ex fide gratiam obtineo, nec promiſſionem in ſacramento ap-
prehendo, ſed ſolum ſignum inſtitutū & præceptum a deo, ita cla-
re uides, quā nihil ſacramenta intellecta ſunt ſententionariis Theo-
logis, quod nec fidei nec promiſſionis ullam in ſacramentis rationē
habuerint, tantum in ſigno & uſu ſigni herentes, & ex fide in opus,
ex uerbo in ſignum nos rapientes, quare (ut dixi) ſacramenta nō
modo captiuauerunt, ſed penitus, quod in eis fuit, abolerunt.

Nos ergo aperientes oculum diſcamus, magis uerbum quam
ſignum, magis fidem quam opus, ſeu uſum ſigni obſeruare. Scien-
tes, ubicunq; eſt promiſſio diuina, ibi requiritur fides. Eſſeq; utrunq;
tam neceſſariū, ut neutrum ſine utro efficac eſſe poſſit. Neq; enim cre-
di poteſt, niſi aſſit promiſſio, nec promiſſio ſtabilitur, niſi credatur.

ambæ uero si mutæ sint, faciunt ueram & certissimam efficaciam sacramentis. Quare, efficaciam sacramenti, citra promissionem & fidem querere, est frustra niti, & damnationem inuenire. Sic Christus qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit, qui non crediderit, condemnabitur. Quo monstrat, fidem in sacramento adeo necessariam, ut etiam sine sacramento seruari possit, ideo noluit adiicere, Qui non crediderit, & non baptisatus fuerit.

Significat itaq; baptismus duo, mortem & resurrectionem, hoc est, plenariam consumatamq; iustificationem. Quod enim minister puerum immergit in aquam, mortem significat, quod autem tursum educit, uitam significat. Ita Paulus Ro. vi. exponit, Consepulti enim sumus Christo, per baptismum in mortem, ut quemadmodum Christus resurrexit ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Hanc mortem & resurrectionem, appellamus nouam creaturam, regenerationem, & spiritualem natiuitatē, quam non oportet allegorice tantum intelligi, de morte peccati & uita gratiæ, sicut multi solent, sed de uera morte & resurrectione. Non enim baptismus significatio ficta est, Neq; peccatum moritur, neq; gratia surgit plene, donec corpus peccati, quod gerimus in hac uita, destruat, ut ibidem Apostolus dicit. Nam donec in carne sumus, desideria carnis mouent & mouentur. Quare dum incipimus credere, simul incipimus mori huic mundo, & uiuere deo in futura uita, ut fides uere sit mors & resurrectio, hoc est, spiritualis ille baptismus, quo immergimur & emergimus.

Quod ergo baptismo tribuitur ablutio a peccatis, uere quidē tribuitur, sed lentior & mollior est significatio, quā ut baptismum exprimat, qui potius mortis & resurrectionis symbolum est. Hac ratione motus, uellem baptisandos penitus in aquam immergi, sicut sonat uocabulum & signat mysterium, non quod necessarium arbitret, sed quod pulchrum foret, rei tam perfectæ & plenæ, signum quoq; plenum & perfectum dari, sicut & institutum est sine dubio a Christo. Peccator enim non tam ablui quā mori debet, ut totus renouetur in aliam creaturam, & ut morti ac resurrectioni Christi respondeat, cui per baptismum commoritur & corresurgit. Licet enim possis Christum dicere ablutum a mortalitate, dum mortuus est & resurrexit, segnius tamen dixeris, quā si in totum mutatum & re-

nouatum dixeris, ita ardentius est, per baptismum, nos significari omnibus modis, mori & resurgere in aeternam uitam, quam abluui a peccatis.

Hic iterum uides, Baptismi sacramentum etiam quo ad signum non esse momentaneum aliquod negotium sed perpetuum. Licet enim usus eius subito transeat, tamen res ipsa significata durat usque ad mortem, immo resurrectionem in nouissimo die. Quam diu enim uiuimus, semper id agimus, quod baptismus significat, id est, morimur & resurgimus, Morimur, inquam, non tantum affectu & spiritualiter, quo peccatis & uanitatibus mundi renunciamus, sed reuera, uitam hanc corporalem incipimus relinquere, & futuram uitam apprehendere, ut sit realis (quod dicunt) & corporalis quoque transitus ex hoc mundo ad patrem.

Quare nobis cauendum est ab iis, qui baptismi uim eo redegerunt tenuitatis & paruitatis, ut gratiam in eo dicant quidem infundi, sed postea per peccatum effundi, tum alia uia, aciam quasi baptismum penitus irritum facto, ad caelum eundem. Non sic tu arbitraberis, sed intelliges eam esse baptismi significationem, qua moriaris & uiuas, ideo non posse te siue per poenitentiam, siue per quancunque aliam uiam redire, nisi ad uim baptismi ac denuo illud facere, quod baptisatus es ut faceres, quodque baptismus tuus significabat. Nunquam fit baptismus irritus, donec desperans redire ad salutem nolueris, aberrare quidem poteris ad tempus a signo, sed non ideo irritum est signum, Ita semel es baptisatus sacramentaliter, sed semper baptisandus fide, semper moriendum, semperque uiuendum. Baptismus totum corpus absorbit, & rursus edidit, ita res baptismi, totam uitam tuam cum corpore & anima absorbere debet, & redere in nouissimo die, indutam stola claritatis & immortalitatis, itaque nunquam sine baptismi tam signo quam re ipsa sumus, immo semper sumus baptisandi magis ac magis, donec signum perfecte impleamus in nouissimo die.

Intelligis ergo, quicquid in hac uita gerimus, quod ad mortificationem carnis & uiuificationem spiritus ualet, ad baptismum pertinere, & quo breuius a uita absoluimur, eo citius baptismum nostrum impleamus, & quo atrociora patimur, eo foelicius baptismum respiciamus. ideoque Ecclesiam tunc fuisse foelicissimam, quando marty-

res mortificabantur omni die, & aestimabantur sicut oves occisionis, tunc enim regnabat in Ecclesia uirtus baptismi, pleno imperio, quã hodie ignoramus etiam, præ multitudine operum & doctrinarum humanarum. Quicquid enim uiuimus, Baptismus esse debet, & signum seu sacramentũ baptismi implere, cũ a cæteris omnibus liberati, uni tantũ baptismi simus additi, id est, morti & resurrectioni.

Hanc gloriam libertatis nostræ, & hanc scientiam baptismi esse hodie captiuã, cui possumus referre acceptũ, quã uni tyrannidi Romani pontificis? qui, ut pastore primũ decet, unus omnium maxime debuit esse prædicator & assertor huius libertatis & scientiæ, sicut Paulus. ii. Corint. iiii. dicit, Sic nos existimet homo, sicut ministros Christi dispensatores mysteriorum seu sacramentorum dei, ipse solum id agit, ut suis decretis & iuribus opprimat, & in potestatis suæ tyrannidem captiuos illaqueet. Obsecro, quo iure (ut non dicam, quam impie & damnabiliter hæc mysteria omittat docere) Papa, super nos constituit leges? Quis dedit ei potestatem, captiuanda huius nostræ libertatis, per baptismũ nobis donatæ? Vnum (ut dixi) nobis in tota uita agendum est propositum, ut baptisemur, id est, mortificemur, & uiuamus per fidem Christi, quam & unice doctam oportuit, maxime a summo pastore. At nunc, tacita fide, infinitis legibus operum & cerimoniarum extincta est Ecclesia, ablatã uirtus & scientia baptismi, impedita fides Christi.

Dico itaq; neq; Papa, neq; Episcopus, neq; ullus hominum, habet ius unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat eiusdem consensu. Quicquid aliter fit, tyrannico spiritu fit, ideo orationes, ieiunia, donationes, & quæcunq; tandem Papa in uniuersis suis decretis tam multis quam iniquis statuit & exigit, Prorsus, nullo iure exigit & statuit, peccatq; in libertatem Ecclesiæ, toties quoties aliquid horum attentauerit. Hinc factum est, ut Ecclesiastici hodierni strenui quidem sint tutores libertatis Ecclesiasticæ, id est, lapidum, lignorum, agrorum & censuum (sic enim hodie Ecclesiastica sunt idem quod spiritualia) sed eisdem fictis uerbis, ueram Ecclesiæ libertatem non modo captiuent, sed pessudent pernitus, etiam plus quam Turca, contra Apostolum qui dicit, Nolite fieri serui hominum. Hoc enim uere est hominum seruos fieri, statutis & tyrannicis eorum legibus subiici.

Adiuuāt hanc impiam & perditam tyrannidem discipuli Papæ, huc torquentes, & deprauantes illud Christi, Qui uos audit, me audit. Magnis enim buccis hoc inflant uerbum pro suis traditionibus, cum Christus hoc dixerit Apostolis euntibus predicare Euangelium, & ad Euangelium tantū referri debeat, ipsi omissō Euangelio, suis tantum fabulis id aptant. Dicit enim Iohan. x. Oues mea uocem meam audiunt, alienorum autem uocem non audiūt, ideo & relictum est Euangelium, ut uocem Christi sonarent Pontifices, at ipsi suas uoces sonant, audiri deniq; uolunt. Apostolus quoq; dicit sese missum esse, nō baptizare sed Euangelizare, itaq; nemo est obnoxius Pontificis traditionibus, nec oportet eum audiri, nisi dū Euangelium & Christum docet, nec aliud ipse docere debet quam fidem liberrimam, cum autem Christus dicat, Qui uos audit, me audit, Cur non Papa quoq; audit alios? non enim soli Petro dicit, qui te audit. Deniq; ubi est uera fides, ibi & uerbum fidei esse necessarium est. Cur ergo Papa infidelis non audit quandoq; seruum suum fidem habentem uerbū fidei? Cæcitas Cæcitas in Pontificibus regnat.

Alii uero multo impudentiores, ex illo Matt. xvi. Papæ arrogāt potestatem legū condendarum, Quodcunq; ligaueris &c. cum ibi Christus de peccatis ligandis & remittendis agat, non de Ecclesia tota captiua & legibus opprimenda, ita omnia agit ista tyrannis fictis suis uerbis, tortis per uim ac deprauatis uerbis dei. Hoc sane cōfiteor, Esse tyrannidem istam maledictam ferendam Christianis, sicut quālibet aliam uiolentiā huius mundi, iuxta illud Christi, Qui te percusserit in maxillam dexteram, prebe ei & alterā, sed hoc quæror, quod impii pontifices se id iure posse & facere iactant, & rei Christianæ sese consulere, hac Babylone sua præsumāt, hanc ipsam opinionem omnibus persuadentes. Si enim conscientia impietatis & tyrannidis ea facerent, aut nos pateremur uim eorum, inter ea se curi numeraremus, quæ ad mortificandam uitam hanc, & implendum baptismum ualent, integra nobis relicta conscientia gloriandi de iniuria illata. At nunc uolunt sic conscientia libertatis nostræ illaqueari, ut credamus bene a se geri, quæ gerunt, nec licere ea reprehendi aut inique gesta quarulari, & cū sint lupi, uideri uolunt pastores, cum sint Antichristi, uolunt honorari pro Christo, pro hac dūtaxat clamo libertate & conscientia, clamoq; fidenter.

Christianis nihil ullo iure posse imponi legum, siue ab hominibus, siue ab angelis, nisi quantum uoluit, liberi enim sumus ab omnibus. Quod si quæ imponuntur, sic ferenda sunt, ut libertatis conscientia salua sit, quæ sciat & certo affirmet, iniuriam sibi fieri, quam cum gloria ferat, ita cauens ne iustificet tyrannum ut ne munitur contra tyrannidem. Quis enim est (ait Petrus) qui uobis noceat, si bonum emulati fueritis & omnia cooperantur electis in bonum. Attamen quia hæc baptismi gloriam & libertatis Christianæ foelicitatē, pauci nouerunt, nec præ tyrannide Papæ nosse possunt. ipse me hic expedio, & conscientiam meam redimo, compellans Papam & omnes Papistas, Quod nisi sua iura & traditiones sustulerint, & ecclesiis Christi libertatem suam restituerint, eamq; doceri fecerint, eos esse eos omnium animarum, quæ hac misera captiuitate pereunt. Esseq; papatum aliud reuera nihil, quam regnum Babylonis & ueni Antichristi. Quis enim est homo peccati & filius perditionis, quam is, qui suis doctrinis ac statutis, peccata & perditionem animarum auget in Ecclesia, sedens tamen in Ecclesia sicut deus? At hoc totum abunde impleuit tyrannis papalis, iam a multis sæculis, quæ fidem extinxit, sacramenta obscurauit, Euangelium oppressit, suas autem non modo impias & sacrilegas, uerum etiam barbaras & indolissimas leges imperauit. & sine fine multiplicauit.

Vide ergo miseriam captiuitatis nostræ. Quomodo sedeat sola ciuitas plena populo, & facta sit uidua domina gentium, princeps prouinciarum sub tributo. Non est qui consoletur eam, etiam amici eius spreuerunt eam &c. Tot ordines, tot ritus, tot sectæ, tot professiones, tot studia, tot opera sunt, quibus hodie Christiani occupantur, ut obliuiscantur baptismi sui, & nemo præ harum locustarum, erucarum, bruchorum multitudine meminisse possit, sese esse baptisatum aut quid in baptismo cōsecutus sit. Decebat enim nos esse, sicut paruuli baptisati, qui nullis studiis, nullisq; operibus occupati, in omnia sunt liberi, solius gloria baptismi sui, securi & salui. Sumus enim & ipsi paruuli, in Christo assidue baptisati.

Opponetur forsitan iis, quæ dicta sunt, Baptismus paruulorum, qui promissionem dei non capiant, nec fidem baptismi habere possunt, ideoq; aut non requiri fidem, aut paruulos frustra baptisari. Hic dico, quod omnes dicunt, fide aliena paruulis succurri,

illorum, qui offerunt eos. Sicut enim uerbum dei, potens est, dum sonat etiam impii cor immutare, quod non minus est surdum & incapax, quam ullus paruulus, ita per orationem Ecclesiae offerentis & credentis, cui omnia possibilis sunt, & paruulus fide infusa mutatur, mundatur & renouatur. Nec dubitarem, etiam adultum impium, eadem Ecclesia orante & offerente, posse in quouis sacramento mutari, sicut de paralytico Euangelico legimus, aliena fide sanato. Atque hac ratione libens admitterem, sacramenta nouae legis esse efficaciam ad dandam gratiam, non modo non ponentibus, sed etiam obstinatissime ponentibus obicem. Quid enim fides Ecclesiae & oratio si dei non tollerent, cum Paulum Apostolum Stephanus hac uicouerit esse credatur? At tunc sacramenta non sua, sed fidei uirtute faciunt quod faciunt, sine qua nihil prorsus faciunt, ut dixi.

Queritur etiam adhuc, an paruulus nondum natus, possit, porrecta ex utero manu uel pede, baptisari. Hic nihil temere iudico, meamque ignorantiam confiteor, Nec scio, an id satis sit, quod pro fundamento habent, esse uidelicet animam in qualibet parte corporis totam. Non enim anima, sed corpus baptisatur aqua externe. Sed nec hoc iudico, quod dicunt, renasci eum non posse, qui natus nondum sit, & si uehementer urgeat, ideo magisterio spiritus hac relinquere, interim sinens quaeque suo sensu abundare.

Vnum hic addo, quod utinam cunctis queam persuadere, id est, ut uota prorsus omnia tollerentur aut uitarentur, siue sint religionum, siue peregrinationum, siue quoruncumque operum, manere musque in libertate religiosissima & operosissima, baptismi. Dici non potest, quantum detrahat baptismus, & obscuret scientiam libertatis Christianae, opinio illa uotorum, plus nimio celebris, ut interim taceam, infanda etiam, eaque infinita pericula animarum, quae uouendi ista libido, inconsultaque temeritas quotidie auget. O impiissimi pontifices & infelicissimi pastores, qui secure stertitis, & in uestris cupiditatibus lasciuitis, & nihil compatimini super ista contritione Ioseph pessima & periculosissima.

Oportuit hic generali edicto, uel tollere uota, illa praesertim perpetua, & ad baptismi uota cunctos reuocare, uel diligenter monere, ne quis temere uoueret, nullum inuitare, immo difficiles tardosque esse ad uota permittenda, Abunde enim uouimus in baptismis, & plus

G

quam possimus implere, sat negotii habituri, si huic uni intenderimus. At nunc mare & aridam circumimus, ut multos profelytas faciamus, mundum sacerdotibus, monachis, monialibus implemus, & hos omnes perpetuis uotis incarceramus. Hic inuenias, qui disputet & statuunt, opus intra uotum esse prestantius opere extra & citra uotum, & nescio quantis premiis in caelo aliis preferendum, Pharisaei caeci & impii, qui ex operu magnitudine & multitudine aliaue qualitate metiuntur iustitiam & sanctitatem, quae ex sola fide apud deum mensuratur, apud quem nulla est differentia operum, nisi quanta est fidei differentia.

Faciunt hac bucca sua homines impii, suis inuentionibus opinio nem & opera hominum inflant, ad alliciendum stolidum uulgus, quod specie operum fere ducitur, in magnam iacturam fidei, obliuionem baptismi, iniuriam libertatis Christianae. cum enim uotum sit lex quaedam & exactio, necessario, multiplicatis uotis, leges & opera multiplicantur, quibus multiplicatis, fides extinguitur, & baptismi libertas captiuatur. Hiis blanditiis impiis non contenti, addunt alii, Ingressum religionis esse uelut nouum baptismum, quod deinceps licet toties renouari, quoties ab integro propositu religionis renouatur. ita uotarii isti, sibi solis iustitiam, salutem, gloriam tribuerunt. Baptismatis prorsus nihil reliquerunt, quo possint eis conferri. Iam Ro. pontifex superstitionu omnium fons & autor, magnificis bullis & indultis, has uiuendi rationes confirmat, approbat, ornat, Baptismu uero nemo uel memoria dignatur. Atq; iis pompis speciosis (ut dixi) sequacem populum Christi, in quascunq; uolent symplegadas pellunt, ut ingrati suo baptismi, praesumant meliora suis operibus prestare, quam alii sua fide.

Quare, & deus rursus cum peruersis peruersus, ulturus ingratoru dlnem & superbiam uotariorum, facit ut uota sua non seruent, aut cum ingenti labore seruent, maneatq; in eis immergi, nunqua fidei & baptismi gratiam cognoscentes, & cum non sit creditus cum deo spiritus eorum, perseuerent in hypocrisis sua inperpetuum, & tandem ludibrio sint toti mundo, semper iustitiam sectando, & ad iustitia nunquam perueniendo, ut impleant illud Isaie. ii. Et terra repleta est Idolis.

Ego sane non prohibuerim nec repugnauerim, si quis priuatim

arbitrio suo quippiam uelit uouere, ne uota penitus contemnā aut
damnem, sed publicum uitæ genus hinc statui & confirmari, om-
nino disfluasem. Sufficit cuiq; uouēdi priuata licētia periculo suo,
publicam uero commendari rationem uiuendi in uotis nouēdis, ar-
bitror perniciosum esse Ecclesie & animabus simplicibus. Primū,
quod non parum Christiana uitæ repugnet, in hoc, quod notū est
lex quædā ceremonialis & humana traditio seu presumptio, a qua
Ecclesia per baptismū liberata est. Christianus enim nulli legi addi-
ctus est nisi diuinæ. Deinde, quod non habeat exemplum in scrip-
turis, præcipue castitatis, obedientiæ, paupertatis perpetuæ uotum.
Quod autē e scripturis exemplum non habet, periculosum est, nulli
proflus suadendum, multo minus pro uulgarī & publico uiuendi
genere statuendum, & si cuiuslibet audere suo periculo, quod uolue-
rit, sit permittendum. Opera enim quædam spiritus in paucis opera-
tur, quæ in exemplū aut uiuendi modū nequaquā sunt uocanda.

Sed & uehementer metuo, ne uotiuæ istæ uiuendi rationes reli-
gioforam, sint de numero eorum, de quibus Apostolus prædixit,
Erunt docentes in hypocnisi mendatium, prohibentes nubere & ab-
stinere a cibis, quos deus creauit ad percipiendū cū gratiarum actio-
ne. Nec mihi quisquā obiecerit sanctū Bern. Franciscū, Dominicū
& similes, religionū uel autores uel auctores, Terribilis & mirabilis
est deus in consiliis suis super filios hominū, potuit Daniele, Ana-
niam, Azariam, Misael, in Babylonici regni (idest, in media im-
pietate) administratione seruare sanctos, cur non potuisset & hos in
periculoso uitæ genere sanctificare, aut singulari opere spiritus gu-
bernare, quod tamen exemplum aliis fieri nollet. Et certum est,
nullum illorum, per uota sua & religionem fuisse saluatum, sed per
fidem solam, in qua omnes saluantur, contra quam maxime om-
nium pugnant speciose illæ seruitutes uotorum.

Sed abundet hic sensu quisq; suo, Ego quod cepi prosequar, cum
pro libertate Ecclesie & gloria baptismi nūc loquar, in mediū cōsu-
lere debeo, quod spiritu magistro intellexero. Quare cōsulo, Primū
magnatibus Ecclesiarū, ut omnia ista uota seu uitas uotatorū tol-
lant, uel nō probent & extollāt, Aut si hoc nō fecerint, suadeo om-
nibus, qui uolūt securius salui fieri, ut sibi ab omnibus uotis, pre-
sertim magnis & perpetuis tēperēt, maxime adolefcētes & iuuenes,

Hoc confuso primum, ideo, quod hoc uitæ genus, ut dixi, nullum habet in scripturis testimonium & exemplum, sed solis hominum pontificum bullis, & uere bullis est inflatum. Deinde, quod proclive sit in hypocrisim, propter suam speciem & singularitatem, unde nascitur superbia & contemptus communis Christianæ uitæ, Atque si nulla alia esset causa eadem uota tollendi, hæc una satis haberet ponderis. Quod per ipsa, fidei & baptismo detrahitur, & opera magnificantur, quæ sine penicie magnificari non possunt. Nam, inter multa milia uix est unus, qui non magis opera in religionibus suspiciat quam fidem. qua insania & sese mutuo præferunt, tanquam strictiores & laxiores, ut uocant.

Quare, ego nulli suadeo, immo omnibus dissuadeo, ingressum cuiuscunq; religionis aut sacerdotii, nisi sit ea scientia præmunitus, ut intelligat, opera quantumlibet sacra & ardua religiosorum & sacerdotum, in oculis dei, prorsus nihil distare ab operibus rustici in agro laborantis, aut mulieris in domo sua curantis, sed sola fide omnia apud eum mensurari, sicut Hier. v. dicit, Domine oculi tui respiciunt fidem. Ecclesi. xxxii. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ, hæc enim est conseruatio mandatorum dei, immo frequentius contingere, ut gratius sit ancillæ aut serui domesticum & uile opus, quàm omnia ieiunia & opera religiosi & sacerdotis, ob fidei defectum. Cum ergo probabile sit, uota hodie non nisi ad operam ualere instantiam & præsumptionem, metuendum est, nusquam minus de fide & Ecclesia esse, quam in sacerdotibus, monachis, & Episcopis, & eos ipsos esse reuera gentiles seu hypocritas, qui se Ecclesiam, aut cor Ecclesiæ, item spirituales & rectores Ecclesiæ arbitrantur, cū sint nihil minus. Et hūc esse uere populum transmigrationis, in quibus captiua sunt omnia, quæ nobis in baptismo libera donata sunt, relicto populo terræ paupere & modico, qui uelut coniugatis cōiungit, uiles in oculis illorum apparent.

¶ Ex his duos insignes errores Ro. pōtificis cognoscimus. Prior, quod dispensat in uotis, facitq; id, quasi solus præ omnibus Christianis habeat autoritatem, tanta est hominum impiorum temeritas & audacia. Si enim uotum dispensari potest, quilibet frater cum proximo & ipse secū dispensare potest, sin dispensare proximus nō potest, nullo iure Papa potest. Vnde enim habet hanc autoritatem?

Ex clauibus? At hæc omnibus cōmunes sunt, & super peccata duntaxat ualent Matt. xviii. Cum autem & ipsi fateantur, uota esse iuris diuini, quid miseris fallit & perdit animas dispensans in iure diuino, quod est indispensabile? Blatterat quidem, tit de uot & uoti redem. se posse mutare uota, sicut olim in lege, primogenitum asini mutabatur oue, quasi idem sit primogenitū asini & uotum, quod tam constanter ubiq; exigit reddi, aut si dominus in lege sua, ouem pro asino statuatur mutari, mox etiam homo Papa, in lege non sua, sed eiusdem dei, eandem habeat potestatem. Non Papa hanc decretalem fecit, sed asinus pro Papa mutatus, sic insigniter & delirus & impius est.

Posterior, quod rursus decernit, matrimonium dirimi, si alter altero etiam inuito, monasterium ingrediatur, nondum consumato matrimonio. Obsecro, Quis satan hæc inspirat Papæ portenta? deus præcipit homini seruari fidem, & ueritatem inuicem custodire. deinde, de suo quenq; facere bonum. odit enim rapinam in holocaustam, ut per Isaiam dicit. At coniunx alter alteri per pactum, fidem debet, nec suus est, quā nullo iure potest dissoluere, & quicquid de se facit, de rapina facit, altero inuito. Aut quare non etiam hac regula, qui ære alieno premitur, religionem intrat & suscipitur, ut a debitis liberetur, ut fidem liceat negare? Cæci, cæci, Quid est maius? fides a deo præcepta, an uotū per hominem excogitatum & electū? Tu es pastor animarū Papa? & uos estis doctores sacræ Theologiæ, qui hæc docetis? Qua enim causa sic docetis? Nempe, quod uotū meliore opere quam coniugium ornastis, sed non fidem, quæ sola magnificat omnia, sed opera magnificatis, quæ nihil sunt coram deo, aut omnia æqualia, quantum ad meritum attinet.

Ego itaq; non dubito in uotis, si recta sunt, neq; homines neq; angelos posse dispensare. Sed hic non sum plane mihi ipsi persuasus, an ea sub uoto cadant omnia, quæ hodie uouentur. Quale est illud mire ridiculum & stultum, quod parentes uouent prolem uel nondum natam uel infantem, ad religionem seu perpetuam castitatem, immo hoc sub nullo uoto cadere certum est, & uidetur esse, quædam irrisio dei, dum ea uouent, quæ nullo modo in sua sunt potestate. Ad religiosos uenio, quorum tria uota, quo magis considero, eo minus intelligo, mirorq; unde inoleuerit ista uotorum ex-

actio, iam hos multo minus intelligo, quo ætatis anno uoueri possint, ut legitima sint & ualeant. In hoc placet cõuenisse omnes, ante annos pubertatis, nihil ualere uota eorum, licet magnã partem peccatorum hic fallant, ignaram tam suæ ætatis, qua rei quam uouent, non enim obseruât in suscipiendis annos pubertatis, tum professos dira conscientia, quasi consensu postea secuto captiuos tenent & deuorant, quasi uotum quod irritum fuit, tandem ratum fiat succedentibus annis.

At mihi stultum uidetur, ab aliis præstitui terminũ, legitimi uoti alterius, qui sibi ipsis non possunt præstituerẽ. Nec uideo, cur ualeat uotum decimo octauo anno factum, & non decimo aut duodecimo. Nec satisfacit, quod decimo octauo sentit homo carnem suã, Quid si uix uicesimo aut tricesimo sentiat? aut fortius tricesimo quam uicesimo sentiat? Aut cur non diffinitur æque terminus, peccati & obedientiæ? Sed quod tempus dabis, quo se auarum & superbum sentiat, cum etiam spiritualissimi hos affectus uix deprehendant? Ergo nunquam erit ullum uotum certum & legitimum, nisi donec spirituales facti fuerimus, & uotis iam non egerimus. Vides itaq; res istas incertas & periculosissimas esse, unde salutare cõsiliũ foret, has sublimes uiuendi rationes uotis liberã, soli spiritibus relinquere, sicut olim fuerunt, & nequaquam in genus quoddam perpetuæ uitæ mutandas esse. Verum, hæc interim de baptismo & libertate eius, satis, suo forte uenient tempore uota latius tractanda, ut sunt reuera tractatu uehementer necessaria.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

¶ TERTIO LOCO de poenitentia sacramento dicendum, in qua re, editis iam tractatulis & disputationibus satis multos offendi, & quid in ea sentirem abunde exposui. Nunc breuiter repetenda, pro tyrannide reuelanda, quæ non parcius hic grassatur, quam in sacramento panis. In his enim duobus sacramentis quia lucram & quæstus locum habent, incredibili negotio insaniuit avaritia pastorum in oues Christi, quanquam ut iam de uotis uidimus, & baptismus ut avaritiæ seruiretur misere occubuit in adultis.

Primum, huius sacramenti & capitale malum est, quod sacramentum ipsum in totum aboleuerunt, ne uestigio quidem eius re-

licto, Nam cum & ipsum, sicut & alia duo, constet uerbo pmissio-
nis diuinæ & fide nostra, utrunq; subuerterunt. Nam uerbum pro-
missionis, ubi Christus dicit Matt. xvi. Quodcumq; ligaueris &c. Et
xviii. Quodcumq; ligaueritis &c. Et Iohan. ult. Quorum remisit
peccata remittuntur eis &c, quibus prouocatur fides pœnitentium.
Vniuersis enim suis libris, studiis, sermonibus, non hoc egerunt, ut
docerent, quid Christianis in his uerbis promissum esset, quid cre-
dere deberent, & quantum consolationis haberent, sed quam late,
longe, profunde ipsi potentia & uolentia tyrannifarent, donec qui-
dam & angelis in cœlo ceperint mandare & iactent incredibili & fu-
rentis. impietate, se cœlestis & terreni imperii iura in his accepisse,
atq; in cœlis etiam ligandi potestatem habere, ita profus, nihil de
fide salutari populi, sed de potestate tyrannica Pontificum omnia
blatterant, cū Christus nihil de potestate, sed de fide omnia agat.

Non enim imperia, non potestates, non dominationes, sed mi-
nisteria in Ecclesia sua cōstituit, sicut ex Apostolo didicimus, dicēte
Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores myste-
riorum dei. Quare sicut ibi cum dicit, Quicumq; crediderit & bap-
tismus fuerit, saluus erit, fidem prouocauit baptifandorum, ut hoc
promissionis uerbo homo certus sit, si baptifaretur credēs, salutem
sele consecuturam, ubi nihil profus potestatis tributū, sed ministe-
rium duntaxat baptifantiū institutū sit, ita hic cum dicit, Quod-
cumq; ligaueris &c. fidem prouocat pœnitentis, ut hoc promissionis
uerbo certus sit, si solueretur credens, uere solutum se esse in cœlo,
ubi plane nihil potestatis, sed ministerium tangitur absoluentis. Et
fatis mirum est, quid acciderit cæcis illis & arrogantibus hominibus
ut ex promissione baptismali, non etiam sibi tyrannidem arroga-
runt aut si hinc non arrogant, cur in pœnitentia promissione id
præsumperint, cū utrobique sit par ministerium, similis promissio,
eadem sacramenti ratio, ut non possis negare, si Baptismus non
soli Petro debetur, etiā clauis impia tyrannide soli Papæ arrogari.

Ita cum dicit, Accipite hoc est corpus meum, quod pro-
uobis tradetur, Hic est calix in sanguine meo &c, fidem prouocat
manducantium, ut his uerbis per fidem firmata consciencia, certi
sint, sese remissionem peccatorum accipere, si manducauerint,

Nec hic aliquid potestatis sonat, sed solum ministerium, Sed baptisimi promissio utcumq; uei infantibus permansit, panis & calicis promissio extincta, in auaritiæ seruitatem migravit, & ex fide opus, ex testamento sacrificium natum est, Pœnitentiæ promissio abiit in tyrannidē uiolentiſſimā, & imperiū plus quā temporale statuendū.

Non hoc cōtenta Babylonia nostra, fidem quoq; adeo extinxit, ut impudenti fronte eam negaret, necessariam esse in sacramento isto, immo Antichristica impietate definiret hæresim esse, si fidem necessariam quis esse assereret. Quid amplius potuit tyrannis ista facere, & non fecit? Vere super flumina Babylonis sedemus & flemus dū recordamur tui Zion, In falicibus in medio eius, suspendimus organa nostra. Maledicat dominus steriles istas falices fluminū istorum, Amen. Obliteratis itaq; ac subuersis promissione & fide, uideamus quid substituerint in locum earum. Tres partes dederūt pœnitentiæ, Contritionem, confessionem, satisfactionem, sed sic, ut in singulis, si quid boni inesset tollerent, & in eisdem quoq; suam libidinem & tyrannidem constituerent.

PRINCIPIO, Contritionem sic docuerunt, ut eam fide promissionis priorem facerent, & longe uiliorem, ut quæ non esset fidei opus, sed meritū, immo non memorantur eam. Sic enim openbus inhaerunt & exemplis scripturarum, in quibus leguntur multi ueniam consecuti, propter cordis contritionem & humilitatem, sed non aduertunt fidem, quæ contritionem & dolorem cordis operata est, sicut de Ninuitis Ionæ. ii. scribitur, Et crediderunt uiri Ninuite in domino & predicauerunt ieiuniū &c. His audaciores & peiores sinxerunt, quandam attritionem, quæ uirtute clauium (quam ignorant) fieret contritio, eam donant impiis & incredulis, ut sic uniuersa contritio aboleretur. O iram dei insustentabilem, hæc in Ecclesia Christi doceri? Sic securi & fide & opere eius abolito, in doctrinis & opinionibus hominū incedimus immo perimus. Magna res est cor contritum, nec nisi ardentis in promissionem & comminationem diuinam fidei, quæ ueritatem dei immobilem intuita, tremefacit, exteret & sic conterit conscientiam, rursus, exaltat & solatur seruatq; contritam, ut ueritas comminationis sit causa contritionis, ueritas promissionis sit solacii, si credatur, & hac fide, homo mereatur peccatorū remissionem. Proinde, fides ante omnia

docenda & prouocanda est, fide autem obtenta, contritio & confotatio ineuitabili sequela sua sponte uenient.

Quare, & si non nihil docent, qui ex peccatorum suorum (ut uocant) collectu & conspectu, contritionem parandam docent, periculose tamen & peruerse docent, dum non ante, principia & causas docent contritionis. nempe, diuinæ cōminationis & promissionis ueritatem immobilem ad fidem prouocandam, ut intelligāt, multo maiori negotio sibi ueritatem diuinam esse spectandam, unde humiliantur & exaltentur, quā peccatorum suorum turbam, quæ si citra ueritatem dei spectentur, potius reficabunt & augebunt peccati desyderium quam contritionem parent. Taceo hic insuperabile cahos laboris, quod nobis imposuerunt, scilicet, ut omnium peccatorum formemus contritionem, cum hoc sit impossibile & minore partem peccatorum scire possimus, deniq; & bona opera, inueniantur esse peccata, iuxta illud psal. cxlii. Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Satis enim est, si ea doleamus peccata, quæ presente conscientia mordent, & facili prospectu memoriæ cognoscuntur. Nam, qui sic affectus est, absq; dubio paratus est de omnibus dolere & timere, dolebitq; ac timebit, ubi in futurum reuelata fuerint.

Cauere ergo in contritionem tuā confidas, aut dolori tuo tribuas remissionem peccatorū. Non respicit te propter hæc deus, sed propter fidem, qua minis & promissis eius credidisti, quæ operata est dolorem eiusmodi. ac per hoc, non diligentia peccatorum collectrici, sed ueritati dei & fidei nostræ debetur, quicquid boni in pœnitentia fuerit. Cætera omnia sunt opera & fructus, quæ sua sponte sequuntur, & bonum hominem non faciunt, sed a bono iam per fidem ueritatis dei facto fiunt, Sic fumus ascendit in ira eius, quia iratus motus conturbat & succendit, ut psal. xvii. dicitur, prior est terror cōminationis, qui succendit impios, hanc fides acceptans fumat contritionis nebulam &c.

Contritio tamen minus tyrannidi & quæstui, sed in totum impietati & doctrinis pestilentibus patuit. Confessio uero & satisfactio egregiæ officinæ factæ sunt luci & potentia. De confessione prius, Non est dubium, confessionem peccatorum esse necessariam & diuinitus mandatam Matt. iiii. Baptistabantur a Iohanne in Iordane

H

confitentes peccata sua. i. Iohan. i. Si confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus, qui remittat nobis peccata nostra. Si diximus quia non peccauimus, mendacē eū facimus, & uerbum eius in nobis non est. Si enim sanctis non licet negare peccatum suum, quāto minus publicis aut magnis peccatis obnoxios oportet confiteri. Sed omniū efficacissime Mat. xviii, instituta cōfessio probatur, ubi Christus docet fratrem peccantem corripendum, prodendum, accusandum, & si non audierit, excommunicandum. Tunc enim audiet, quando agnoscet & confitebitur peccatum suum, correptioni cādens.

Occulta autem confessio, quæ modo celebratur, & si probari ex scriptura non possit, miro modo tamē placet, & utilis imo necessaria est, nec uellem eam non esse, immo gaudeo eam esse in Ecclesia Christi, cum sit ipsa afflictis conscientis unicum remedium. Siquidem, detecta fratri nostro conscientia & malo quod latebat, familiariter reuelato, uerbum solacii recipimus ex ore fratris a deo prolatum, quod fide suscipientes, pacatos nos facimus in misericordia dei per fratrem nobis loquentis. Hoc solum detestor. Esse eam confessionem, in tyrannidem & exactionem pontificum redactam. Nā & occulta sibi referuant, deinde nominatis a se confessoribus reuelari mandant, ad uexandas scilicet hominum conscientias (solum pontificantes, officii ueris pontificum prorsus (quæ sunt Euangelizare, & pauperes curare) contemptis. Quin ea potissimum referuant sibi impii tyranni, quæ minoris sunt momenti, magna uero passim relinquunt uulgo sacerdotum. Qualia sūt, ridicula illa & cōficta, in Bulla cænæ domini, immo, quo sit manifestior peruersitatis impietas, ea quæ contra cultum dei, fidem & prima præcepta sunt, non modo non referuant, sed & docent, & probant, qualia sunt, discursus illi peregrinationum, cultus peruersi sanctorum, mendaces legendæ sanctorum, uaria fiducia & exercitia operum & cœmoniarum, quibus omnibus fides dei extinguitur & idolatria fouetur, sicut est dies hæc, ut pontifices hodie alios non habeamus, quam quales olim Hieroboam in Dan & Bersabee constituit, uitorum aureorum ministros, ut qui legem dei, fidem & quicquid ad pascendas oues Christi pertinet, ignorantes, sua tantum inuenta, populis in timore & potestate, inculcant.

Ego etsi uolentiam istam reseruatorum ferendam esse suadeo,
sicut & uniuersas omnium tyrannides ferre iubet Christus, & his ex-
a toribus parendam esse docet, tamen ius reseruandi eos habere,
nego neq; credo, quod nec uno apice aut iota possunt probare, ego
autem contrarium probō, Primum, Si Christus Matt. xviii. de pub-
licis peccatis dicit, nos esse lucratos animam fratris, si correptus nos
audi dicit, nec prodendum Ecclesiæ, nisi audire noluerit, & ita inter
fratres peccatum emendari potest, quanto magis, de occultis ue-
rum est, ipsum tolli, si frater sponte confessus fuerit, ut non
sit necesse, Ecclesiæ, id est, prelato aut sacerdoti (ut ipsi garrunt,
interpretantes didiplum prodere. In quam sententiam & aliam ha-
bemus Christi auctoritatem dicentis, ibidem Quodcumq; ligaueri-
tis super terram, ligatum erit & in cœlis, & quodcumq; solueritis su-
per terram, solutum erit & in cœlis, Hoc enim omnibus & singulis
Christianis dictam est ubi & iterum in idem dicit. Rursum dico uo-
bis, Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re, quan-
cumq; petierint, fiet illis a patre meo, qui es in cœlis. At frater fa-
cti occulta sua pandens & ueniam petens, certe cum fratre super ter-
ram consentit, in ueritate, quæ Christus est. De quo adhuc clarius
ibidem prædicta confirmans, dicit Amen enim dico uobis, ubi
fuerint duo aut tres in nomine meo congregati, in medio eorum
sum ego.

Proinde, ego non dubito eum esse a peccatis suis occultis ab-
solutum, quisquis siue sponte confessus. siue correptus ueniam pe-
tuerit & emendauerit, coram quouis priuatim fratre. quicquid con-
tra hæc insanierit pontificum uolentia, quando Christus & mani-
feste dedit absoluere cuilibet suo fideli. Adde & ratiunculam, Si oc-
cultorū ualeret reseruatō ulla, ut nisi eis remissis, nō esset salus, maxi-
me illa impedirent salutē, quæ supra memorauī, ipsa etiā bōa opera
& idolatriæ, quas a pōtificib; docemur hodie, quod si hæc nō impe-
diunt grauissima, quanto minus & illa stultissime reseruatur leuiora.
Verū, ignoratiā & cæcitas pastorū operatur hæc portenta in Ecclesia.
Quare, ego principes istos Babylonis & Episcopos Bethauen mo-
nerem, sibi temperent a reseruandi casibus quibuscunq;. Deinde, de
occultis audiendæ confessionis facultatē permittant liberrimā om-
nibus fratribus & sororibus, ut peccator, cui noluerit, suum peccatum

reuelet, ueniam & solatium, id est, uerbum Christi ex ore proximi
petiturus. Nihil enim agunt his suis temeritatibus, quam ut consci-
entias infirmorum sine causa illaqueent, suā tyrannidem impiam
stabiliant, & e peccatis ac perditione fratrum, auaritiā suā pascant.
sic enim sanguine animarum contaminant manus suas, & filii de-
uorantur a parentibus, & Ephraim deuorant Iudam, & Syria Israe-
lem toto ore, ut Isaias dicit.

His malis adiecerunt, circumstantias, item matres, filias, foro-
res, affines, ramos, fructus peccatorum, excogitata scilicet per ac-
tissimos & ociosissimos homines, etiam in peccatis arbore quadam
consanguinitatis & affinitatis, tam fecunda est impietas & inscitia.
Abiit enim ista cogitatio, cuiuscunq; nebulonis fuerit, in publicam
legem, sicut & multa alia. Sic enim super Ecclesiam Christi uigilant
pastores, ut quicquid uel somniauerit superstitionis aut operis noui,
deuotari illi stultissimi, mox proditum, ornent etiam indulgen-
tiis, & muniant bullis, tantum abest, ut inhi-beant & populo dei,
synceram fidem & libertatem custodiant. Quid enim libertati & ty-
rannidi Babylonie? At ego, quicquid est circumstantiarū consue-
tū, penitus contemnere. Apud Christianos una est circumstantia,
quæ est, peccasse fratrem. Nulla enim persona fraternitati Christia-
næ comparanda est, nec aliquid aliud facit obseruatio locorum,
temporum, dierum, personarum, & si qua alia est inflatura super-
stitiosa, quam ut magnificet ea, quæ nihil sunt, in iniuriam eorum,
quæ oia sunt, quasi quid grauius aut maius esse possit fraternitatis
Christianæ gloria, ita affigunt nos locis & diebus & personis, ut uile-
scat fratrem nominis opinio, & pro libertate captiuitatem seruia-
mus, nos quibus omnes dies, loci, personæ, & quicquid externum
est, æqualia sunt.

Satisfactionem, quam indigne tractarint, abunde dixi in causis
indulgentiarum, qua egregie sunt abusi, ad perdendos Christianos
in corpore & anima. Primum eam sic docuerunt, ut populus ueram
satisfactionem nō intelligeret unquam, quæ est innouatio uitæ. De-
inde, sic instant, & necessariam faciunt, ut fidei in Christum nō re-
linquant locum, miserime exeatnificatis eo scrupulo conscientis,
alio currente ad Romam, alio huc, alio illuc, illo in Carthusiam,
illo in alium locum, alio uirgis se flagellante, alio corpus suum ut

gillis & ieiuniis occidente, omnibus uno furore dicentibus, Ecce hic
& hic est Christus, & regnum dei, quod intra nos est, cum obserua-
tione uenturum putantibus. Quæ monstra tibi debemus Ro. sedes,
& tuis homicidis legibus & ritibus, quibus mundum totum eo per-
didisti, ut arbitrentur sese posse deo, per opera, pro peccatis satisfacere,
cui sola fide cordis contriti satisfit, quam tu his tumultibus nõ
solum taceri facis, sed optimis etiam, tantum ut habeat sanguisu-
ga tua infatiabilis, quibus dicat, affer, affer, & peccata uendat.

Processerunt ex his quidam ad eas desperationis machinas, ani-
mabus parandas, ut statuerent, omnia peccata denuo esse repeten-
da confitenti, pro quibus iniuncta satisfactio esset neglecta. Et quid
non auderent, qui in hoc nati fuerant, ut nihil non decies captiua-
rent? Porro, quanta quæso pars ea est imbuta opinione, se esse in
statu salutis, & pro peccatis satisfacere, si preculas a sacerdote impo-
sitas uocetenus murmurauerit? etiam si interim ne cogitet quidem
uitæ rationem emendare. Vno enim momento contritionis & con-
fessionis mutatam esse uitam credunt, superesse uero tantum, ut sat-
isfaciât pro præteritis peccatis. Quomodo aliter saperent qui aliud
non docentur? Nihil hic de mortificatione carnis cogitatur, nihil
ualet exemplum Christi, qui adulteram absoluens dixit, Vade &
amplius noli peccare, crucem scilicet carnis mortificandæ ei impo-
nens. Huic peruersitati dedit occasionem non modicam, quod pec-
cantes absoluiimus ante satisfactionem impletam, qua fit, ut magis
solliciti sint, de implenda satisfactione, quæ durat, quam de contri-
tione, quam transisse inter confitendum credunt, cum econtra, Ab-
solutionem oporteat esse, sicut erat in primitiua Ecclesia, postero-
ram, satisfactione impleta, quo fiebat, ut opere cessante, postea ma-
gis in fide & nouitate uitæ exercerentur. Verum, de iis satis repetitū
esto, quæ super indulgentiis latius dixi, atq; hæc in totum de tribus
istis sacramentis interim retulisse satis fit, quæ tam multis & noxiis
libris, sententariis & iuridicis tractantur & non tractantur. superest,
de reliquis quoq; sacramentis aliquid tentare, ne sine causa uideat
ea reuicisse.

DE CONFIRMATIONE.

Miram est, quid in mentem illis uenerit, ut sacramentum con-
firmationis facerent, ex impositione manuum, qua legimus Christū

H iii

paruos tetigisse, Apostolos dedisse spiritum sanctum, ordinasse presbyteros, & infirmos curasse, ut ad Timot. scribit Apostolus, Nemi manus cito imposueris. Cur non ex sacramento panis etiam Confirmationem fecerant, quando scriptum est Act. ix. Et cum accepisset cibum confortatus est. Et psal. ciii. Et panis cor hominis confirmet, ut sic confirmatio tria complectatur sacramenta, panem, ordinem & ipsam confirmationem: Si autem sacramentum est, quicquid Apostoli fecerunt, cur non magis predicationem fecerunt sacramentum?

Non hæc dico, quod damnem sacramenta septem, sed quod de scripturis ea probari negem. Atque utinam esset in Ecclesia talis manus impositio, qualis erat Apostolorum tempore, siue eam confirmationem siue curationem appellare uellemus. At nunc nihil eius relictum est, nisi quantum ipsi excogitauimus, pro ornandis officiis Episcoporum ne penitus sint sine opere in Ecclesia, Postquam enim sacramenta illa negociosa una cum uerbo, aliis inferioribus, ut uiliora reliquerunt (nempe, quod quicquid diuina instituit maiestas hominibus oporteat esse contemptum) iustum fuit, ut facile aliquod, quod tam delicatis & magnis heroibus non esset molestum, inueniremus & nequaquam ceu uile inferioribus committeremus. Nam quod humana statuit sapientia, oportet ut hominibus sit honoratum. Ita quales sunt sacerdotes, tale habeant ministerium & officium. Nam Episcopus non euangelisans, nec animas curans, quid est, nisi Idolum in mundo, habens nomen & figuram Episcopi? Nos autem pro hac uice, sacramenta diuinitus instituta quaerimus, inter quæ ut Confirmationem numeremus, nullam inuenimus causam, Ad sacramenti enim constitutionem, ante omnia requiritur uerbum diuinæ promissionis, quo fides exerceatur. At nihil legimus Christum usquam de confirmatione promississe, licet ipse multis imposuerit manus. & Marci ult. inter signa ponat, Manus egris imponent & bene habebunt, at hæc nemo sacramentum, sicut nec potest, aptauit. Quare satis est, per ritum quodam Ecclesiastico seu cerimonia sacramentali confirmationem habere, similem cæteris ceremoniis consecrandæ aquæ, aliarumque rerum. Nam si omnis alia creatura sanctificatur per uerbum & orationem, cur non multo magis hominibus liceat sanctificari eisdem, quæ tamen, quia promissionem diuinam non habent, sacramenta fidei dici non possunt. Neque enim salutem ope-

rantur. At sacramenta seruant credentes promissioni diuinæ.

DE MATRIMONIO.

Matrimonium non solū sine ulla scriptura pro sacramento censetur, uerū eisdē traditionibus, quibus sacramentū esse iactatur, merum ludibriū factū est, de quo aliquid uideamus. Diximus, in omni sacramento haberi uerbū promissionis diuinæ, cui credi oporteat ab eo, q̄ signū suscipit, nec solū signū posse sacramentū esse, Nusquā aut legitur, aliqd̄ gratiæ dei accepturū, quisq̄ uxore duxerit. Quin nec signū est diuini institutū in Matrimonio. Nec enī uspiā legitur a deo institutū ut aliquid significaret, licet omnia quæ uisibiliter geruntur, possint intelligi figuræ & allegoriæ rerū inuisibiliū. At figura aut allegoria nō sunt sacramenta, ut nos de sacramentis loquimur.

Deinde, cū matrimoniū fuerit ab initio mundi, & apud infideles adhuc permaneat, nullæ subsunt rationes, ut sacramentū nouæ legis & solius Ecclesiæ possit dici. Non minus enim erāt Matrimonia patrū sancta quā nostra, nec minus uera infidelium quā fidelium, nec tamen in eis ponunt sacramentum. Ad hæc sunt apud fideles quoq̄ impii cōiuges, quibusuis gentibus peiores, cur hic sacramentum dici debet, & non apud gentiles? An de Baptismo & Ecclesia sic nugabimur, ut, sicut quidā delirant, Imperiū temporale nō esse nisi in Ecclesia, ita matrimoniū nō esse sacramentū nisi in Ecclesia dicamus? puerilia sunt hæc & ridicula, per quæ nostram inscitiam & temeritatem infidelibus risui exponimus.

At dicent, Apostolus dicit, Ephe. v. Erūt duo in carne una, Sacramentū hoc magnū est. Tu ne ergo tam euidenti Apostoli uerbo contradices? Respondeo, & hoc argumentū esse magnæ oscitantæ & indiligētis incōsultæq̄ lectionis, Nō enim habet uniuersa scriptura sancta, hoc nomē sacramentū in ea significatiōe, qua noster usus, sed in contraria. Vbiq̄ enī significat, nō signū rei sacræ, sed rem sacrā, secretā & absconditā. Sic Paulus. ii. Corin. iiii. Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorū dei, id est, sacramentorū. Vbi enī nos habemus sacramentū, in græco mysteriū ponitur, qd̄ aliquādo trāffert interpres, aliqñ dimittit græcā uocem, unde & hic in græco dicitur, Erūt duo in carne una, mysteriū hoc magnū est, Quæ res fuit occasio, ut sacramentum nouæ legis intelligerent, longe aliud facturi, si mysterium legissent, ut in græco est.

Sic. i. Timot. iii. Christum ipsum uocat sacramentum dicens, Et manifeste magnum sacramentum (id est, mysterium) est, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Cur non & hinc octauum nouæ legis hauserunt sacramentum, cum tam claram haberent auctoritatem Pauli? Aut si hinc se continuerunt, ubi oportunissime potuerunt copiosi esse in sacramentis inueniendis, cur illic ita luxuriant? scilicet ignorantia tantarum, quam uerborum eos fefellit, qui in solo uerborum sono, immo opinionibus suis hæserunt. Cum enim semel sacramentum pro signo accepissent humano arbitrio, mox sine omni iudicio & scrupulo signum ex eo fecerunt, ubicunq; in sacris literis legerunt. Quales uerborum significationes & humanas consuetudines & alias in literas sacras inuexerunt, easq; in sua somnia transformauerunt, quodlibet ex quolibet facientes. Sic perpetuo desipiunt in uerbis illis, opus bonum, opus malum, peccatum, gratia, iustitia, uirtus, & fere quicquid est capitalium rerum & uerborum. omnibus enim his utuntur suo arbitrio, ex hominum scriptis assumpto, in perniciem & ueritatis dei & salutis nostræ.

Igitur sacramentum & mysterium apud Paulum est ipsa sapientia spiritus abscondita in mysterio, ut. i. Corint. ii. dicit, quæ est Christus, qui ob id ipsum etiam non cognoscitur principibus huius mundi, unde & eum crucifixerunt, & adhuc manet eis stultitia, scandalum, lapis offensionis, & signum cui contradicitur. Horum mysteriorum dispensatores uocat prædicatores, quia prædicant Christum, uirtutem & sapientiam dei, sed ita, ut nisi credas, non comprehendas, ideo sacramentum, mysterium, secretaq; res est, quæ uerbis indicatur, sed fide cordis capitur. Tale est, quod præsentem loco dicitur, Erunt duo in carne una, Sacramentum hoc magnum est, quod illi de matrimonio dictum putant, cum ipse Paulus ea uerba de Christo & Ecclesia induxerit, & seipsum clare exposuerit dicens, Ego autem dico in Christo & Ecclesia. Ecce quam concordat Paulus & illi, Paulus sacramentum magnum in Christo & Ecclesia se prædicare dicit, illi uero in masculo & femina prædicant. Sic licet in sacris literis libidinari, quid mirum, si quodlibet in ea uel centum sacramenta licet inueniret?

Christus itaq; & Ecclesia, mysteriū, id est, res secreta est & magna, quæ figurari quidem per matrimonium ceu reali quadam allegoria potuit & debuit, sed Matrimonium non hinc sacramentum dici debuit, Cœli sunt figura Apostolorū, ut psal. xviii. dicitur. Et sol Christi, aquæ populorū, sed non ideo sacramēta sunt, Vbiq; enī in deest & institutio & promissio diuina, quæ integrant sacramentū. unde Paulus Ephe. v. uerba illa de matrimonio Gen. ii. dicta, uel proprio spiritu ad Christum trahit, uel generali sententia, etiam spirituale matrimonium Christi in eo traditum, docet dicens. Sicut Christus fouet Ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suā, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una, Sacramentū hoc magnū est. Ego dico in Christo & Ecclesia. Vides ut hunc totum textum de Christo uelit a se dictum, & de industria lectorem monet, ut sacramentū in Christo & Ecclesia intelligat, non in matrimonio.

Fateor quidem & in ueteri lege fuisse sacramentum pœnitentiæ, immo ab initio mundi. Verum, promissio noua pœnitentiæ, & donatio clauium nouæ legis propria est, Sicut enim pro circuncisione baptismum, ita pro sacrificiis aut aliis signis pœnitentiæ, nunc claues habemus. Diximus enim superius, Eundem deum pro diuersis temporibus, diuersas promissiones, diuersaq; signa dedisse, pro remittendis peccatis, & saluandis hominibus, eandem tamen gratiā omnes accepisse. Sicut. ii. Corint. iiii. dicit, Habentes eundem spiritū fidei, & nos credimus, propter quod & loquimur. Et. i. Corint. x. patres nostri omnes manducauerunt eandem escam spiritalem, & eundem potum spiritalem biberunt. Biberunt autem de spiritali conseruante eos petra, petra autem erat Christus. Ita Heb. xi. Omnes hi defuncti sunt, non acceptis promissionibus, deo melius aliquid pro nobis prouidente, ne sine nobis consummarentur. Christus enim, heri & hodie & in secula, ipse caput Ecclesiæ suæ ab initio ad finem usq; mundi. Diuersa igitur signa, sed eadem omnium fides. Si quidem sine fide impossibile est placere deo, qua & Abel placuit, Heb. xi.

Sit ergo Matrimonium, figura Christi & Ecclesiæ, sacramentum autem, non diuinitus institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, ignorantia tam rei quam uerbi abductis. Quæ cū fidei nihil obstat, ferenda in Charitate est, sicut & multa alia humana.

stidia infirmitatis & ignorantie in Ecclesia tolerantur, donec fidei & diuinis literis non obstant. Verum, pro firmitate & sinceritate fidei & scripturae nunc agimus. Ne, si quid in sacris literis & fidei nostrae articulis contineri affirmauerimus, & postea conuicti, non contemni, ludibrio nostram fidem exponamus, & ignorantes rerum propriam inuenti, scandalo simus aduersariis & infirmis, immo, ne scripturae sanctae autoritate eleuemus. Longissime enim discernenda sunt, ea quae diuinitus in sacris literis tradita sunt, ab his, quae per homines in Ecclesia, quantalibet sanctitate doctrinae, praevalleant, sunt inuenta.

¶ Hactenus de ipso matrimonio, Quid autem dicemus de impiis legibus hominum, quibus hoc vitae genus, diuinitus institutum, est retractum, sursum ac deorsum iactatur? Deus bone, horror est intendere in temeritatem Romanensium tyrannorum, adeo pro libidine sua diuinitum, rursus cogentium Matrimonia. Obsecro, an datum est contra libidini, hominum genus, non nisi ad illudendum & quoquo modo abutendum, & pro pecuniis fustis quodlibet ex eo faciendum?

Vagatur passim non patrae opinionis liber ex colluue omnium humanarum traditionum, cea sentina quadam collectus & confusus, qui summa Angelica inscribitur, cum uetus sit summa plus quam diabolica, in quo inter infinita portenta, quibus confessores instrui putantur, dum perniciosissime confunduntur, decem & octo matrimonii impedimenta numerantur, quae si aequo & libero fidei oculo inspexeris, uidebis esse de numero eorum, de quibus Apostolus praedixit, Erant attendentes spiritibus demoniorum, in hypocritis loquentium mendacium, prohibentium nubere. Quid est prohibere nuptias, si hoc non est prohibere, tot impedimenta fingere & laqueos ponere, ne coeant, aut si coierint, dissoluerent matrimonia? Quis dedit hominibus hanc potestatem? Esto, fuerint sancti & pio zelo ducti, quid mea libertatem uexat aliena sanctitas? quid me captiuat alienus zelus? Sit sanctus & zelotes, quisquis uolet, & quantum modo alteri non noceat, & libertatem mihi non rapiat.

Verum, gaudeo istis dedecorosis legibus suam tandem contigisse gloriam. Nempe, earum beneficio, hodie Romanenses facti sunt nondinadores. Quid enim uendunt? uulvas & ueretra. Merx scilicet dignissima mercatoribus istis, praeter avaritiam & impietatem plusquam sordidissimis & obscenissimis. Nihil enim est impedimentorum hodie, quod intercedente mammona non fiat legitimum, ut leges istae hominum

nō alia causa uideantur nate, nisi ut aliquando essent auaris homi-
nibus rapacibusq; Nimbrotis, rictia pecuniarū & laquei animarū,
staretq; in Ecclesia dei loco sancto, Abominatio ista, quæ uendere
hominibus publice utriusq; sexus pudibūda, seu (ut scriptura) uocat
ignominias & turpitudines, quas tamē antea per uim legum suarū
rapuissent. O digna pontificibus nostris negotiatio, quā pro Euan-
gelii ministerio, quod præ avaritia & ambitione contemnunt, sum-
mo cum decore & turpitudine in sensum reprobū dati, exerceant.

Sed quid dicam aut faciam? Si singula persequar, inmodicus
erit sermo. Confusissima enim sunt omnia, ut nescias unde exordia
ris, quo procedas, & ubi consistas. Hoc scio, nullam rem publicam
legibus feliciter administrari. Si enim prudens fuerit Magistratus,
ducta naturæ omnia feliciter administrabit quā legibus. si prudens
non fuerit, legibus nihil promouebit nisi malum, cum nesciat eis
uti, nec eas pro tempore moderare. ideo in rebus publicis magis cu-
randum est, ut boni & prudentes uiri præsent, quā ut leges ferantur,
ipsi enim erunt optimæ leges, omnem uarietatem casuum, uiuaci-
ter equitate iudicaturi. Quod si affit eruditio diuinæ legis, cū pruden-
tia naturali, plane superfluum & noxium est scriptas leges habere,
Super omnia autem, Charitas nullis prorsus legibus indiget.

Dico tamen, & quod in me est facio, Monens & rogans omnes
sacerdotes & fratres, si uiderint aliquod impedimentū, in quo Papa
potest dispensare, & quod non est in scriptura expressum, ut prorsus
ea omnia matrimonia confirmet, quæ contra Ecclesiasticas uel
pontificias leges quoquo modo fuerint contracta. Arment autem
se, lege diuina dicente, Quod deus coniunxit, homo non separet.
Coniunctio enim uiri & mulieris est iuris diuini, quæ tenet, quo-
cumq; modo contra leges hominū cōtigerit, debentq; leges hominū
ei cedere, sine ullo scrupulo. Si enim homo relinquit patrē & matrē,
& adhæret uxori suæ, quāto magis cōcubabit stiuolas & iniqvas le-
ges hominū, ut adhareat uxori suæ? Et Papa, uel Episcopus, uel offi-
cialis, si dissoluerit aliquod matrimoniū, cōtra legē humanā con-
tractū, Antichristus est, & uiolator naturæ, & reus lese maiestatis di-
uinæ, quia stat sententia, Quod deus cōiunxit, homo nō separet.

Add: his, quod homo non habuit ius leges tales condendi, &
Christianis, per Christū liberata est super oēs leges hominū,

maxime ubi lex diuina intercedit, Sicut dicit Marci.ii. Dominus est filius hominis, etiam sabbati, Et non homo propter sabbatum, sed sabbatū propter hominē factū est. Deinde, quod tales leges prædā-
tate sunt per Paulum, ubi prohibētes nubere futuros esse prædixit. Quare hic cedere debet, rigor ille impedimentorū ex affinitate, spi-
rituali aut legali cognatione, & consanguinitate, quantum permit-
tunt literæ sacræ, in quibus tantum secundus gradus consanguini-
tatis prohibitus est, ut scribitur Leuitici. xviii. ubi duodecim per-
sonæ prohibentur, quæ sunt, Mater, Nouerca, Soror naturalis, so-
ror legitima ex utro parente, Neptis, Amita, Matertera, Natus, ux-
or fratris, Soror uxoris, priuigna, uxor patruī. In quibus, non nisi
primus gradus affinitatis, & secundus consanguinitatis prohibetur,
non tamen uniuersaliter, ut clarum est intuenti, nam fratris aut so-
roris filia uel neptis non numeratur prohibita, cum tamē sit in gra-
du secundo. Quare, si quando matrimonium extra hos gradus co-
tractum fuerit, cum nulli alii legantur a deo usquā prohibiti, nullo
modo debet dissolui propter leges hominum, cum matrimonium
ipsum diuinitus institutum sit incomparabiliter legibus superioribus, ita
ut non ipsum propter leges, sed leges propter ipsum debeant metui
to dirumpi.

Ita debent, istæ nugæ compaternitatum, cōmaternitatum, con-
fraternitatum, consororitarum, & consiliatarū prorsus extingui con-
tracto matrimonio. Quis enim istā cognationem spirituales inae-
nit, nisi superstitione humana? Si non licet baptisanti aut leuanti bap-
tisatam aut leuatam ducere, cur licet Christiano Christianam ducere?
An est maior cognatio ista ex ceremoniis seu signo sacramenti
contracta, quam quæ ex re ipsa sacramenti? An non Christianus est
frater Christianæ sororis? An non baptisatus, baptisatæ spiritualis
frater? Quid insanimus? Quid si quis uxorem suā crudiat Euange-
lio & fide Christi, factus hoc ipso uere pater eius in Christo? an nō
liceat uxore eius manere? An Paulo nō licuisset puellā ex Corinthiis
ducere, quos omnes in Christo genuisse se iactat? Vide itaq; quā sit
libertas Christiana per cæcitatem humanæ superstitionis oppressa.

Iam multo uanior est cognatio legalis, & tamen hanc etiam su-
per ius diuinū matrimonii extulerunt. Nec huic impedimento con-
senserim, quod uocant religionis disparilitatem, ut nec simpliciter,

nec sub conditione conuertendi ad fidē liceat ducere nō baptizat. m.
Quis hoc prohibuit? deus an homo? Quis hominibus potestate se-
er prohibēdi sic nubere? Spiritus scilicet mēdatiū in hypocriti loquē-
tes, ut Paulus dicit. De quibus illud dicere oportet, Narrauerūt mihi
iniqui fabulationes, sed nō ut lex tua. Duxit Patritius gentilis Mo-
nicam matrem sancti Augustini Christianam, Cur nō hodie liceat
idem? Idem rigor stultitiæ immo impietatis est, Impedimentū cri-
minis, scilicet, ubi quis duxerit prius pollutam adulterio, aut ma-
chatus fuerit in mortem alterius coniugis, quo cum superflite con-
trahere possit. Obsecro, unde iste rigor hominū in homines, qualē
nec deus unquā exegit? An ignorare se simulant, Batschaba uxore
Vriæ utroq; crimine impleto, id est, præpollutā adulterio & occiso
uiro, tamen ductam a Dauid sanctissimo uiro? Si lex diuina hæc fe-
cit, quid faciunt homines tyranni in suos conseruos?

Consetur & impedimentum, quod uocant ligaminis, hoc est, si
quis alteri sit alligatus per sponsalia. Hic concludunt, si poste. iorem
quis cognouerit, prioris cassare sponsalia. Quod plane non capio,
Ego arbitror, eum esse iam non sui iuris, qui uni sese addixerit, ac
per hoc prohibente iure diuino debere priori non cognita, etiam si
posteriorem cognouerit, dare enim non potuit, quod non habuit,
sed sefellit eam, comisitq; uerum adulterium. Quod autem aliud
illis uisum est, fecit, quod copulam carnis plus attenderunt, quā di-
uinum mandatum, quo priori fidem pollicitus, debet semper ser-
uare. Qui enim dare uult, de suo dare debet, Et deus prohibeat, ne
quis fratrem suum circumueniat in ullo negotio, quod seruandum
est ultra, & supra omnes omniū hominum traditiones. Ita credo,
non posse talem salua conscientia cum secunda cohabitare, & hoc
impedimentum esse omnino conuertendum. Si enim uotum reli-
gionis facit alienum, cur non etiam fides data & accepta, cum hæc
sit præcepti & fructus spiritus Gal. v. illud autem arbitrii humani?
Et si licet uxori uirum repetere, uoto facto religionis non obstante,
cur non liceat sponsæ repetere sponsum suum, etiam secuta copula
cum altera? Sed & superius diximus, non licere uouere religionem,
ei, qui fidem dedit puellæ, sed est debitor ducendæ, quia debitor est
fidei seruandæ, quam nulla traditione hominū licet deserere, quia
præcepta est a deo. Multo magis hic ita fiet, ut fidem priori seruet,

eum posteriori, non nisi mendaci corde dare poterit, ac per hoc nō dedit, sed sefellit proximam suam contra deū. Quare erroris impedimentū hic locū habet, qui facit, ut posterioris nuptiæ nihil sint.

Impedimentum ordinis quoq; merū est hominū commentum, præsertim cum garriat, eo dirimi etiam contractū, semper suas traditiones super dei mandata exaltantes. Ego quidē de sacerdotii ordine non iudico, qualis hodie est, sed uideo Paulum iubere, Episcopū unius uxoris uirum esse, ideo, non posse dirimi matrimonii diaconi, sacerdotis, Episcopi, seu cuiuscunq; ordinis. quanquā hō genus sacerdotum & eos ordines non nouerit Paulus, quos hodie habemus. Pereant itaq; maledictæ iste hominū traditiones, quæ non nisi ad multiplicanda pericula, peccata, mala, in Ecclesia introierūt. Est ergo inter sacerdotem & uxorem uerū & inseparabile matrimonium, mandatis diuinis probatū. Quid si impij homines illud prohibeant: aut dirimant, mera tyrannide sua? Esto, sit illicitum apud homines, licitum tamen est apud deum, cuius mandatum, si contra hominū pugnet mandata, est preferendum.

Aequè cōmentum est, impedimentū illud, publicæ honestatis, quo dirimuntur cōtracta. Viri me audax ista impietas tam prompta ad separandū, quod deus cōiūxit, ut Antichristū in ea cognoscas, quæ aduersatur om̄ibus, quæ Christus fecit & docuit. Quæ ideo est euausa, ut sponsi præmortui nullus cōsanguineus usq; ad quartū gradū, possit ducere sponsam? Nō est hoc, publicæ honestatis iustitia sed inscitia. Cur non in populo Israel, optimis ac diuinis legibus instituto, erat ista publicæ honestatis iustitia? sed etiam præcepto dei proximus cogebatur, uxore proximi relicta ducere. An oportet populū libertatis Christianæ, rigidioribus legibus onerare, quā populū seruitutis legalis? Et ut finē faciam, istorū figmentorū magis quā impedimentorū, Dico, mihi adhuc nullū apparere impedimentū, quod contractū iure dirimat, nisi impotentia cognoscēdæ cōiugis, ignorantia iā cōtracti, & uotū castitatis. De uoto tamē ita sum incertus usq; hodie, ut ignorem, quo tēpore sit cōsēdū ualere, sicut & supra dixi in baptismi sacramento. Discite ergo in hoc uino matrimonio, quā infeliciter & perditæ oīa sint cōfusa, impedita, irretita, & periculis subiecta, per pestilētes, inuocatas, impiasq; traditōes hominū, quæcunq; in Ecclesia geruntur, ut nulla remediū spes sit, nisi reuocato libertatis Euangelio, secundū ipsam, extinctis semel omnibus

omniū hominū legibus, omnia iudicemus & regamus Amen.

¶ De impotentia itaq; sexus dicendū, quo possit facilius consuli animabus periculo laborantibus. Hoc tamen premisso, quod ea quae de impedimētis dixi, dicta uolo, post matrimoniū cōtractū, ne talibus ullum dirimatur. Ceterū, de cōtrahēdo breuiter dixerim, quod supra dixi, Quod si urgeat amor iuuetutis, & quauis alia necessitas, propter quā dispensat Papa, dispenset etiā quilibet frater cū fratre, aut ipse cū seipso, rapta per hoc consiliū uxore, de manu tyrannicū legū utraque poterit. Ut quid enim mea libertas tollit aliena superstitio & ignorantia? Aut si pro pecunia Papa dispensat, cur non ipse pro me salutis comoditate meū aut cū fratre dispenset? Statuit leges Papa? sibi statuat, mea salua libertate, uel occulte surrepta, Videamus itaq; de impotentia.

Quero casum eiusmodi, Si mulier impotēti nupta uiro, nec possit, nec uelit forte, tot testimoniis & strepitibus, quot iura exigūt, iudicialiter impotentia uiui probare, uelit tamē prolem habere, aut nō possit cōtinere, Et ego consuluissem ut diuortiu a uiro impetret, ad nubendū alteri, cōtenta, quod ipsius & mariti cōscientia & experientia, abūde testes sunt impotentiae illius. Vir autē nolit. Tam ego ultra cōsulam, ut cū consensu uiui (cū iā nō sit maritus, sed simplex & solutus cohabitator) misceatur alteri uel fratri mariti, occulto tamē matrimonio, & proles imputetur putatiuo (ut dicūt) patri. An haec mulier salua sit & in statu salutis? Respondeo ego, q; sic, Quia error & ignorantia uirilis impotentiae hic impedit matrimoniū, & tyrannis legū nō admittit diuortiu, & mulier libera est per legē diuinam, nec cogi potest ad continentiam. Quare uir debet concedere eius iuri, & alteri permittere uxorem, quam specietenus habet.

Uterius, si uir nollet cōsentire, nec diuidi uellet, antequā permitterē eā uiri aut adulterari, consulerē, ut cōtracto cū alio matrimonio aufugeret in locū ignotū & remotū. Quid enī aliud possit cōsuli laboranti assiduo libidinis periculo? Scio autē quosdā mouere q; proles huius occulti matrimoni iniquus haeres sit putatiui patris. Sed si cōsensu mariti fiat, iniquus nō erit. Si autē ignorate aut nolēte fiat, iudicet hic Christiana & libera ratio, imo charitas, uter utri maius damnū inferat. Vxor hereditatē alienat, at maritus fecellit uxore, eamq; toto suo corpore totaq; uita fraudat, an nō maius peccat uir, corpus & uitam uxori perdens, quā mulier, res tantū tēporales uiri alienans?

Patietur ergo uel diuortium, aut ferat alienos hæredes, qui sua culpa, innocentem puellam fecerit, & uita pariter ac corporis usu toto fraudauit, insuper occasionem pene intolerabilem adulterandi dedit, ponatur utraq; in æqua lance. Certe omni iure, fraus in fraudantem recidere debet, & damnū recompensare tenetur, qui dedit. Quid enim differt talis maritus ab eo, qui uxorem alicuius captiuū tenet cum marito? Nonne talis tyrannus, uxorem & filios, & maritum alere cogitur, aut liberos dimittere? Cur ergo & hic nō ita fiat? Ita ego arbitror, uinum debere cogi, aut ad diuortium, aut ad alienum hæredem alendum, Sic charitas iudicabit sine dubio. In quo casu, uxoris hæredē non alio affectu alet impotens iā & non maritus, quam si uxorem ægotantem aut alio incomodo affectam torris & grauib; expensis foueret. sua enim, non uxoris culpa, eo incomodo laborat uxor. Hæc pro mea uirili, ad informandas cōscientias scrupulosas retulerim, cupiens afflictis meis fratibus in ista captiuitate, qualicumq; solatio succurrere.

De diuortio etiam uersatur quæstio, an licitum sit. Ego quidem ita detestor diuortium, ut digamiam malim quam diuortium, sed an liceat, ipse non audeo definire. Christus ipse princeps pastorum Mat. v. dicit, Siquis dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam adulterari, Et qui dimissam duxerit, adulterat. Cæcedit ergo Christus diuortiū, in causa fornicationis duntaxat. Quare, errare Papam necesse est, quoties diuortium facit aliis causis, nec statim se tutum arbitrari debet, ullus, qui pontificia illa temeritate uerius quam potestate dispensationem obtinuerit. Sed hoc admiror magis, cur celibem esse cogant hominem, qui diuortio separatus est a coniuge sua, nec aliam ducere permittant. Si enim Christus diuortium concedit in causa fornicationis, & neminem cogit esse celibem, & Paulus magis uelit, nos nubere quam uri, uidetur omnino admittere, ut in locum repudiatæ, aliam ducat. Quæ res, utinam plane discussa & certa esset, ut posset consuli infinitis periculis eorum, qui sine culpa sua hodie celibes esse coguntur. Hoc est, quotam uxores uel mariti aufrugiunt, & coniugem relinquunt, decernitio uel nunquam reuersuri. Urget me & male habet hic casus, quotidianis exemplis, siue id singulari nequitia Satanæ, siue neglectu uerbi dei contingit.

Ego sane, qui solus cōtra omnes statuere in hac re nihil possum, uehementer optarem, saltem illud. i. Corinth. vii. huc aptari. Quod si infidelis discedit, discedat. Non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi. Hic Apostolus discedentem infidelem concedit dimitti, & fideli liberum facit alterum accipere. Cur non idem ualeat, si fidelis, hoc est, nomine fidelis, re ipsa æque infidelis, coniugem disserat, præsertim nunquam reuersurus? Ego sane nihil discriminis utriusque deprehendere possum. Credo autem, si Apostoli tempore, discessor infidelis reuersus denuo, aut fidelis factus, aut fideli cohabitare pollicitus fuisset, admissus non fuisset, sed & ipsi alteram ducendi potestas facta fuisset. Tamen in iis nihil definitio (ut dixi) quamquam nihil magis optem esse definitum, cū nihil magis me & multos mecum uexet hodie. Sola autoritate Papæ aut Episcoporum hic diffiniri nihil uolo, sed si duo eruditi & boni uiri in nomine Christi consentirent, & in spiritu Christi pronunciarent, eorum ego iudicium præferrem etiam Conciliis, qualia nunc solent cogi, tantum numero & autoritate citra eruditionem & sanctimoniam iactata. Suspendo ergo hic organum meum, donec conferat mecum alius melior.

DE ORDINE,

Hoc sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inuentumque est ab Ecclesia Papæ. non enim solum nullam habet promissionem gratiæ, ullibi positam, sed ne uerbo quidem eius meminit totum nouum testamentum. Ridiculus autem est asserere, pro sacramento dei, quod a deo institutum nusquam potest monstrari. Non quod damnandum censeam eam ritum per tanta secula celebratum, sed quod in rebus sacris, nolim humana commenta fingi, nec liceat astruere aliquod diuinitus ordinatum, quod diuinitus ordinatum non est, ne ridiculi simus aduersario. conandumque sit, ut certa & pura nobis sint omnia, clarique scripturis firmata, quæ pro articulis fidei iactamus, id quod in præfenti sacramento præstare, ne tātillū quidem possumus,

Nec habet Ecclesia potestatem, nouas promissiones gratiæ diuinas statuere, sicut quidam garrunt, quod non minoris sit autoritatis, quicquid ab Ecclesia, quā quod a deo statuitur, cum regatur spiritu sancto. Ecclesia enim nascitur uerbo promissionis per fidem, eodemque alitur & seruat, hoc est, ipsa per promissiones dei constituitur,

K

nō promissio dei per ipsam. Verbum dei enim supra Ecclesiam est incomparabiliter, in quo nihil statuere, ordinare, facere, sed tantum statui, ordinari, fieri habet, tanquā creatura. Quis enim suum patrem genuit? quis suū autorem prior constituit? Hoc sane habet Ecclesia, quod potest discernere uerbum dei a uerbis hominum, sicut Augustinus confitetur se Euangelio credidisse, motum autoritate Ecclesie, quæ hoc esse Euangelium prædicabat, non quod ideo sit super Euangelium, Alioquin esset & super deum, cui creditur, quia Ecclesia hunc esse deum prædicat, Sed sicut alibi dicit Aug. Veritate ipsa sic capitur anima, ut per eam de omnibus certissime iudicare possit, sed ueritatem iudicare non possit, dicere autem cogatur in fallibili certitudine, hanc esse ueritatem. Exempli gratia, Mens in fallibili certitudine pronunciat. iiii. & vii. esse decem, & tamen rationem reddere non potest, cur id uerum sit, cum negare non possit uerum esse, capta scilicet ipsa, & iudice ueritate iudicata magis quā iudicans. Talis est & in Ecclesia sensus, illustrante spiritu, in iudicandis & approbandis doctrinis, quæ demonstrare non potest, & tamen certissimū habet. Sicut enim apud philosophos, de cōmunibus cōceptionibus nemo iudicat, sed omnes per eas iudicantur, ita apud nos, de sensu spūs est, qui iudicat oēs, & a nemine iudicatur, ut Apostolus ait.

Verum hæc alias, Sit itaq; certum, Ecclesiam non posse promittere gratiam, quod solius dei est, quare nec instituere sacramentum. Quod si quā maxime posset, non tamen statim sequeretur, ordinē esse sacramentum. Quis enim scit, quæ sit Ecclesia habens spiritum, cū in statuendis his soli & pauci Episcopi, aut docti adesse soleant? quos possibile est nō esse de Ecclesia, & omnes errare, sicut sapienter errauerunt Concilia, præsertim Constantiense. quod omnium impiissime errauit, Id enim solū est fideliter probatum, quod ab uniuersali Ecclesia, non tantū Romana, approbatur. Quare permitto ordinem esse quendam ritum Ecclesiasticū, quales multi alii quoq; per Ecclesiasticos patres sūt introducti, ut consecratio uasorum, dormorū, uestiū, aquæ, salis, cādellarū, herbarū, uini & similiū, in quibus omnibus nemo ponit sacramentū esse. nec ulla in eis est promissio ita ungere manus uiri, radi uerticem, & id genus alia fieri, nō est sacramentum dari, cum nihil eis promittatur, sed tñ ad officia quarundam, ceu uasa & instrumenta, pareantur,

At dices, Quid ad dionysiu dices, qui sex enumerat sacramenta,
inter quæ & ordinem ponit in Ecclesiastica Hierarchia? Respondeo,
Scio huc solū autorem haberi ex antiquis, pro septenario sacramen-
torū, licet matrimonio omisso, sevariū tantum dederit. Nihil enim
proflus in reliquis patribus de istis sacramētis legimus, Nec sacramē-
ti nomine censuerūt, quoties de iis rebus loquuti sunt, Recens enim
est inuentio sacramentorū, Atq; mihi (ut magis temerarius sim) in
totū displicet, tantū tribui, qui quis fuerit, Dyonisio illi, cū ferme
nihil in eo sit solidæ eruditionis. Nam, ea quæ in cœlesti hierarchia
de angelis cōminiscitur, in quo libro, sic sudarūt curiosa & supersti-
tiosa ingenia, qua rogo autoritate aut ratione probat? Nōne omnia
sunt illius meditata, ac prope somniis simillima, si libere legas & iu-
dices? In Theologia uero mystica, quā sic inflant ignoratissimi quī-
dam Theologitæ, etiam peritiosissimus est, plus platonifas quam
Christianifas, ita ut nollem, fidelem animū his libris operā dare
uel minimā. Christū ibi adeo non discas, ut si etiā scias, amittas. Ex-
pertus loquor, Paulū potius audiamus, ut iesum Christū, & hunc
crucifixū discamus. Hæc est enī uita, uia & ueritas, hæc scala per quē
ueniē ad patrē, Sicut dicit, Nemo uenit ad patrē nisi per me.

Ita in Ecclesiastica hierarchia, quid facit, nisi quod ritus quosdā
Ecclesiasticos describit, ludens allegoriis suis, quas nō probat? quale
apud nos fecit, qui librū edidit, qui rationale diuinorū dicitur, ocio-
sorū hominū sūt ista studia allegoriarū, An putas mihi difficile esse
in qualibet re creata, allegoriis ludere? Nonne Bonauētura, artes li-
berales allegorice duxit ad Theologiam? Deniq; Gerson Donatū mi-
norē fecit mysticū Theologū. Mihi nō fuerit operosum meliorē hie-
rarchiā scribere, quam Dyonisii sit, cū ille Papā, Cardinales, Archi-
episcopos ignorarit, & Episcopū fecerit supremū. Et q; tā tenuis in-
genii, q; allegoriis non queat periclitari? Nollē ego Theologū allego-
riis operā dare, donec cōsumat, legitimo scripturæ simplici; sensu
fuerit, alioqn, sicut Origeni cōtigit, nō citra periculū Theologifābit

Non ergo continuo sacramentū esse debet, quia Dionysius ali-
quid describit, alioqui, cur non etiam sacramentū faciūt, quā ibidē
describit processionem, quæ usq; hodie perseverat? Quin tot erunt
illorum sacramenta, quot aucti sunt in Ecclesia ritus & cerimonie.
Huic tamen tam debili fundamento nixi, Caracteres affinxerunt,

quos huic suo sacramento tribuerent, qui imprimerentur ordinatis
indebiles. Vnde quaeso tales cogitationes? qua autoritate qua ra-
tione stabiliuntur? Non, quod nolimus eos esse liberos ad fingen-
dum, dicendum, asserendum, quicquid uel libuerit, sed nostram
quoque libertatem asserimus, ne ius sibi ipsis arrogent, ex cogitatio-
nibus suis articulos fidei faciendi. sicut haecenus praesumpserunt. Sa-
tis est, nos pro concordia, eorum ritibus & studiis attemperare, sed
cogi tanquam necessariis ad salutem, quae necessaria non sunt, nolumus,
dimittant ipsi tyrannidis suae exactionem, & nos exhibebimus
liberum eorum sensui obsequium, ut sit in pace mutua inuicem agamus,
Turpe enim est & iniquiter seruire, Christianum hominem, qui liber est,
aliis quam coelestibus ac diuinis subiectum esse traditionibus.

Post hoc apprehendunt extremum roboris sui. Nempe, quod Christi-
stus in cena dixit. Hoc facite in meam commemorationem. Ecce hic in-
quit, Christus eos ordinauit in sacerdotes. Hinc inter caetera & hoc
duxerunt, solis sacerdotibus utraque speciem esse dandam. Denique,
quiduis hinc luxerunt, ut qui liberum arbitrium sibi arrogarint, e uer-
bis Christi ubilibet dictis, quodlibet asserere. Sed est hoc uerba dei in-
terpretari? Responde quaeso, Christus hic nihil promittit, sed tan-
tum praecipit, fieri istud in sui memoriam, Cur non concludunt, & ibi
esse ordinatos sacerdotes, ubi imponens officium uerbi & baptisma-
tis dixit. Ite in orbem uniuersum, & praedicate Euangelium omni crea-
turae, Baptisantes eos in nomine &c. cum sacerdotum sit proprium praed-
icare & baptisare? Deinde, cum hodie sacerdotis uel primarium
opus sit, & (ut dicunt) indispensabile, legere horas Canonicas, cur
non ibi ordinis sacramentum conceperunt, ubi Christus orare praece-
pit, ut aliis locis multis, ita praecipue in horto, ne intraret in tenta-
tionem? Nisi hic elabatur, quod non sit praecipuum orare, sufficit enim
legere horas Canonicas, ut sic sacerdotale illud opus nusquam e scrip-
turis probetur, ac per hoc istud sacerdotium orationale non sit ex
deo, sicut uere non est.

Quis uero patrum antiquorum asseruit, his uerbis ordinatos esse
sacerdotes? Vnde ergo ista intelligentia noua? scilicet, quod hac ar-
te quaesitum est, ut seminarium discordiae implacabilis haberetur, quo
clerici & laici plus discernentur quam coelum & terra, ad incredibile
baptismalis gratiae iniuriam, & Euangelicae communionis confusionem.

Siquidem, hinc cepit tyrannis ista detestabilis clericorum in laicos qua fiducia corporalis unctionis, quo manus eorum consecrantur, deinde, rasuræ & uestium, non modo cæteris laicis Christianis, qui spiritu sancto uncti sūt, sese præferūt, sed ferme ut canes indignos, qui cum eis in Ecclesia numerantur, habeant. Hinc quiduis, mandare, exigere, minari, urgere, premere audent. Summa, sacramentum ordinis pulcherrima machina fuit & est, ad stabilienda uniuersa portenta, quæ hæcenus facta sunt, & adhuc fiunt in Ecclesia. Hic perit fraternitas Christiana, hic ex pastoribus lupi, ex seruis tyranni, ex Ecclesiasticis, plus quam mundani facti sunt.

Qui si cogerentur admittere, nos omnes esse æqualiter sacerdotes, quotquot baptisati sumus, sicut reuera sumus, illisq; solum ministerium, nostro tamen consensu commissum, scient simul, nullum eis esse super nos ius imperii, nisi quantum nos sponte nostra admitteremus. Sic enim .i. Pet. ii. dicitur, Vos estis genus electum, regale sacerdotium, & sacerdotale regnum. Quare, omnes sumus sacerdotes, quotquot Christiani sumus, Sacerdotes uero quos uocamus, ministri sunt ex nobis electi, qui nostro nomine omnia faciant. Et sacerdotium aliud nihil est, quam ministerium. Sic .ii. Corint. iiii. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei.

Ex quibus fit, ut is, qui non prædicat uerbum, ad hoc ipsum per Ecclesiam uocatus, nequaquam sit sacerdos. Et sacramentum ordinis aliud esse non possit, quam ritus quidam eligendi Concionatoris in Ecclesia. Sic enim per Malachiam .ii. definit sacerdotem. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirent, quia angelus domini exercituum est. Certus ergo sis, qui non est angelus domini exercituum, aut ad aliud quam ad angelatum (ut sic dixerim) uocatur, sacerdos prorsus non fit. Sicut Osee .iii. dicit, Quia tu repulisti scientiam, repellam te & ego, ne sacerdotio fungaris mihi. Inde enim & pastores dicuntur, quod pascere, id est, docere debeant. Quare, eos qui tantum ad horas Canonicas legendas, & Missas offerendas ordinantur, esse quidem papisticos, sed non Christianos sacerdotes, quia non modo non prædicant, sed nec uocantur ad prædicandum, immo, hoc ipsum agitur, ut sit sacerdotium eiusmodi, alius quidem status ab officio prædicandi. Itaq; horales & Missales sunt sacerdotes, id est, Idola quædam uiua, nomen sacerdotii ha-

bentia, cum sint nihil minus, quales sacerdotes Hieroboam in Bethauen ordinauit de infima fece plebis, non de genere Leuitico.

Vide igitur quorsum migrarit gloria Ecclesiae, repleta est omnis terra sacerdotibus. Episcopis, Cardinalibus & Clero, quorum tamen (quantum ad officium spectat) nullus praedicat, nisi denuo alia uocatione, ultra ordinem sacramentalē uocetur, sed abunde suo sacramento satisfacere putat, si battologiam legendarū precum emurmuret & missas celebret, Deinde, eas ipsas horas nunquā oret, aut si oret, pro se oret, Atq; missas suas (quae summa est puerilitas,) ceu sacrificiū offerat (cum missa sit usus sacramenti) ut perspicuum sit, ordinē, qui uelut sacramentū, hoc hominum genus in clericos ordinat, esse uere, mere, omninoq; figmentū ex hominibus natum, nihil de re Ecclesiastica, de sacerdotio, de ministerio uerbi, de sacramentis, intelligentibus, ut quale est sacramentū, tales & habeat sacerdotes. Quibus erroribus & caecitatibus, id accessit maioris captiuitatis, quo se latius a ceteris Christianis, tanquā prophanis, secernerent, se ipsos, sicut Galli Cybelis sacerdotes, castrauicunt, & celibatu onerant simulatissimo.

Nec satis erat hypocrisis & operationi erroris huius, digamiā prohibere, hoc est, ne quis duas uxores haberet simul, ut in lege fiebat, (id enim digamiā significare scimus) sed digamiā interpretati sunt, si quid duas successiue uirgines duxisset, aut semel uiduam, immo, sanctissima ista sanctitas huius sacrosacratissimi sacramenti, tantum ualet, ut nec sacerdotari possit, qui uirginem duxerit, uirgine eadem uxore, ac ut summū fastigiū sanctitatis attingat, etiam si accetura sacerdotio, qui ignorans, & mere infelicitatis casu corruptam uirginem duxerit. At si sexcentas meretrices polluerit, aut matronas ac uirgines quaslibet constupratit, aut etiā Ganymedes multos aluerit, nihil impeditenti fuerit, uel Episcopum, uel Cardinalem, uel Papam eum fieri. Tum illud Apostoli, unius uxoris uir, sic interpretari oportet, id est, unius Ecclesiae praelatus, inde incomparabilia manarunt beneficia, nisi Papa dispensator magnificus, unius, uel uiginti, centū uxores, id est, Ecclesias copulare uoluerit, pecunia uel gratia corruptus, hoc est, pia charitate motus, & Ecclesiarū sollicitudine districtus.

O dignos pontifices, hoc uenerabili sacramento ordinis. O principes, non Catholicarum Ecclesiarum, sed Satanicarum synagogarum, immo tenebrarum. Libet hic cum Esaia clamare, O uiri illusores. qui dominamini super populum meum, qui est in Hierusalem. Et illud Amos. vi. Ve uobis qui opulenti estis in Zion, & confiditis in monte Samaria, optimates, capita populorum, ingredienti domum Israel &c. O ignominiam Ecclesiae dei, quam ex his monstris sacerdotalibus contrahit. Vbi sunt Episcopi aut sacerdotes, qui sciant Euangelium, nedum praedicentur quid ergo sese iactant sacerdotes? cur aliis Christianis, tanquam laicis sanctiores & meliores & potentiores haberi uolunt? horas legere, ad quos idiotas non pertinet? seu (ut Apostolus ait) ad lingua loquentes. Horas autem orare, ad monachos, Eremitas, priuatosque homines, & eos laicos, pertinet. Sacerdotis munus est praedicare, quod nisi fecerit, sic est sacerdos, sicut homo pictus est homo. An Episcopum faciat, ordinare tales sacerdotes battalagos? An Ecclesias & campanas consecraret? An pueros confirmaret? Non, Haec, uel diaconus, uel laicus quilibet faceret, Ministerium uerbi facit sacerdotem & Episcopum.

Fugite ergo, meo consilio, quicumque tuto uiuere uultis, fugite iuuenes, nec istis sacris initiamini, nisi aut Euangelizare uolueritis, aut nisi uos hoc ordinis sacramento, nihilo laicis meliores factos credere potestis. Non enim horas legere aliquid est. Deinde, missam offerre, sacramentum percipere est. Quid ergo in uobis manet, quod non in quouis laico maneat? Rasura & uestis? Miserum sacerdotem. qui rasura & ueste constat? An oleum digitis uestris infusum? At Christianus quilibet oleo sancti spiritus unctus & sanctificatus est corpore & anima, & olim sacramentum manibus tractabat, non minus quam nunc sacerdotes faciunt, licet nostra superstitio laicis nunc magnum reatum iniiciat, si, uel calicem nudum, aut corporale tetigerit. Nec Moniali quidem sanctae uirgini liceat lauare pallas altaris & lintheamina sacra. Vide per deum, sacrosanctam ordinis huius sanctitatem, quantum profecerit, futurum spero, ut nec altare liceat attingere laicis, nisi dum numos obtulerint. Ego pene dirumpor cogitans, has impiissimas hominum temerarissimorum tyrannides, tam nugacibus & puerilibus nugis, libertatem & gloriam Christianae religionis illudentium & pessundantium.

Esse itaq; certus, & sese agnoscat quicumq; se Christianū esse cog-
nouerit, omnes nos aequaliter esse sacerdotes, hoc est, eandem in uer-
bo & sacramento quocunq; habere potestatem. Verum, non licere
quenquā hac ipsa uti, nisi consensu cōmunitatis, aut uocatione ma-
ioris. Quod enim omnium est cōmuniter, nullus singulariter potest
sibi arrogare, donec uocetur. Ac per hoc, ordinis sacramentum, si q̄
quam est, esse nihil aliud, quam ritum quendam uocandi alicuius,
in ministeriū Ecclesiasticum. Deinde, sacerdotium proprie esse, non
nisi ministerium uerbi, uerbi inquam, non legis sed Euangelii. Dia-
coniam uero, esse ministerium, non legendi Euangelii aut Episto-
læ, ut hodie usus habet, sed opes Ecclesiæ distribuendi pauperibus,
ut sacerdotes leuentur onere rerum temporalium, & orationi ac uer-
bo liberius instent. Hoc enim consilio legimus Act. v. Diaconos in-
stitutos, atq; ita eum, qui uel ignorat, uel non prædicat Euangelii,
non modo non esse sacerdotem uel Episcopum, sed pestem quæ-
dam Ecclesiæ, qui sub titulo falso sacerdotis & Episcopi, ceu sub pel-
le ouina, Euangelii opprimat, & lupum in Ecclesia agat. Quare, ii,
sacerdotes & Episcopi, quibus hodie referta est Ecclesia, nisi alia ra-
tione salutem suam operentur, hoc est, nisi agnoscant, sese nec sa-
cerdotes nec Episcopos esse, doleantq; se nomen gerere, cuius opus
aut nesciunt, aut non possunt implere, sicq; orationibus & lachry-
mis suæ hypocrisis miseram sortē deplorent, uere sunt populus per-
ditionis æternæ, ac de eis illud Esaie. v. uerificabitur. Captiuus dicitur
est populus meus, eo quod non habuerit scientiam, & nobiles eius
interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit, propterea dilatauit
infernus animam suam, & aperuit os suū absq; ullo termino. Et de-
scendent fortes eius, & populus eius, & sublimes eius, & gloriosi eius
in eum. O uerbum horrendum nostro seculo, quo tanta uoragine
absorbentur Christiani.

Quantū ergo e scripturis docemur cum ministerium sit id, quod
nos sacerdotium uocamus, Prorsus non uideo, qua ratione rursus
nequeat laic⁹ fieri, semel sacerdos factus, cum a laico nihil differat,
nisi ministerio. A ministerio autem deponi adeo nō sit impossibile,
ut passim ea etiā nunc celebretur uindicta inculpabiles sacerdotes,
dum, aut suspenduntur temporaliter, aut perpetuo priuantur officio
suo. Nam commentū illud Characteris indelibilis, iam olim irrisum

est. concedo, ut Characterem hunc Papa imprimat, ignorante Christi, siq; hoc ipso sacerdos eo consecratus, non tam Christi quam Patre perpetuus seruus & captiuus, sicut est dies haec, Caterum, nisi fallor, si ruat hoc sacramentum & comentum aliquando, uix subsistet ipse Papatus cum suis characteribus, redibitq; ad nos lata libertas, qua nos omnes aequales esse quocunq; iure intelligemus, & excusso tyrannidis iugo, sciemus, quod, qui Christianus est, Christum habet, qui Christum habet, omnia, quae Christi sunt habet, omnia potens de quo plura & robustius, ubi ista amicis meis papistis displicere sensero

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

Huius ungentorum infirmorum ritui, duas additiones sese dignas addiderunt Theologi nostri. Vnam, quod sacramentum appellant Alteram, quod ad extremam faciunt, siq; nunc sacramentum extremae unktionis, quae, nisi in extremo uitae agentibus periculo, dari non debeat. forte (ut sunt arguti Dialectici) relatiua fecerunt ad unktionem primam baptismi, & sequentes duas confirmationis & ordinis. Verum, habent hic, quod in os mihi retundant. Nempe, quod auctoritate Iacobi Apostoli, hic promissio & signum sit, quibus ego sacramentum constitui, haecenus, dixi. Dicit enim, Si infirmatur quis in uobis, inducat presbiteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, Et oratio fidei saluabit infirmum & aleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Ecce inquit, promissio remissionis peccatorum, & signum olei,

Ego autem dico, si usquam deliratum est, hoc loco praecipue deliratum est, Omitto enim quod hanc Epistolam, non esse Apostoli Iacobi, nec apostolico spiritu dignam, multi ualde probabiliter asserunt, licet consuetudine auctoritatem, cuiuscunq; sit obtinuerit. Tamen si etiam esset Apostoli Iacobi, dicerem, non licere Apostolum sua auctoritate sacramentum instituire, id est, diuinam promissionem cum adiuncto signo dare, Hoc enim ad Christum solum pertinebat. Sic paulus sese accepisse a domino dicit sacramentum Eucharistiae, & missum non ut baptisset, sed ut Euangelisset. Nusquam autem legitur in Euangelio, unktionis istius extremae sacramentum. Sed missa faciamus & ista. Apostoli, siue quisquis fuerit Epistolae autor, ipsa uideamus uerba, & simul uidebimus, quam nihil ea obseruarint, si qui sacramenta auerunt.

L

Primum, Si uetusti putant & seruandusti, quod Apostolus dicit, qua auctoritate mutant & resistunt? Cur faciunt ipsi extremam & singularem unctionem ex ea, quam Apostolus uoluit esse generalem? Neque enim Apostolus, Extremam esse uoluit, & solum morituris dandam. Sed absolute dicit, Si quis infirmatur, non dicit, Si quis moritur. Neque enim curo, quid Dionysii Ecclesiastica Hierarchia hic faciat, ipsa Apostoli uerba aperta sunt, quibus & ille & isti pariter nituntur, & tamen non sequuntur, ut appareat eos, non auctoritate ulla, sed suo arbitrio, ex uerbis Apostoli male intellectis, sacramentum & unctionem extremam fecisse, cum iniuria ceterorum infirmorum, quibus sui propria abstulerunt, unguendi beneficii ab Apostolo statutum.

Sed illud pulchrum, Quod promissio Apostoli expresse dicit, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus &c. Vide, Apostolus in hoc ungi & orari precipit, ut infirmus sanetur & alleuietur, hoc est, non moriatur, nec sit extrema unctio, quod & usque hodie probant preces inter unguendum dictae, quae infirmum restitui petunt. Illi, contra dicunt, non esse dandam unctionem, nisi discesseris, hoc est, ut non sanentur & alleuientur. Nisi res ista esset seria, quis risum queat tenere, super tam bellis, aptis & sanis Apostolicorum uerborum glossis? Nonne hic aperte deprehenditur insipientia Sophistica, quae, ut hoc loco, ita multis aliis hoc affirmat, quod negat scriptura, hoc negat, quod illa affirmat? Quin igitur gratias agimus, tam eximiiis magistris nostris? Recte igitur dixi, nusquam in scripturis esse deliratum ab illis, quam hoc loco.

Uterius, si unctio ista sacramentum est, debet sine dubio esse, ut dicantur efficax signum eius quod signat & promittit. At sanitatem & restitutionem infirmi promittit, ut stant aperta uerba, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus. Quis autem non uidet hanc promissionem in paucis, immo nullis impleri? Inter mille enim uix unus restituitur, idque nemo sacramento, sed naturae uel medicinae beneficio fieri putat, nam sacramento contrariam uim tribuunt. Quid ergo dicemus? Aut Apostolus hac promissione mentitur, aut unctio ista sacramentum non erit. Promissio enim sacramentalis certa est, At haec in maiori parte fallit. Quin, ut iterum theologorum istorum prudentiam & uigilantiam cognoscamus, ideo extremam esse uolunt unctionem, ne stet ista promissio, hoc est, ne sacra

mentū sit sacramentū. Si enim extrema est, non sanat, sed cedit infirmitati, Si autem sanat extrema esse nō debet. Ita fit, horum Magistorū interpretatione, ut Iacobus intelligatur sibi ipsi contradixisse, & ne sacramentū institueret, sacramentum instituisse, dum ideo extremā uolūt unctionem, ut non sit uerū. Sanari per eam infirmū, quod ille statuit. Si hoc non est insanire, rogo quid est insanire?

Contingit his illud Apostoli. i. Timot. i. Volentes esse legis doctores, cum ignorent quid loquantur, aut de quibus affirmant. Sic omnia citra iudiciū legunt & sequuntur. Eadem enim oscitantia, & confessionē auricularem ex hoc Apostolo hauserunt, dicente, Confitemini alterutrū peccata uestra, Sed nec hoc seruāt isti, quod Apostolus iubet presbyteros Ecclesiæ induci, & super infirmum orari. Vix unus sacerdotulus nūc mittitur, cum Apostolus uelit multos adesse, non propter unctionem, sed propter orationē, unde dicit, Oratio fidei saluabit infirmū &c. quanquā incertū est mihi, an sacerdotes uelit intelligi, cum dicat, presbyteros, id est, seniores, Neq; enim continuo sacerdos aut minister est, qui senior est, quo suspicari possis, Apostolum uoluisse, ut seniores & grauiores in Ecclesia uisitent infirmū, qui opus misericordiæ facientes, & in fide orantes eum sanarent, quanquam negari non possit, Ecclesias olim a senioribus fuisse reatas, absq; istis ordinationibus & consecrationibus, propter atate, & longum rerum usum, in hoc electis.

Quare, hanc unctionem eandē ego esse arbitror, quæ Marci. vi. de Apostolis scribitur, Et ungebat oleo multos ægrotos & sanabat, ritum scilicet quendam primitiæ Ecclesiæ, quo miracula faciebant super infirmis, qui iam dudum defecit, quemadmodum & Marci Ultimo, Christus donat credentibus, ut serpentes tollant, & super ægros manus ponant &c. Ex quibus uerbis, mirum est, quod non etiam sacramenta fecerint, cum sint similis uirtutis & pmissionis, cum uerbis his Iacobi. Non ergo sacramentum est, Extrema ista, id est, sicta unctio, sed consiliū Iacobi, quo possit, qui uelit uti, sumptum ac relictum ex Euangelio Marci. vi. ut dixi. Neq; enim credo, datum infirmis quibusuis, cum Ecclesiæ gloria sit infirmitas, & mors lucrum, Sed his tantum, qui impatientius & rudi fide, infirmitatem ferrent. Quos ideo reliquit dominus, ut in eis miracula & uirtus fidei eminent.

Et hoc ipsum caute ac de industria, Iacobus prouidit, dum promissionem sanitatis & remissionis peccatorum non tribuit unctioni, sed orationi fidei. Sic enim dicit, Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Sacramentum enim, non exigit orationem aut fidem ministri, cum impius etiam baptiset & consecret, absque oratione. Sed nititur in sola promissione & institutione dei, exigens fidem suscipientis. In nostra autem extremae unctionis hodiernae usu, ubi est oratio fidei. Quis ea fide orat super infirmum, ut non hesitet eum restituere? Nam, tale orationem fidei Iacobus hic describit, de qua & in principio dixerat. Postulet autem in fide nihil haesitans. Et Christus, Quaecumque petieritis, credite, quia accipietis, & fiet uobis.

Prorsus non est dubium, si hodie quoque talis oratio fieret, super infirmum, id est, a senioribus, grauioribus, & sanctis uiris, plena fide, sanari quotquot uellemus. Fides enim quid non posset? At nos, fide hac neglecta (quam maxime exigit haec Apostoli autoritas) deinde, quoduis sacerdotum uulgus, per presbyteros, uiros scilicet atate & fide praestantes, intelligimus. Deinde, Extremae e quotidiana aut libera unctione facimus, tandem effectum promissae ab Apostolo sanitatis, non solum non impetramus, sed etiam contrario effectu euacuamus. Nihilominus iactamus, nostram sacramentum, immo figmentum, hac Apostoli sententia, plusquam per bis diaphanon repugnante, fundari & probari. O Theologos,

Igitur hoc unctionis extremae nostrum sacramentum non damno, sed hoc esse, quod ab Apostolo Iacobo praescribitur, constanter nego, cum nec forma, nec usus, nec uirtus, nec finis eius cum nostro consentiat. Numerabimus tamen ipsum inter ea sacramenta, quae nos constituiamus, ut sunt salis, & aquae consecratio & asperio. Neque enim negare possumus, Creaturam quolibet per uerbum & orationem sanctificari, quod Apostolus Paulus nos docet, ita non negamus per extremam unctionem dari remissionem & pacem, non quia sacramentum sit diuinitus institutum, sed quia suscipiens ita credit sibi fieri. Fides enim suscipientis non errat, quantumlibet minister erret. Si enim ioco baptifans aut absoluens, hoc est, non absoluens (quantum ad ministrum pertinet) reuera absoluit & baptifat, si credat baptifandus & absolueundus, quanto magis ungens extrema unctione pacificat, etiam si

reuera non pacificet, si ministeriū spectes, cum nullū sit tibi sacramen-
tum, fides enim uncti etiā hoc accipit, quod cōferens, aut nō potuit
aut nō uoluit dare. Sufficit enim unctō uerbū audire & credere, quic
quid enim credimus non accepturos esse, id reuera accipimus, quic
quid agat, non agat, simulet aut iocetur minister. Stat enim Christi
sententia, Credenti omnia possibilia sunt. Et iterū, Fiat tibi sicut cre-
didisti. Verū Sophistæ nostri, de hac fide nihil in sacramētis tractāt,
sed in uirtutibus ipsis sacramentorū, totis studiis nugantur semper
discentes, & nunquā ad scientiam ueritatis peruenientes.

Profuit tamen, hanc unctionem factā esse extremā, quia hoc be-
neficio, minime omniū uexata ac subiecta est tyrannidi & quæstui,
relicta scilicet hac una misericordia morituris, ut libere possint inun-
gi, etiā non cōfessi nec cōmunicati, Quæ si permanisset quotidiana,
presertim, si & infirmos sanasset, etiā si peccata nō tulisset, quos
putas orbis terrarū non haberent hodie Pontifices, qui unius peni-
tentiae sacramento & clauibus, ac ordinis sacramento, tāti euaserūt
Imperatores & principes. At nūc foeliciter habet, quod sicut oratio,
nē fidei cōtemnant, ita nullū infirmū sanant, & e uetere ritu, nouū
sibi sinxerunt sacramentum.

¶ Hec de quattuor istis sacramentis nunc satis fuerint, quæ scio
quā sint displicitura iis, qui numerū & usum sacramentorum, non e
scripturis sacris, sed e Romana sede putant petendos esse. Quasi Ro-
mana sedes sacramenta ista dedit, ac nō potius acceperit e scholis
uniuersitatū, quibus & omnia quæ habet, sine contiouersa debet.
Neq; enim staret tyrannis papistica tanta, nisi tantum accepisset ab
uniuersitatibus, cū uix fuerit inter celebres Episcopatus alius quispiā
qui min⁹ habuerit eruditorū Pontificū. Vi, dolo ac superstitione tā-
tū, ceteris hætenus præualuit. Quī enim ante mille annos in ea sede
federunt, tanto intervallo ab iis, qui interim creuerunt, distant, ut,
aut illos, aut hos cogaris negare Romanos pontifices.

¶ Sunt præterea nōnulla alia, quæ inter sacramenta uideantur cen-
seri posse. Nempe, omnia illa, quibus facta est promissio diuina.
Qualia sunt, Oratio, Verbū, Crux. Nā Christus, orantibus promisit
exauditionē in multis locis, presertim Luce. xi. ubi parabolis multis
ad orandū nos inuitat. Et de uerbo, Beati qui audiūt uerbum dei &
custo diūt illud. Quis autē percerseat, quoties tribulatis, patiētibus,

humiliatis promittat adiutorium & gloriam. **S**immo quis enumeret omnes dei promissiones? cum tota scriptura hoc agat, ut nos ad fidem prouocet, hinc præceptis & minis urgés, illinc promissionibus & consolationibus inuitans. Siquidem, omnia quæ scripta sunt, aut præcepta, aut promissa sunt, præcepta humiliant superbos exactio- nibus suis, promissa exaltant humiliatos remissionibus suis.

Proprie tamen ea sacraméta uocari uisum est, quæ annexis signis promissa sūt. Cætera, quia signis alligata non sunt, nuda promissa sunt. **Q**uo fit, ut si rigide loqui uolumus, tantum duo sunt in Eccle- sia dei sacramenta, Baptismus & panis, cum in his solis, & institutū diuinitus signum & promissionē remissionis peccatorū uideamus. Nam poenitentiae sacramentū, quod ego his duobus accensui, sig- no uisibili & diuinitus instituto caret, & aliud non esse dixi, quam- uiam ac reditum ad baptismū. Sed nec scholastici dicere possunt, suā diffinitionem posse conuenire poenitentiae, qui & ipsi sacramen- to signum uisibile asscribunt, quod formā ingerat sensibus, eius rei, quā inuisibiliter operatur. At poenitentia seu absolutio, tale signum nullū habet, quare & ipsi cogentur propria diffinitione, aut negare poenitentiam esse sacramentum, & sic numerum eorum imminue- re, aut aliam sacramentorum afferre definitionem.

Baptismus autem, quē toti uitæ tribuimus. Recte pro omnibus sacramentis satis erit, quibus in uita uti debeamus. Panis autem uere morientium & excedentium sacramentū. Siquidem in eo trāsitum Christi ex hoc mūdo memoramur, ut ipsum imitemur, & sic distri- buamus hæc duo sacramenta, ut baptismus initio & totius uitæ cur- sui, panis autē termino & morti deputetur. Atq; Christianus utroq; exerceatur in hoc corpusculo, donec plene baptisatus & roboratus, transeat ex hoc mundo, natus in æternam nouā uitam, manduca- turus cum Christo in regno patris sui, sicut in cena promisit dicēs. Amen dico uobis, A modo non bibam de hoc genimine uitis, do- nec impleatur in regno dei, ut aperte uideatur, sacramentum panis ad futuram uitam acceptandam instituisse. Tunc enim re utriusq; sa- cramenti impleta, cessabit baptismus & panis.

¶ Finem hic faciam huius preludii, quod piis omnibus, qui sin- ceram scripture intelligentiam, germanūq; sacramentorum usum desiderant, nosse libens & gaudens offero. Est enim non parui mo-

menti donum, nosse ea quæ nobis data sunt, ut. i. Corint. ii. dicitur,
& qua ratione donatis uti oporteat. Hæc enim spiritus iudicio in-
structi, non fallaciter innitemur, iis, quæ secus habent. Has duas res,
cum nobis Theologi nostri nusquã dederint, quin uelut data opera
obscurarint, ego si non dedi, certe id effeci, ne obscurarem, & aliis
occasionem prebui, meliora cogitandi. Conatus meus saltem fuit,
ut exhiberem utranq;. Non tamẽ omnia possumus omnes. Impiis
uero, & qui pro diuinis, sua nobis pertinaci tyrannide inculcant fi-
dens & liber ista obtrudo, nihil moratus indoctam ferociam, quam
quã & ipsis optem sanum sensum, & eorum studia non contemnã.
sed tantum a legitimis ac uere Christianis discemam.

Auditum enim audio, paratas esse denuo in me Bullas, & diras
Papisticas, quibus ad reuocationem urgear, aut hæreticus declaretur.
Quæ si uera sunt, hunc libellũ uolo partem esse reuocationis meæ
futuræ, ne suam tyrannidem frustra inflatam querantur, reliquam
partem propediem editurus sum talem, Christo propitio, qualenam
hactenus non uiderit, nec audierit Romana sedes, obediẽtiã meam
abunde restaturus, In nomine domini nostri Iesu Christi, Amen.

Hostis Herodes impie
Christum uenire quid times?
Non arripit mortalia,
Qui regna dat cœlestia.

6117

Th
6117